

ONDERWIJSVISITATIE

Stedenbouw en ruimtelijke planning

Een onderzoek naar de kwaliteit van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

Vlaamse Hogescholenraad

1 maart 2012

De onderwijsvisitatie Stedenbouw en ruimtelijke planning

Ravensteingalerij 27, bus 3
1000 Brussel
tel.: 02 211 41 90
info@vlhora.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLHORA-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vlhora.be> > evaluatieorgaan > visitatierapporten > huidige ronde

Wettelijk depot: D/2012/8696/2

voorwoord

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de vernieuwde visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogescholen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogescholen betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLHORA dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretarissen van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Marc Vandewalle
secretaris-generaal

Bert Hoogewijs
voorzitter

inhoudsopgave

voorwoord.....	3
inhoudsopgave	5
deel 1.....	7
hoofdstuk 1 de onderwijsvisitatie Stedenbouw en ruimtelijke planning	9
1.1 inleiding	9
1.2 de betrokken opleidingen	9
1.3 de visitatiecommissie	9
1.3.1 samenstelling	9
1.3.2 taakomschrijving.....	10
1.3.3 werkwijze.....	10
1.3.4 oordeelsvorming.....	12
1.4 indeling van het rapport.....	12
hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader Stedenbouw en ruimtelijke planning	13
2.1 inleiding	13
2.2 domeinspecifieke competenties	13
2.2.1 gehanteerde input	13
2.2.2 domeinspecifieke competenties	14
2.3 besluit.....	17
hoofdstuk 3 de opleidingen in vergelijkend perspectief.....	19
onderwerp 1 doelstellingen van de opleiding.....	20
facet 1.1 niveau en oriëntatie	20
facet 1.2 domeinspecifieke eisen	20
onderwerp 2 programma	20
facet 2.1 relatie doelstelling en inhoud	20
facet 2.2 eisen professionele en academische gerichtheid	21
facet 2.3 samenhang	21
facet 2.4 studieomvang	22
facet 2.5 studielast.....	22
facet 2.6 afstemming vormgeving - inhoud.....	22
facet 2.7 beoordeling en toetsing	22
facet 2.8 masterproef.....	23
facet 2.9 toelatingsvoorwaarden.....	23
onderwerp 3 inzet van personeel.....	23
facet 3.1 kwaliteit personeel	23
facet 3.2 eisen professionele gerichtheid	24
facet 3.3 kwantiteit personeel	24
onderwerp 4 voorzieningen	25
facet 4.1 materiële voorzieningen.....	25
facet 4.2 studiebegeleiding.....	25
onderwerp 5 interne kwaliteitszorg	25
facet 5.1 evaluatie resultaten.....	25
facet 5.2 maatregelen tot verbetering	26
facet 5.3 betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	26
onderwerp 6 resultaten.....	26
facet 6.1 gerealiseerd niveau	26

facet 6.2 onderwijsrendement	26
hoofdstuk 4 vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten	29
deel 2.....	31
hoofdstuk 1 Artesis Hogeschool Antwerpen	33
hoofdstuk 2 Erasmushogeschool Brussel.....	71
hoofdstuk 3 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	105
bijlagen	139

algemeen deel

Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Stedenbouw en ruimtelijke planning

1.1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning, die zij eind 2010 en begin 2011 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 de betrokken opleidingen

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning wordt door 3 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 13 en 14 december 2010	Artesis Hogeschool Antwerpen
- 28 en 29 maart 2011	Erasmushogeschool Brussel
- 7, 8 en 9 maart 2011	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

1.3 de visitatiecommissie

1.3.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. De visitatiecommissie werd samengesteld door het bestuursorgaan van de VLHORA in haar vergadering van 2 juli 2010 en door het bestuursorgaan van de VLIR in haar vergadering van 10 december 2009.

De visitatiecommissie:

Voorzitter en domeindeskundige:	Luuk Boelens
Onderwijsdeskundige:	Nadine Engels
Domeindeskundige:	Wil Zonneveld
Domeindeskundige:	Philippe Van Wesenbeeck

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Vanuit de VLHORA werden een projectbegeleider en 2 secretarissen aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning waren dit:

Projectbegeleider:

Sofie Landuyt (tot 30 april 2011) en
Chara Baeyens (vanaf 1 mei 2011)

Secretaris:

Artesis Hogeschool Antwerpen
Erasmushogeschool Brussel
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Chara Baeyens
Ken Lambeets
Ken Lambeets

De waarnemer namens de VLIR was Ilse De Vooght.

1.3.2 taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

1.3.3 werkwijze

De visitatie van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 De installatie van de visitatiecommissie

Op 24 augustus 2010 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 De voorbereiding

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleidingen bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatie-rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 Het visitatiebezoek

De VLHORA heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. Het bezoekschema werd opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 De schriftelijke rapportering

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatie-rapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per hogeschool in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen toegezonden.

Het vergelijkende deel, de vergelijkende tabel, de definitieve opleidingsrapporten en de bijlagen worden samengebracht in het visitatierapport van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning.

1.3.4 oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, juni 2007*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: “onvoldoende”, “voldoende”, “goed” en “excellent”. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel “voldoende” of “onvoldoende” luiden.

1.4 indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader op basis waarvan zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie per facet vergelijkenderwijs weergegeven en tot slot worden in hoofdstuk 4 de toegekende scores in tabelvorm samengevat.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de gevisiteerde opleidingen. Voor elke afzonderlijke hogeschool en dus voor elke afzonderlijk gevisiteerde opleiding kan u een deelrapport terugvinden. De deelrapporten bevatten de aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van elke afzonderlijke hogeschool en zijn gemakshalve geordend naar alfabetische volgorde van de benaming van de hogescholen.

Hoofdstuk 2 Het domeinspecifiek referentiekader Stedenbouw en ruimtelijke planning

2.1 inleiding

Voor iedere (groep van) opleiding(en) wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

2.2 domeinspecifieke competenties

2.2.1 gehanteerde input

referentiekaders van de opleidingen:

- Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen
- Erasmushogeschool Brussel

wettelijke bronnen

- Structuurdecreet
- Wettelijke vereisten voor ambtenaar van ruimtelijke ordening (Ministeriële Besluiten van 13 juli 2000)
- Gewestelijke planologische ambtenaar
- Gewestelijke, provinciale en gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaar
- Het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening
- Het besluit van de Vlaamse regering van 5 mei 2000 tot bepaling van de voorwaarden van opname in het register van ruimtelijke planners
- Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de erkenning van de ontwerpers van bijzondere bestemmingsplannen en van desbetreffende milieueffectenrapporten.
- Het besluit van de Vlaamse regering van 19 mei 2000 tot vaststelling van de voorwaarden waaraan personen moeten voldoen om als ambtenaar van ruimtelijke ordening te kunnen worden aangesteld

brondocumenten onderschreven door werkveld

- Gedragscode voor de leden van de Beroepsvereniging van Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen
- Een publicatie van de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten rond het profiel van een gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaar

internationale referentiekaders

- Internationaal referentiekader met de 'Association of European Schools for Planning' (AESOP)
- European Council of Town Planners: The New Charter of Athens 2003

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek visitatie & accreditatie.

2.2.2 domeinspecifieke competenties

wettelijke bepalingen

Het structuurdecreet (art. 58 § 2 3°)

Het structuurdecreet onderscheidt volgende 'eindcompetenties' voor een master.

§ 2. De aanwezigheid van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen garandeert dat de instellingen een onderwijs aanbieden dat de studenten bij de voltooiing van de opleiding brengt tot:

3° in de opleidingen leidend tot de graad van master:

- a) *het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;*
- b) *het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;*
- c) *een gevorderd begrip van en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren, diagnosticeren;*
- d) *hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.*

Wettelijke vereisten voor ambtenaar van ruimtelijke ordening (Ministeriële Besluiten van 13 juli 2000):

Gewestelijke planologische ambtenaar:

- basiskennis van de wetgeving en reglementering inzake ruimtelijke ordening;
- kennis van planningstheorie met inbegrip van belangrijke planningsmodellen;
- vaardigheid tot analyse van de ruimtelijke structuur van een gebied op verschillende schaalniveaus;
- vaardigheid tot het formuleren van een visie en concepten inzake de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van een gebied op verschillende schaalniveaus;
- vaardigheid tot het formuleren van maatregelen van bestemming, inrichting en beheer voor een gebied op verschillende schaalniveaus;
- vaardigheid tot communicatie en tot het formuleren van adviezen met betrekking tot aangelegenheden van ruimtelijke ordening;

Gewestelijke, provinciale en gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaar:

- basiskennis van de wetgeving en reglementering inzake ruimtelijke ordening;
- vaardigheid tot analyse van de ruimtelijke structuur van een gebied op verschillende schaalniveaus;
- vaardigheid tot het consulteren en interpreteren van ruimtelijke structuurplannen, plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen;

- vaardigheid tot het inschatten van ruimtelijke draagkracht en ruimtelijke kwaliteit en tot het beoordelen van de ruimtelijke opportuniteit van projecten;
- vaardigheid tot het kennismaken van een aanvraagdossier voor een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingvergunning;
- vaardigheid tot communicatie en tot het formuleren van adviezen met betrekking tot aangelegenheden van ruimtelijke ordening.

gemeenschappelijke domeinspecifieke competenties

Wetenschappelijke kenniscompetenties

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- beschikt over basiskennis van de wetgeving en reglementering inzake ruimtelijke ordening met inbegrip van belangrijke planningstheorieën en bijbehorende –modellen;
- beschikt over de nodige wetenschappelijke, technische en interdisciplinaire kennis om ruimtelijke en complexe problemen in hun dynamische, sociale, economische, politieke en natuurlijke context te analyseren, te onderzoeken en te interpreteren, teneinde van daaruit planningvoorstellen te kunnen ontwikkelen;
- beschikt over de vaardigheid tot het consulteren en interpreteren van ruimtelijke structuurschetsen en -plannen, plannen van aanleg, decreten, vergunningen en ruimtelijke uitvoeringsplannen;
- kan vanuit een theoretische invalshoek de relevantie van een ruimtelijke analyse duiden, op de korte, middellange en lange termijn, en kan hierbij de ruimtelijke draagkracht en kwaliteit inschatten;
- heeft de competentie en mogelijkheid om de kennisontwikkelingen in het domein van stedenbouw en ruimtelijke planning kritisch op te volgen;
- is in beginsel in staat zelfstandig een opportune vraag- en probleemstelling te formuleren en hierover wetenschappelijk verantwoord onderzoek te doen, eventueel uitmondend in een proefschrift en/of een ander wetenschappelijk rapport.

Kennis van de maatschappelijke en bestuurlijke context

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- heeft kennis van en inzicht in de sociale, economische, politiek-bestuurlijke en juridische aspecten van stedenbouw, ruimtelijke planning, project- en omgevingsmanagement (vooral binnen Vlaanderen) en kan deze op strategische wijze toepassen;
- heeft in algemene zin kennis van de internationale, grensoverschrijdende ontwikkelingen en kan deze toepassen op, cq. linken aan het onderwerp of de regio in kwestie;
- kan zich als stedenbouwkundig ontwerper of ruimtelijk planner positioneren binnen een veld met verschillende actoren (van zowel economische, burgerlijke of politieke aard) en binnen een reële beleidscontext, op basis van voldoende kennis van en voeling met zowel de formele als informele institutionele context, alsmede de bestuurlijke gevoeligheden en organisatie;
- heeft kennis van de ontwikkelingen van de natuurlijke en door mensen gemaakte omgeving en houdt bij planning en ontwerpen rekening met de aanwezige specifieke ruimtelijke karakteristieken, maatschappelijke ontwikkelingen en duurzame oplossingen in de brede zin van people, planet, profit.

Ontwerpcompetenties en praktijkgerichte vaardigheden

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- is in staat kwalitatieve en wetenschappelijk onderbouwde stedenbouwkundige en planologische voorstellen te ontwerpen die beantwoorden aan de maatschappelijke noden in de voornoemde brede duurzame zin;
- kan ruimtelijke concepten ontwikkelen die tegelijkertijd aan economische, technische, maatschappelijke, financiële en functionele eisen voldoen en gericht zijn op een zo optimaal mogelijke wederzijdse interactie tussen ruimte en samenleving, zulks terwille van die samenleving;

- kan onderbouwde stedenbouwkundige voorstellen en/of planologische voorstellen ontwikkelen en uitwerken op een dusdanige wijze dat deze dan wel mogelijkheid bieden voor een planologisch besluit dan wel in materiële realisatie;
- kent de principes en methoden van de infrastructuur-technologie en het proces- en projectmanagement en kan deze toepassen;
- kan alternatieve oplossingen bedenken voor specifieke ruimtelijke en planmatige uitdagingen, rekening houdend met de aanwezige draagkracht van en impact op de omgeving van heden en toekomst (innovatie)
- beschikt over de vaardigheid van het formuleren van adviezen met betrekking tot aangelegenheden van ruimtelijke ordening;
- beheerst planningsinstrumenten en –technieken, en kan deze toepassen, gebruiken, simuleren en implementeren voor de ruimtelijke analyse en het ontwerpen en maken van planvoorstellen voor een ruimtelijk vraagstuk op verschillende schaalniveaus.

Communicatievaardigheden

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- kan plannings- en implementatieprocessen en de operationalisering ervan binnen een netwerk van verschillende disciplines, stake- en shareholders aansturen, coördineren en begeleiden door gebruik van en reflectie op coördinatiemethodieken en sturingstechnieken;
- kan zich nieuwe communicatie- en ontwerpmethoden eigen maken en deze toepassen in het stedenbouwkundige en planologische domein (innovatie);
- kan beleidsimplementatie ondersteunen via geschreven, mondelinge en grafische communicatie.

Kritisch reflecteren

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- heeft zicht op de eigen technische en creatieve beperkingen en mogelijkheden, houdt hiermee rekening bij het analyseren en ontwerpen en is in staat de implicaties van zijn/haar voorstellen in de maatschappelijke ruimte te onderzoeken;
- reflecteert kritisch over de eigen discipline, stedenbouwkundige technieken en bestaande theorieën in verband met sociale, politieke, economische en fysiek ruimtelijke veranderingen en is in staat een eigen stedenbouwkundige en planologische visie te ontwikkelen tegen de achtergrond van ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in heden, verleden en toekomst.

opleidingsgebonden domeinspecifieke competenties

Artesis Hogeschool Antwerpen beklemtoont, naast de gemeenschappelijke, volgende competenties:

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- kan ruimtelijke problemen identificeren en van daaruit onderzoeks- en ontwerp vragen formuleren en uitwerken aan de hand van analytisch en ontwerpend onderzoek, gefundeerd op een geïntegreerde ruimtelijke visie en concepten;
- is in staat mee te werken aan het opmaken van wettelijke en gangbare planfiguren op verschillende schaalniveaus;
- de student heeft inzicht in vroegere en huidige houdingen en opvattingen over wenselijke en duurzame ruimtelijke ontwikkelingen;
- dient inzicht te verwerven in het onderscheid tussen wetenschappelijke (feitelijkheid) en normatieve theorieën (wenselijkheid) die deel uitmaken van het vakgebied ruimtelijke planning;
- kan cartografisch lezen en analyseren.

Erasmushogeschool Brussel beklemtoont, naast de gemeenschappelijke, volgende competenties:

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- heeft inzicht in de ingrijpende rol van maatschappelijke ordening in de maatschappij en handelt, denkt en oordeelt volgens de codes van sociale en ethische normen (diversiteit, milieu...) en de ontologie;
- kan door samenwerking in een multidisciplinaire context nieuwe technologieën voor planning ontwikkelen;
- kan functioneren in een beleidscontext door het creatief omgaan met planningsinstrumenten en –technieken en kan op basis van kritische reflectie over deze beleidscontext en de eigen positie met een duidelijke standpuntbepaling naar buiten komen in deze context.

De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst beklemtoont volgende competenties, naast de gemeenschappelijke, volgende competenties:

De beginnende beroepsbeoefenaar:

- is vertrouwd met het juridisch-administratief kader van de stedenbouw en de ruimtelijke planning in Vlaanderen en kan deze kritisch interpreteren ten aanzien van de Belgische en internationale context;
- kan voor communicatie en rapportering mondelinge, schriftelijke en grafische presentatietechnieken hanteren en kan op basis van deze communicatie negotiëren over eigen en andere projecten;
- kan creatieve adviezen formuleren betreffende ruimtelijke planning en vergunningsbeleid, rekening houdend met de paradigma's van de wetenschappen en de kunsten.

2.3 besluit

De commissie heeft de domeinspecifieke competenties geformuleerd:

- rekening houdend met de verifieerbaarheid van de gestelde competenties;
- rekening houdend met de breedte van en diversiteit binnen het vakgebied van de stedenbouw en planologie;
- rekening houdend met enerzijds de specifieke Vlaamse omstandigheden, maar anderzijds ook de internationale dynamiek en onderlinge afhankelijkheid van ruimtelijke ontwikkelingen op een hoger Europees en wellicht zelfs mondiaal niveau.

Tegen deze achtergrond en breedte zal de commissie de afzonderlijke instellingen beoordelen op enerzijds de eigen accenten, maar anderzijds ook om te bezien of daarmee in voldoende mate de totale breedte van de vereiste vakkennis door de Vlaamse opleidingen wordt gegarandeerd.

De commissie beseft dat door de toegenomen internationalisering, dynamiek, pluralisering, heterogeniteit en daarmee verband houdende complexiteit van de ruimtelijke ontwikkelingen, het haast ondoenlijk is dat die complexiteit zowel planmatig als ontwerpmatig in één persoon is te vatten. Wel verwacht de commissie dat de beginnende master Stedenbouw en ruimtelijke planning in staat is de ontwikkelingen op aanverwante vakgebieden als bijvoorbeeld de sociologie, economie, bestuurlijke wetenschappen, verkeers- en vervoerkunde, land- en tuinbouwkunde, waterhuishoudkunde, milieuwetenschappen e.a. te volgen en op een wetenschappelijk én praktisch verantwoorde wijze met theorieën en voorstellen in de ruimtelijke wetenschappen te verbinden.

De beginnende beroepsbeoefenaar zal daarbij bovendien in staat moeten zijn de toenemende spanningen in de samenleving en de daaruit voortvloeiende ruimtelijke fragmentaties te duiden en deze te incorporeren in de eigen voorstellen en/of ontwerpen (ondermeer navolgbaar in de masterproef onderwerpen en uitwerkingen).

In de praktijk van het vakgebied geldt voorts dat het object van aandacht van de stedenbouwkundige en/of planoloog – i.c. het ontwerp of het plan – daarenboven niet altijd meer het middel is om tot uitvoering en realisatie over te gaan, maar ook in toenemende mate om met andere actoren, stake- en shareholders overeenstemming te bereiken over een te volgen ruimtelijke koers. Bezien zal worden in hoeverre de master in de Stedenbouw en

ruimtelijke planning in staat is het eigen instrumentarium en de daarbij passende methoden en technieken (waaronder cartografie, regelgeving, institutionele aanpassingen, ...) ook op deze wijze in te zetten.

Gegeven de voortgang en ontwikkeling van het vakgebied, en het feit dat de te visiteren opleidingen inmiddels een masterdiploma aanbieden, zal de commissie daarbij tenslotte ook oordelen of en in hoeverre daarbij (op zijn minst een deel van de) beginnende masters in staat zijn te reflecteren op (internationale) wetenschappelijke innovaties en terzake een eigen onderzoekscurriculum op te bouwen.

Hoofdstuk 3 De opleidingen in vergelijkend perspectief

Woord vooraf

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de Vlaamse masteropleidingen Stedenbouw en ruimtelijke planning. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar het meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in de verschillende rapporten heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

Vooraf wil de commissie echter graag nog enkele algemene opmerkingen maken. De visitatie heeft immers op een cruciaal moment plaatsgevonden; te weten op het moment waarop het sinds 2004 aangevat academiseringsproces aan de gang is en over anderhalf jaar, tegen begin 2013, dient te zijn afgerond. De commissie constateert dat in dat perspectief niet alle opleidingen Stedenbouw en ruimtelijke planning in voldoende mate op koers liggen. De commissie benadrukt dat zij daarbij weliswaar zo goed mogelijk een inschatting heeft gemaakt van het potentieel van de opleidingen tegen 2013, maar dat zij daarbij ook het moment van visitatie (najaar 2010 en voorjaar 2011) als fotomomenten hanteert. Alle mogelijke verbeteringen die sindsdien wellicht al zijn doorgevoerd, heeft de commissie niet meer in haar beschouwing kunnen meenemen. De commissie heeft deze aanvullingen immers niet naar behoren kunnen beoordelen.

Ten tweede wil de commissie graag benadrukken dat er naar haar oordeel ook in de (nabije) toekomst nood is aan hoogwaardige professionele opleidingen op het gebied van Stedenbouw en ruimtelijke planning in Vlaanderen. Enkel en alleen in dat opzicht beoordeeld, scoren de opleidingen naar oordeel van de commissie naar behoren, goed en soms zelfs uitstekend en (internationaal) tot voorbeeld strekkend. Tegen deze achtergrond verwondert het de commissie dan ook dat voor elk van de opleidingen in 2004 gekozen is voor een academiseringstraject en de daarmee verbonden mastertitel voor afgestudeerden. Want juist die keuze om met een professionele, tegelijk ook een academische opleiding te willen bieden, compliceert niet alleen de opleiding zelf, maar bepaalt ook in belangrijke mate het oordeel van de commissie. Want hoewel de commissie zich er nadrukkelijk van bewust is dat het hier een onderwijs- en geen onderzoeksvisitatie betreft, heeft zij juist vanwege dat beoogd academisch profiel (naast de praktische gerichtheid) ook nadrukkelijk beoordeeld of er aan de opleiding wetenschappelijk onderzoek plaats vindt en *vooral* hoe dat academisch relevant onderzoek dan doorwerkt in het onderwijs. Tegelijk heeft de commissie nadrukkelijk geoordeeld over het wetenschappelijk karakter van dat onderwijs, onder meer blijkend uit (de actualiteit en kritisch vermogen van) het programma, en *vooral* ook het academisch karakter van de uiteindelijke masterproef, onder meer blijkend uit een navolgbare probleem- en vraagstelling, het wetenschappelijk karakter van het daarbij verrichte (empirisch en/of theoretisch) onderzoek, kritische reflectie op eigen en andermans hypothesen en academisch verantwoorde bronvermelding. Zoals ook uit de hiernavolgende oordelen valt op te maken, scoren de opleidingen daarbij naar oordeel van de commissie niet altijd even goed.

Ten derde constateert de commissie dat wellicht mede vanwege hun historische achtergrond, de opleidingen een nadrukkelijk eigen profiel hebben en elkaar onderling sterk kunnen complementeren. Zowel het ontwerpmatig onderzoek, het ontwerp in relatie tot de maatschappelijke dynamiek en strategische planning, als het academisch, stadssociologisch perspectief komen in de opleidingen met wisselend accent aan bod. Gelet op de relatief beperkte studentenaantallen van elk van de opleidingen, lijkt het gewenst en mogelijk ook meer robuust om onderling afgestemd die differentiatie verder uit te bouwen.

Tenslotte waardeert de commissie in hoge mate de inspanningen die door de directie en vertegenwoordigers van de opleidingen, het beroepenveld, de studenten en de alumni zijn geleverd om de voorbereidende en onderliggende stukken tijdig en gedocumenteerd op te leveren en tijdens het visitatiebezoek met een open vizier de commissie tegemoet te treden. Wel merkt de commissie daarbij op dat zij soms overstelpt werd met kort van te voren en ter plekke aangeleverd aanvullend materiaal, dat zich hier en daar zelfs uitstrekke tot aanvullende bijlagen bij de reacties en opmerkingen op het concept-rapport. Dit heeft het bereiken van een goed, afgewogen

oordeel door de commissie niet altijd vergemakkelijkt. De commissie adviseert de opleidingen derhalve zich bij volgende visitaties te beperken tot hoofdlijnen en alles wat naar hun mening voor de beoordeling relevant is, kort, krachtig, samenvattend, compleet, tijdig en actueel aan te bieden.

Vanuit dat perspectief worden meer in detail de opleidingen hiernavolgend per onderwerp en facet vergelijkend beschreven.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Alle gevisiteerde opleidingen voldoen op dit onderdeel aan de decretale bepalingen zowel wat betreft de algemene, de wetenschappelijke, als de beroepsgerichte competenties. Wel constateert de commissie dat elk van de opleidingen daarbij haar eigen accenten legt. De ene opleiding kleurt de generieke eisen uit het structuurdecreet sterk domeinspecifiek in en de andere legt sterk de nadruk op de interactie tussen ruimtelijke vraagstukken en de maatschappelijke dynamiek of op algemeen-wetenschappelijke competenties. De competentieprofielen van één opleiding werden ook geconcretiseerd in ambitieuze academische criteria op het gebied van onderliggende kennis, vaardigheden, attitudes en persoonlijke eigenschappen. De commissie was hiervan onder de indruk en heeft op dit onderdeel derhalve het predicaat 'goed' gegeven. Zij stelde vast dat de integratie van deze opleiding in de universitaire associatie dan ook verder is gevorderd dan bij de andere opleidingen. Niettemin wil de commissie de opleidingen aanraden ieder het eigen profiel te volgen en vooral die gekozen richting verder adequaat academisch te concretiseren. Wel merkt de commissie hierbij op de doelstellingen niet té ambitieus te formuleren, zoals sommige opleidingen neigen te doen, maar de doelstellingen nadrukkelijk in interactie met de verdere praktische haalbaarheid te bezien.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Ook op dit onderdeel voldoen alle gevisiteerde opleidingen. Ze zijn conform de Vlaamse decretale vereisten en zijn zich bewust van het belang van een sterke en permanente interactie met het beroepenveld. De commissie is verheugd dat bij alle opleidingen de domeinspecifieke eisen dan ook in interactie met het beroepenveld en/of de Vlaamse vereniging voor Ruimte & Planning tot stand zijn gekomen. Daarmee is wel het professionele karakter, maar nog niet het wetenschappelijke en/of internationale karakter van de domeinspecifieke eisen gegarandeerd. Een koppeling met de internationale domeinspecifieke vereisten en/of een vergelijking met enkele buitenlandse opleidingen werd niet door alle opleidingen in overweging genomen. De commissie adviseert alle opleidingen dan ook nog meer aandacht te geven aan de wetenschappelijke eisen uit het relevante onderzoeksdomein en internationale academische en beroepsverenigingen.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud

Op dit facet scoort één opleiding 'voldoende' en wordt aan de andere twee een 'onvoldoende' toegekend. Bij een van deze twee opleidingen stelt de commissie leemtes vast in de vergelijking tussen de eigen vooropgestelde doelen en eindcompetenties aan de ene kant en het geleverde studieprogramma aan de andere kant. De commissie zag hier niet precies hoe met dat programma alle eigen vooropgestelde doelen met betrekking tot de

af te leveren masters gerealiseerd zouden kunnen worden. Bij de andere opleiding ontbraken ook scherpe en navolgbare leerlijnen die de doelstellingen naar het programma vertalen en tevens structurerend voor de docenten zouden kunnen werken. Net bij de opleidingen Stedenbouw en ruimtelijke planning, waar tal van gastdocenten op de benodigde sterk verscheiden expertises en kleine onderdelen aanwezig zijn, is een dergelijke heldere opleidings- en leerlijnenstructuur cruciaal.

Meer fundamenteel zag de commissie ook nog niet overal dat de academische vereisten doorheen het programma ook in voldoende mate gegarandeerd waren. De commissie kreeg dan ook sterk de indruk dat de inhoud van het studieprogramma, in relatie tot de doelen en domeinspecifieke vereisten, nog in ontwikkeling was. Soms waren er belangwekkende verschillen tussen het ZER en het aanvullend ZER op het programma te constateren; en ook in de reacties op de concept-visitierapporten wordt soms gewag gemaakt van verdere verbeteringen. De commissie hield hier de indruk aan over dat de visitatie zelf wellicht als aanleiding werd gezien door de opleidingen om nog eens 'de puntjes op de i te zetten'. Maar dat is in dubbel opzicht jammer. Want aan de ene kant kan men zich hierbij immers afvragen waarom dat dan niet eerder gebeurd is; het academiseringsproces is immers al vanaf 2004 (zo'n 7 jaar geleden) bezig. En ondanks dat men de afgelopen 7 jaar in dit opzicht al flinke stappen heeft gezet, zijn deze, zeker ook gelet op de doorwerking van de stevige academische ambities in het programma, niet overal even goed of waarneembaar doorgevoerd.

Maar aan de andere kant impliceerde dat tevens dat de commissie een inschatting moest maken of een voldoende academisch programma, corresponderend met de eigen vooropgestelde doelen, er ook in 2013 zou staan. Dit vereist immers nogal wat, niet alleen wat betreft programma, inhoud, structuur, ..., maar ook wat betreft daartoe geschikt (wetenschappelijk) personeel, gastdocenten, werkvormen, (tussentijdse) beoordelingen, toelatingscriteria, ... Daarover verderop meer. Maar hier kan alvast gesteld worden dat die afweging vooralsnog bij de commissie voor twee opleidingen negatief uitpakte, mede vanwege het bij visitatie ontbreken van een helder en scherp verbeterprogramma, met scherpe streefdata tussen nu en 2013.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Op dit facet scoort tevens één opleiding 'voldoende' en wordt aan de andere twee een 'onvoldoende' toegekend. Het oordeel van de commissie bestaat echter uit twee onderdelen. Wat betreft de professionele gerichtheid van de opleidingen is de commissie van mening dat alle gevisiteerde opleidingen zeker voldoen, en zoals ook in de inleiding gesteld soms zelfs goed, uitstekend en tot voorbeeld strekkend zijn. De eisen wat betreft de academische gerichtheid van het opleidingsprogramma scoren echter stukken lager en baren de commissie zorg. Op het moment van visitatie werkte in geen van de gevallen het verrichte academisch onderzoek binnen de opleidingen in voldoende mate en/of structureel door in het onderwijs. Soms werd er zelfs vanzelfsprekend van uit gegaan dat indien onderzoeksactieve personeelsleden werkzaam zijn in het onderwijs die relatie gegarandeerd is; maar dat blijkt allerminst vanzelfsprekend. Soms was zelfs die relatie (onderzoek-onderwijs) niet of nauwelijks aanwezig en was er sprake van medewerkers die naast hun onderzoek geen rol van betekenis hadden in het onderwijs. Daarnaast constateerde de commissie dat in nagenoeg alle gevallen de (digitale) infrastructuur voor academische bronnenraadpleging wel aanwezig was, maar dat de studenten daarvan bij navraag nauwelijks gebruik maakten. In elk van de opleidingen bestond er echter een nadrukkelijke ambitie om die academische gerichtheid sterk te verbeteren, blijkens daarop gerichte trainingsprogramma's, nieuwe aanstellingen, binnengehaald contract- en/of doctoraatonderzoek, publicatiegeneigdheid, ... Derhalve diende ook hier de commissie een inschatting te maken over de academische potentialiteit van de opleiding in 2013. Aangezien bij één opleiding er nadrukkelijke faciliteiten waren opgericht om de academische opbouw van het curriculum en de input van academisch onderzoek in het onderwijs structureel en op termijn wel te garanderen, heeft de commissie besloten om dit facet bij die opleiding een 'voldoende' toe te kennen. Voor de andere twee opleidingen was dat vooralsnog niet het geval.

Facet 2.3 Samenhang

Bij twee opleidingen is er sprake van een heldere en logische opbouw in het programma van eenvoudig naar complex, van theoretisch naar meer praktisch. Alhoewel ook hier nog verbeteringen te overwegen zijn, volstaan

zowel de horizontale als verticale samenhang. De commissie kreeg hier tevens de indruk dat de volgtijdelijkheid goed werd bewaakt en apprecieerde zeker dat in één van de opleidingen de studenten de mogelijkheid wordt geboden doorheen het programma een meer onderzoekende of een meer ontwerpende koers te volgen. In één van de gevisiteerde opleidingen kon de commissie echter moeilijk zicht krijgen op de ratio van de samenhang en logica van de opeenvolging van het programma. Mogelijk dat het ook iets te maken heeft met het feit dat de vereiste bekwaamheden voor de gelegde focus op 'ontwerpend onderzoek' de commissie nog niet geheel duidelijk werd of dat het programma in de afgelopen tijd nog regelmatig is bijgesteld. Doorwerking van gegeven opleidingsonderdelen doorheen het totale programma, onder meer ook tot uiting komend in de masterproef, laat naar oordeel van de commissie echter thans te wensen over.

Facet 2.4 Studieomvang

Twee van de masteropleidingen bestaan uit 2 studiejaar van elk 60 studiepunten. Daarmee voldoen ze aan het formele criterium. Één van de opleidingen verdeelt de 120 studiepunten echter over drie aanbevolen studiejaar. Als reden daartoe wordt gegeven dat het een avondopleiding is en dat het vereiste masterprogramma in kortere tijd naast werk- en gezinsleven anders niet haalbaar is.

Facet 2.5 Studielast

De studielast is naar het oordeel van de commissie bij de gevisiteerde opleidingen aanvaardbaar. Over het algemeen wordt de studietijdsinvestering bij de studenten door de opleidingen ook goed (en soms individueel) opgevolgd. Tevens lijkt men adequate maatregelen te nemen, wanneer er zich problemen dreigen voor te doen in verband met studietijd van opleidingsonderdelen. De redenen voor drop-out in relatie tot de studeerbaarheid van het programma worden niet in alle opleidingen even expliciet en/of consequent gevolgd.

Facet 2.6 Afstemming vormgeving - inhoud

Over het algemeen wordt in de gevisiteerde opleidingen competentiegericht onderwijs vooropgesteld, wat volgens de commissie in lijn is met de doelstellingen. Er is ook sprake van diverse werk- en onderwijsvormen, die goed aansluiten bij de onderdelen van het programma. Vaak is er ook sprake van projectstudies, ontwerpstudio's en al dan niet begeleide zelfstudies. Deze onderdelen bereiden de studenten naar oordeel van de commissie de studenten voldoende voor op hun latere praktijk. Ook de verdere adstructie via elektronische platforms wordt doorgaans goed aangewend. Wel mist de commissie in nagenoeg alle opleidingen een helder didactisch concept. Met name voor de gastdocenten, maar ook de reguliere docenten zou een dergelijk concept, opgebouwd doorheen het programma en afgestemd op de te bereiken competenties, een houvast bieden om ook hun eigen leeronderdelen te structureren.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie constateert dat er in twee opleidingen sprake is van een algemeen toetsbeleid en een set van toetsingscriteria waarop de individuele docenten hun (tussentijdse) toetsing baseren. Zo ook is er een heldere evaluatiefiche aanwezig, waarin de te bereiken competenties worden getoetst door meerdere partijen. Voorts is er tevens sprake van verscheidene toetsvormen die meestal goed gelinkt zijn aan de te behalen eindcompetenties. In één van de opleidingen wordt de toetsing echter meer informeel geregeld en soms ook overgelaten aan de individuele docent. De commissie stelde hier vast dat een aantal vragen of toetsvormen vaak ook gericht zijn op kennisreproductie, derhalve basaal zijn en niet voldoen aan een behoorlijk academisch niveau. De betreffende opleiding erkent dit en beseft dat er nadrukkelijk werk gemaakt moet worden van duidelijke en academisch verantwoorde beoordelingscriteria. Niettemin stelde de commissie ook vast dat ten tijde van de visitatie men nog

moest starten met de uitvoering hiervan en dat de verbeterpunten nog niet doorheen het gehele programma waren doorgevoerd. Derhalve heeft de commissie hier vooralsnog bij één opleiding een 'onvoldoende' toegekend.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie constateert dat bij alle gevisiteerde opleidingen de vooropgestelde doelen en eindcompetenties nog niet voldoende doorwerken in de begeleiding en beoordeling van de masterproef en dat dit oordeel soms ook nog wel sterk door individuele docenten of min of meer toevallig gekozen externe juryleden wordt bepaald. Zo ook constateert de commissie dat de beroepspraktijk veelal goed in de jury's van de masterproeven is vertegenwoordigd, maar dat van externe academische deskundigheid onvoldoende sprake is. De commissie vermoedt dat juist hierdoor het niveau van de (door de commissie ingekeken) masterproeven nog wel erg verscheiden is. In sommige gevallen voldoen de gehonoreerde masterproeven niet aan alle wetenschappelijke vereisten en zouden deze eigenlijk niet als masterproef mogen gelden. Bij twee opleidingen halen de masterproeven doorgaans echter wel een net voldoende academisch niveau, blijkend uit onder meer het theoretisch gehalte van de proef, de actualiteit, gebruik van wetenschappelijke methoden, innovativiteit, en/of het verantwoord gebruik van bronnen van een voldoende academisch niveau. Ook bij deze opleidingen blijft dat niveau, mede gelinkt aan de eigen vooropgestelde eindcompetenties, echter om blijvende aandacht vragen. Bij één opleiding acht de commissie het niveau van de masterproeven professioneel zeker voldoende, maar academisch doorgaans onder de maat. Veel van de hier door de commissieleden ingekeken masterproeven halen het basale niveau van wetenschappelijk opgezette studies en rapportage daarvan (nog) niet. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat in deze opleiding de verhouding tussen onderzoek en ontwerpen bij de masterproef op 20/80 is vastgelegd, dan wel met het feit dat de eindcriteria voor wetenschappelijk verantwoord 'ontwerpend onderzoek' (nog) niet eenduidig en helder zijn vastgelegd en uitgewerkt. Maar daarnaast constateert de commissie ook dat belangrijke delen van de zelf vooropgestelde eindcompetenties in de masterproeven nog niet of in onvoldoende mate aan de orde komen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Bij alle gevisiteerde opleidingen is gekozen voor een brede instroom. Vaak kunnen academisch vooropgeleide bachelors in aanverwante vakgebieden als architectuur rechtstreeks instromen. Anderen en professionele bachelors dienen veelal een schakelprogramma te volgen. Alhoewel de commissie dit toejuicht en ook meent dat dit eigenlijk goed spoort met het karakter van het vakgebied van de Stedenbouw en ruimtelijke planning, waarschuwt de commissie toch voor een té brede instroom. In ieder geval vereist de keuze voor een brede instroom een extra scherpe aandacht voor een daarop aangepast schakelprogramma, zodanig dat studenten met een minder geschikte vooropleiding na het volgen van het schakelprogramma ook zelf kunnen besluiten of de masteropleiding al dan niet iets voor hen is. De commissie constateert dat die aandacht voor een verantwoord schakelprogramma bij twee opleidingen in voldoende mate aanwezig is; bij één opleiding heeft de commissie daarover de nodige twijfels. Naar oordeel van de commissie ontstaat hier een mismatch tussen de instroom en het programma, juist ook vanwege het eigen vooropgestelde scherpe accent op ontwerpen of ontwerpmatig onderzoek in dat programma.

Onderwerp 3 Inzet van personeel

Facet 3.1 Kwaliteit personeel

De commissie stelt met voldoening vast dat er in alle gevisiteerde opleidingen sprake is van een sterk gedreven en gemotiveerd docentenkorps. De betrokkenheid van zowel het onderwijzend, als ondersteunend personeel en

leidinggevend is groot. Ook waardeert de commissie het zeer dat in nagenoeg alle gevallen zowel op het niveau van de hogeschool als het departement en de opleiding een stevige kwaliteitszorg met betrekking tot het personeel wordt uitgezet. In nagenoeg alle gevallen bestaan er goede mogelijkheden tot bijscholing en het opbouwen/uitbreiden van didactische en/of academische vaardigheden. In sommige gevallen worden voor nieuwelingen zelfs een begeleidende mentor aangesteld, en is men gestart met een eerste ronde functioneringsgesprekken. Wel constateert de commissie ook dat in een enkel geval de deskundigheid van het personeel eigenlijk niet toereikend is om voorop gestelde afstudeerrichtingen aan te bieden. In die gevallen is óf een uitbreiding van daartoe deskundig personeel nodig, óf het laten vallen van de betreffende afstudeerrichting.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

De commissie constateert dat de professionele gerichtheid van het personeel in alle opleidingen goed op orde is. Veel docenten, vooral gastdocenten, hebben een eigen praktijk, of zijn in de praktijk van stedenbouw en/of ruimtelijke planning in diverse geledingen (zowel overheid, privaat als in de consultancy) werkzaam. Ook waardeert de commissie het dat sinds enige tijd bij nieuwe (voltijdse) docenten de eis gesteld wordt dat men gepromoveerd moet zijn, dan wel bereid tot het aangaan van een promotietraject. Niettemin constateert de commissie ook dat het academisch beeld hier nog wat wisselend is en soms ook nog wel erg tijdelijk vanwege het vertrek van gerenommeerde medewerkers, dan wel de aanstelling van nieuwe. Het academisch profiel van het docentenkorps in alle gevisiteerde opleidingen zou men derhalve nog als 'in opbouw' kunnen karakteriseren. Dat manifesteert zich tevens in de publicatielijsten van de docenten, die op het gebied van internationale oriëntatie, peer review en quotation indexen zeker nog wat mager zijn. Ook de doorwerking daarvan in het onderwijs en als doorslaggevend academische stimulans bij studenten (in bijvoorbeeld hun verdere carrière) zijn nog niet erg groot. Niettemin acht de commissie dat alle opleidingen, mede vanwege recente aanstellingen en ingebouwde faciliteiten, voldoende potentieel bevat. Daarnaast stellen de ambities en de tijdens de visitatie gedane toezeggingen door bestuur en leidinggevend de commissie enigermate gerust. Die toezeggingen dienen in het komend anderhalf jaar dan nog wel geëffectueerd te worden. Alles tegen elkaar afwegend wordt aan elk van de gevisiteerde opleidingen hier het predicaat 'voldoende' gegeven.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Op dit facet scoren twee opleidingen een 'voldoende' en één een 'onvoldoende'. In algemene zin meent de commissie op basis van het aantal studenten dat er voldoende personeel voorhanden is in de opleidingen, die ook evenwichtig zijn verdeeld over het onderwijzend, leidinggevend en ondersteunend personeel. In één opleiding lijkt het evenwicht echter wat zoek. Weliswaar lijken hier op het eerste gezicht voldoende onderwijzende personeelsleden voorhanden, die ook goed de verschillende benodigde expertises bedienen, maar een groot deel heeft wel een erg kleine aanstelling. Ook de onderwijstaakstelling van enkele onderzoekers is nog niet erg groot. Dit heeft tot gevolg dat in sommige gevallen de structuur van de opleiding slechts op enkele schouders rust en dat daarnaast ook het evenwicht tussen ondersteunende en onderwijzende activiteiten soms wat uit balans is. Mogelijk dat veel van de kleine aanstellingen dit opvangen door tal van activiteiten in hun vrije tijd te verrichten, maar de commissie acht dit geen robuuste en veerkrachtige situatie. Er zullen op dit terrein structurele maatregelen getroffen dienen te worden.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De materiële voorzieningen zijn naar oordeel van de commissie doorgaans toereikend en in één geval zelfs goed. De commissie waardeert in het bijzonder dat de opleidingen zonder uitzondering in of nabij de binnenstad gehuisvest zijn, wat voor vakgebieden als Stedenbouw en ruimtelijke planning extra stimulerend werkt. Daarnaast heeft de commissie met genoegen geconstateerd dat alle opleidingen een directe relatie zoeken met hun omgeving, soms zelfs als studieobject. Ook is de commissie bij één opleiding lovend over de locaties die recent zijn gerenoveerd en een oude site in de stad die hoogwaardig wordt omgebouwd en daarmee een extra stimulans voor de ontwikkelingen in de omgeving levert. Wel is de commissie minder te spreken over de actuele, internationale en academische vakliteratuur en vaktijdschriften die in de bibliotheken van de drie opleidingen kunnen worden geraadpleegd. In één geval is de situatie duidelijk ondermaats. In alle opleidingen wordt het evenwel gecompenseerd door de beschikbaarheid van een digitale toegang tot tijdschriften, onder meer in samenwerking met het associatieverband. Niettemin heeft de commissie – zoals gezegd - niet de indruk gekregen dat hiervan veel gebruik wordt gemaakt. Blijkbaar worden de studenten daartoe tijdens hun studie in onvoldoende mate gestimuleerd, wat vooral bij de masterproef een duidelijk gemis is. Dit is in alle opleidingen een duidelijk verbeterpunt.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie acht de studiebegeleiding over het algemeen toereikend en in één geval goed. In dat geval doet men er in ieder geval alles aan om de hoge drop-out zoveel mogelijk te beperken. Vooralsnog heeft het echter nog niet tot aanzienlijke verbeteringen geleid, aangezien blijkt dat de drop-out met name voorkomt tijdens het meer zelfstandig geënt masterproeftraject. De opleiding is evenwel voornemens terzake aanvullende maatregelen te treffen. Bij de andere opleidingen heeft men recent maatregelen getroffen om te komen tot een betere studiebegeleiding. Op het moment van visitatie diende dat echter nog vaak nader handen en voeten gegeven te worden. Niettemin acht de commissie hier voldoende potentieel aanwezig om de opleidingen op dit facet met een 'voldoende' te waarderen.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De opleidingen laten op dit onderdeel een enorme variëteit zien; één opleiding scoort 'goed', één opleiding scoort 'voldoende' en één opleiding scoort 'onvoldoende'. Dit heeft mogelijk te maken met de achtergrond van waaruit de opleidingen afkomstig zijn. Aldaar was en is er vaak sprake van informele procedures en een min of meer informele ad hoc opvolging van evaluaties. In één opleiding acht de commissie die cultuur nog steeds grotendeels aanwezig. Dit is voor een academische opleiding absoluut ontoereikend en hier dienen dus krachtige stappen voor verbetering doorheen de totale opleiding gemaakt te worden. Alhoewel er wel een kwaliteitszorgcoördinator is aangesteld, kreeg de commissie niet de indruk dat daarmee tijdens het moment van visitatie al een aanvang was gemaakt met feitelijke kwaliteitszorg, zodat er geen zicht is op waar de opleiding hier in 2013 zal staan. Bij de andere twee opleidingen was een regulier en periodiek proces van regelmatige bevraging, zelfevaluatie en navolging van verbeterpunten al veel verder gevorderd, waarbij de commissie met name onder de indruk was van de stappen die één opleiding sinds 2008 heeft gemaakt. Deze opleiding scoort op dit facet derhalve 'goed'.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Ondanks de voornoemde verschillen in de evaluatie van de resultaten, zijn de maatregelen tot verbetering in alle opleidingen toereikend. De commissie heeft geconstateerd dat ten opzichte van het academiejaar 2007-2008 (het jaar waarop het zelfevaluatie-rapport veelal gebaseerd was) in alle opleidingen belangwekkende verbeteringen werden doorgevoerd. Niet altijd werd de commissie echter duidelijk hoe dat in zijn werk ging en op welke wijze de navolgbaarheid wordt gecontroleerd. Ook in dit opzicht vormde één opleiding een positieve uitzondering daar deze met jaaractieplannen en een kwaliteitszorghandboek werkt, dat periodiek door de departementsraad wordt goedgekeurd en daarna als leidraad voor alle onderdelen van de opleiding geldt.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Alhoewel de commissie de indruk kreeg dat het betrekken van de eigen medewerkers en andere stakeholders nog niet op periodieke basis gebeurde en vaste praktijk was, hebben alle opleidingen inmiddels de eigen medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld geconsulteerd. Mogelijk dat de visitatie hier wederom een belangrijke aanleiding vormde. Niettemin hebben die consultaties her en der wel al geresulteerd in belangwekkende verbeteringen binnen de opleiding. Tijdens de visitatie hebben alle opleidingen dan ook aangegeven hiermee (op meer periodieke basis) door te gaan. Alle opleidingen scoren hier derhalve 'voldoende'.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Twee opleidingen scoren op dit facet 'voldoende' en één 'onvoldoende'. In algemene zin constateert de commissie dat het beroepenveld veelal (zeer) tevreden is met de afgestudeerden die door de opleidingen worden afgeleverd. Alhoewel op onderdelen verbeteringen werden aangegeven, zijn de masters veelal goed en direct inzetbaar in de praktijk. Het inbouwen van een kleine stageperiode tijdens de opleiding zouden de kleine kritiekpunten uit het werkveld nog kunnen verhelpen.

Over de academische output is de commissie vooralsnog echter minder tevreden. Dit betreft zowel de gerealiseerde output in de eindproeven of het onderzoek, de publicatielijsten, citatie-indexen, internationale uitwisseling, als het percentage waarin de uiteindelijk afgeleverde masters ook een academische carrière ambiëren. Hier dienen in de komende tijd nog krachtige verbeteringen te worden geleverd. De commissie stelde in ieder geval met tevredenheid vast dat alle opleidingen zich daarvan ook bewust zijn en hier nadere actie ondernemen. Niettemin kreeg de commissie bij één opleiding tevens de indruk dat de eindcompetenties die de opleiding zelf vooropstelt uiteindelijk niet gehaald worden. De commissie is van mening dat om die competenties wel te bereiken structurele aanpassingen van de opleiding, een betere doorwerking van voorafgaand materiaal en begeleiding van de masterproeven, alsmede een scherpere focus op de academische en professionele criteria voor 'ontwerpend onderzoek' noodzakelijk zijn. Hier was de commissie genoodzaakt om 'onvoldoende' te oordelen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Wat betreft de meting en navolging van het onderwijsrendement is de commissie van mening dat in alle opleidingen nogal wat verbeteringen aangebracht kunnen worden. De redenen van drop-out zijn lang niet altijd even expliciet zichtbaar en recente slaagpercentages konden tijdens visitatie niet overal worden voorgelegd, laat staan onderling vergeleken. Op basis van de cijfers die wel beschikbaar waren, constateerde de commissie dat (zelfs gerekend met een jaar vertraging) nog steeds twee opleidingen onvoldoende scoorden. Vooral bij één

opleiding is het rendement dramatisch en de drop-out extreem. Weliswaar probeert men hier nog steeds verbetering in aan te brengen, maar gelet op de ervaringen uit het verleden, heeft de commissie twijfels of de opleiding daar tegen 2013 in zal slagen. Omwille van de nieuwe outputfinanciering die de Vlaamse overheid binnenkort steeds meer gaat hanteren, is hier bij alle opleidingen verdere aandacht nodig. Gegeven de eerste aanzetten en resultaatsmetingen die daartoe tijdens de visitatie zichtbaar waren, heeft de commissie hier derhalve voor één opleiding een 'voldoende' gegeven.

Hoofdstuk 4 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel weergegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntschaal (onvoldoende, voldoende) weergegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetoniveau

- E** **Excellent:** de opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
- G** **Goed:** het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
- V** **Voldoende:** de opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
- O** **Onvoldoende:** de opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
- nvt** Het facet is voor beoordeling van de opleiding **niet van toepassing**.
- OK** Wordt vermeld bij het facet studieomvang indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studieomvang.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau

- V** Voldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
- O** Onvoldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

Verklaring van de gebruikte afkortingen in de tabel en opsomming van de gevisiteerde afstudeerrichtingen, locaties en eventuele varianten zoals brugopleiding, anderstalige opleiding, ...

Artesis Artesis Hogeschool Antwerpen

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

EhB Erasmushogeschool Brussel

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

Stedenbouw en ruimtelijke planning	Artesis	EhB	W&K
ONDERWERP 1	V	V	V
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	V	G	V
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	V	V	V
ONDERWERP 2	O	V	O
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	O	V	O
Facet 2.2: Eisen professionele en academische gerichtheid	O	V	O
Facet 2.3: Samenhang	V	V	O
Facet 2.4: Studieomvang	OK	OK	OK
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	V	V	V
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	O	V	V
Facet 2.8: Masterproef	V	V	O
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	V	V	O
ONDERWERP 3	V	V	V
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	V	V	V
Facet 3.2: Eisen professionele gerichtheid	V	V	V
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	O	V	V
ONDERWERP 4	V	V	V
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	V	V	G
Facet 4.2: Studiebegeleiding	V	G	V
ONDERWERP 5	V	V	V
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	O	G	V
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	V	G	V
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V	V
ONDERWERP 6	V	V	O
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	V	V	O
Facet 6.2: Onderwijsrendement	O	O	V

opleidingsrapporten

Hoofdstuk 1 Artesis Hogeschool Antwerpen

Algemene toelichting bij de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Artesis Hogeschool Antwerpen

De masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning behoort samen met de opleidingen Monumenten- en landschapszorg, Architectuur, Interieurarchitectuur en Productontwikkeling tot het departement Ontwerpwetenschappen aan de Artesis Hogeschool Antwerpen. Met uitzondering van de opleiding Productontwikkeling behoren deze opleidingen ook tot het studiegebied Architectuurwetenschappen. Naast deze opleidingen biedt de hogeschool nog professionele en academische bachelor- en masteropleidingen aan binnen de studiegebieden Bedrijfskunde, Gezondheidszorg, Industriële wetenschappen, Lerarenopleiding, Sociaal werk, Technologie, Vertalers en tolken, en binnen de Koninklijke academie voor schone kunsten en het Koninklijk conservatorium. De Artesis Hogeschool Antwerpen bezit campussen te Antwerpen, Merksem, Berchem, Lier, Turnhout en Mechelen. De campus waar onder meer de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning is gehuisvest, is gelegen in het centrum van de stad Antwerpen. De hogeschool maakt deel uit van de Associatie Universiteit Hogescholen Antwerpen.

De historiek van de opleiding gaat terug tot 1952, toen ze behoorde tot het Nationaal Hoger Instituut voor Bouwkunst en Stedenbouw. Nadien ging de opleiding over naar het Hoger Architectuurinstituut van het Rijk en het Henry Van de Velde-instituut. Van 1995 tot 2004 werd de opleiding als vorm van onderwijs voor sociale promotie ingericht door het Centrum voor Volwassenenonderwijs. In het hogescholendecreet van 1994 werd de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning namelijk niet opgenomen en daarom tijdelijk ondergebracht onder het onderwijs van sociale promotie. De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning maakt daarom pas sinds het academiejaar 2004-2005 deel uit van het departement en is sindsdien aan het academiseren. Deze opleiding sluit in eerste instantie aan op de bacheloropleidingen Architectuur en Interieurarchitectuur binnen het departement. De omvorming naar een academische opleiding past binnen de veranderingen in het Vlaamse en Europese onderwijslandschap, de nieuwe maatschappelijke en ruimtelijke context, en gewijzigde inzichten en kennis in dit vakdomein. Naast deze organisatorische evolutie maakte de opleiding ook een verandering door qua inhoudelijke focus. Waar de opleiding zich vroeger vooral richtte op stedenbouwkundig ontwerpen, wordt nu meer ruimtelijke planning meegenomen in het programma. Het aantal studenten binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning schommelde tussen 98 in het academiejaar 2005-2006 en 58 in het academiejaar 2007-2008.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte master

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kennisgenomen van de hernieuwde doelstellingen die de opleiding bij het opstellen van het zelfevaluatie-rapport formuleerde. Deze doelstellingen werden nogmaals herzien in de actualisering van het zelfevaluatie-rapport.

De doelstellingen betreffen:

- kunnen omgaan met complexe ruimtelijke problemen eigen aan een dynamische maatschappelijke werkelijkheid;
- wetenschappelijk onderbouwd kunnen inspelen op de maatschappelijke behoefte aan geïntegreerde planning en ruimtelijk ontwerpen;
- beschikken over de nodige kennis om ruimtelijke problemen wetenschappelijk en technisch te analyseren, te onderzoeken en te interpreteren, en om deze verworven kennis creatief aan te wenden om ruimtelijke voorstellen uit te werken en kritisch te evalueren;
- ontwerp- en planningsmethoden creatief kunnen aanwenden naargelang het schaalniveau en concrete situaties;
- beschikken over kennis en kunde voor het ontwerpen van maatschappelijk, technisch en financieel haalbare ruimtelijke geïntegreerde visies, concepten en concrete ruimtelijke oplossingen;

- beschikken over een communicatie- en samenwerkingsvermogen om in overleg te kunnen werken met alle (mogelijke) betrokken actoren in het werkveld, zoals politieke mandatarissen, ambtenaren, projectontwikkelaars, sectorale belangengroepen, ruimtegebruikers enzovoort.

Deze doelstellingen werden vertaald naar meer concrete competenties die de opleiding in het programma vooropstelt. Deze competenties omvatten de algemene competenties op masterniveau, de algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau en de domeinspecifieke competenties. Rekening houdend met de decretale bepalingen formuleerde de opleiding de volgende eindcompetenties:

- de student heeft kennis van en inzicht in historische en actuele complexe ruimtelijke problemen in al hun aspecten: maatschappelijk, economisch, ecologisch enzovoort;
- de student heeft inzicht in vroegere en huidige houdingen en opvattingen over wenselijke (duurzame) ruimtelijke ontwikkelingen;
- de student kan ruimtelijke problemen identificeren en van daaruit onderzoeks- en ontwerp vragen formuleren en uitwerken aan de hand van analytisch en ontwerpend onderzoek, gefundeerd op een geïntegreerde ruimtelijke visie en concepten;
- de student beschikt over de kennis en vaardigheden om – met betrekking tot de complexe ruimtelijke problemen – geïntegreerde technische en beleidsmatige probleemoplossingen te formuleren;
- de student heeft kennis van bestaande generieke planfiguren en heeft de vaardigheid om planfiguren te ontwikkelen via analyse, visievorming, conceptvorming en ontwerp;
- de student is in staat om mee te werken aan het opmaken van wettelijke en gangbare planfiguren op verschillende schaalniveaus;
- de student heeft kennis van en inzicht in proces- en projectontwikkeling en is desgevallend in staat om zelf strategische projecten te ontwikkelen en te begeleiden.

Deze doelstellingen van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Artesis Hogeschool Antwerpen passen in een missie en visie. Dit acht de commissie een sterk punt. De missie van de opleiding is het opleiden en afleveren van multi-inzetbare generalisten. Hierbij gaat het in het bijzonder om academisch geschoolde ruimtelijke planners of ontwerpers met een multidisciplinaire basishouding. In het onderzoek dat de opleiding wil voeren, staat de ruimtelijke invalshoek centraal en wil men werken op verschillende schaal- en beleidsniveaus. De speerpunten van het onderzoek zijn ontwerpend onderzoek, onderzoek naar het verstedelijkingsproces en de beleving ervan, en onderzoek naar ruimtegebruik en ruimtelijke innovatie, gerelateerd aan het proces van netwerkverstedelijking en planomgeving, en de organiseerbaarheid van planmodellen. De commissie waardeert het dat de opleiding die keuze maakt in het vooropgestelde profiel. Toch vraagt zij de opleiding ervoor te waken dat de focus op multi-inzetbare generalisten niet ten koste gaat van het academisch niveau van de opleiding. De visie van de opleiding op onderzoek en academisering stelt nu generisch onderzoek voorop, dat zich situeert op de grens van fundamenteel onderzoek en toegepast onderzoek. Meer focus lijkt hier gewenst.

De recent geformuleerde doelstellingen situeren zich volgens de commissie voldoende op het niveau van een academische master. De commissie is van mening dat de opleiding voldoende rekening hield met de decretale normen voor een academische masteropleiding. Wel stelt zij dat de samenwerking met de associatie de opleiding tot op heden weinig ondersteuning heeft geboden. Dat de opleiding wel rekening hield met de Dublindescriptoren waardeert de commissie. Bovendien zijn de doelstellingen vertaald naar meer concrete competenties die momenteel echter nog niet doorwerken in het programma. Deze competenties omvatten de algemene competenties op een gevorderd masterniveau, de algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau en de domeinspecifieke competenties.

Niettemin stelt de commissie dat de kortetermijndoelstellingen in het proces van academisering concreter dienen te worden uitgewerkt. De commissie doet deze vaststelling in het kader van de weg die de opleiding aflegt van een opleiding binnen het volwassenenonderwijs naar een academische opleiding. Zo werden de doelstellingen die men bij afgestudeerden van de opleiding bereikt wil hebben, recent geactualiseerd in het kader van de voorbereidingen op het visitatiebezoek. De commissie meent dat deze oefening leidde tot een proces van bewustwording van hiaten en een sterker opleidingsprofiel. Dit bleek ook uit de actualisering van het zelfevaluatierapport en de gevoerde gesprekken. Maar deze actualisering dient zich volgens de commissie nog

verder door te trekken in de strategische doelstellingen. De commissie waardeert de al uitgevoerde inspanningen, maar dringt aan op een snelle uitvoering van de plannen om de opleiding naar een hoger academisch niveau te brengen. De commissie vraagt specifiek meer aandacht voor de competentie van kritisch reflecteren over het vakdomein en het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek in het vakdomein. Dit is onder meer een belangrijke basis om in het programma een leerlijn rond onderzoek en methodiek te kunnen uitwerken. Ook de hiermee verband houdende doelstellingen inzake academisch onderzoek dienen volgens de commissie verder te worden uitgewerkt, onder meer in de vorm van doordachte en onderbouwde plannen voor de doorwerking naar het personeelsbeleid, publicatiebeleid en de samenwerking met en integratie in de Universiteit Antwerpen. De commissie stelt vast dat deze ambities en doelen te weinig uitwerking hebben op het moment van het visitatiebezoek.

Hetzelfde geldt voor de internationalisering. Vanuit de overtuiging dat studenten binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning in contact zouden moeten komen met de internationale dimensie van het studiegebied, hecht de opleiding binnen de doelstellingen veel belang aan internationalisering. De commissie waardeert dat, maar mist de vertaalslag hiervan naar de concrete competenties, die te weinig internationale elementen bevatten. Hoewel de hogeschool beschikt over een visie met betrekking tot internationalisering dient deze nog door te werken naar de opleidingsspecifieke doelstellingen en een strategisch plan om deze doelstellingen te bereiken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het formuleren van concrete en meer opleiding specifieke doelstellingen op het niveau van een academische masteropleiding, zodat docenten de inhoud van de opleidingsonderdelen hierop kunnen afstemmen en men voorbereid is op de integratie van de opleiding in de universiteit.

De commissie beveelt aan meer werk te maken van de (voorgenomen) integratie in de Universiteit Antwerpen op basis van een duidelijke strategie en een uitgewerkt academisch profiel.

De commissie beveelt aan de internationale aspecten in de visie breder en meer concreet uit te werken.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Artesis Hogeschool Antwerpen profileert zich in de domeinspecifieke doelstellingen door de combinatie van het ontwerpmatige en de strategische procesplanning. Daarnaast werden de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding gebaseerd op de decretale, internationale en internationale domeinspecifieke referentiekaders, zoals de *Association of European Schools for Planning* (AESOP) hanteert. De eisen en onderwijsstandaarden van deze associatie werden systematisch vergeleken met

de doelstellingen van de opleiding. Tegelijkertijd werden bestaande beroepsprofielen, zoals dat van gemeentelijk stedenbouwkundig ambtenaar, geraadpleegd. Dit is volgens de commissie een sterk punt om het domeinspecifieke karakter van de doelstellingen te bewaken.

Tevens vergeleek de opleiding de eigen competenties en doelstellingen met deze van de andere opleidingen in Vlaanderen, waarbij ze de eigen profilering inzake ontwerp- en planningsvaardigheden in relatie tot verschillende schaalniveaus, gebaseerd op een adequate academische context en theoretische basis, bevestigd zag. De geactualiseerde doelstellingen werden ook getoetst bij internationale partnerinstellingen in Nederland en Engeland. De commissie waardeert dit. Zij is ook positief over de intentie van de opleiding om zich in de toekomst nog meer te vergelijken met andere nationale en internationale opleidingen. Niettemin werd het de commissie niet duidelijk waarop de oordelen van de onderlinge vergelijking gebaseerd waren. Voorts werd het voor de commissie ook niet helder waarom voor samenwerking met deze internationale partnerscholen en geen andere werd gekozen. Derhalve vindt de commissie het zinvol om de (inter)nationale contacten en profilering in het wetenschappelijk vakdomein gericht en beter gefundeerd uit te breiden, op basis van de eigen visie en mogelijkheden.

De opleiding bezit een duidelijke profilering in de doelstellingen, met de klemtoon op strategische planning en een dubbele focus op ontwerp- en procesonderzoek. Deze focus werd ook gekozen met het oog op een brede inzetbaarheid van alumni in het werkveld. Uit de gesprekken met de studenten en alumni leidt de commissie af dat die focus op de verschillende aspecten van het vak, dwars door verschillende schaalniveaus heen, voor studenten een reden is om voor deze opleiding te kiezen. Ook binnen de plannen voor wetenschappelijk onderzoek staat de combinatie van ontwerpend onderzoek en strategisch planningsonderzoek voorop. Het werkveld en de studenten waarderen het brede profiel van de opleiding ook omdat het hen toelaat eigen klemtonen te leggen in de samenstelling van hun opleidingstraject, in het bijzonder de masterproef. De commissie waardeert deze dubbele profilering, maar raadt de opleiding aan deze nog duidelijk naar voor te brengen doorheen het totale opleidingsprogramma, en deze profilering nog meer naar buiten te communiceren. Daarnaast stelt zij dat het onderscheid tussen de domeinspecifieke en de algemene doelstellingen nog duidelijker kan worden gemaakt, onder meer door een verdere concretisering van de competenties.

Tegelijkertijd is de commissie van mening dat het wetenschappelijke karakter van de doelstellingen sterker moet worden benadrukt. Vanuit de vergelijking met het domeinspecifieke referentiekader stelt zij dat de opleiding te weinig aandacht heeft voor de wetenschappelijke eisen uit het relevante onderzoeksdomein. De onderzoeksomgeving dient systematisch te worden bevraagd over de domeinspecifieke doelstellingen. De commissie meent dat de opleiding ten aanzien van het academiseringsproces meer ondersteuning behoeft van de instellingen voor hoger en universitair onderwijs die bij dit proces betrokken zijn, in het bijzonder de betrokken universiteit. Een nauwere samenwerking kan het academisch gehalte van de doelstellingen versterken, en kan de opleiding meer draagkracht verschaffen ten aanzien van de uitwerking ervan. Hoewel wel voldoende beroepsprofielen werden geraadpleegd, stelde de commissie vast dat de doelstellingen tot nog toe slechts beperkt werden getoetst bij alumni en vertegenwoordigers uit het werkveld. De commissie steunt de intentie van de opleiding om hier in de nabije toekomst prioriteit aan te geven. Hoewel zij het bestaan van de resonantiegroep apprecieert, is de inspraak van relevante actoren uit het werkveld en de wetenschappelijke onderzoeksomgeving volgens de commissie te beperkt. De leden van deze resonantiegroepen die de commissie heeft gesproken, gaven aan niet betrokken te zijn geweest bij het aanpassen van de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding. Deze resonantiegroep dient volgens de commissie te worden uitgebreid en voldoende samen te komen om de inspraakmogelijkheden te vergroten. Op die manier kan ook meer rekening worden gehouden met de vraag van alumni en vertegenwoordigers uit het werkveld om voldoende aandacht te blijven besteden aan ontwerpvaardigheden op verschillende schaalniveaus.

Tot slot vraagt de commissie meer aandacht voor een duidelijke communicatie van de doelstellingen naar de studenten, alle personeelsleden, het werkveld en het brede maatschappelijke veld. Uit de gesprekken met deze stakeholders blijkt dat zij bijvoorbeeld niet allemaal niet op de hoogte zijn van de meest recente updates van de opleidingsdoelstellingen. De opleiding gaf aan de personeelsleden betrokken te hebben via e-mail maar de commissie acht een meer actieve betrokkenheid noodzakelijk. Het formuleren van de competenties vanuit

studentenperspectief kan de transparantie voor studenten vergroten. De studenten lieten de commissie weten dat zij de doelstellingen van de opleidingsonderdelen zelf dienen op te zoeken via het digitaal leerplatform, en dat zij hierover verder niet actief geïnformeerd worden. Ook het opnemen van de doelstellingen in de fiches van elk opleidingsonderdeel is volgens de commissie een aandachtspunt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan het onderscheid tussen algemene en domeinspecifieke doelstellingen te verduidelijken.

De opleiding kan bij het opstellen en uitwerken van de domeinspecifieke doelstellingen meer gebruik maken van contacten met het relevante nationale en internationale beroepenveld, partnerinstellingen en de wetenschappelijke onderzoekswereld, en dient deze vorm van inspraak structureel te verankeren.

Om het draagvlak van de geformuleerde doelstellingen te vergroten, wordt aanbevolen alle personeelsleden actief te betrekken bij het opstellen en wijzigen ervan, en studenten actief te informeren over de doelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het opleidingsprogramma van 120 studiepunten wordt modulair uitgewerkt over twee academiejaren en vier semesters. Hierin worden geen afstudeerrichtingen of keuzetrajecten aangeboden. Wel hebben studenten, conform het masterproefreglement, de keuze tussen een masterontwerp en een masterthesis (basisonderzoek). De modules van het programma zijn gebaseerd op de vier basisvelden die de opleiding vooropstelt, namelijk 'de kennis van de ruimte en het maatschappelijk milieu', 'ontwerpen op verschillende schaalniveaus', 'omgaan met planningsprocessen, -producten en planfiguren' en 'kwaliteitszorg'. In deze basisvelden is er inhoudelijk aandacht voor drie kennisdomeinen, namelijk 'de disciplines die de noodzakelijke kennis aanleveren voor de ruimtelijke planning', 'disciplines gericht op ruimtelijke sectorale ontwikkelingen, inhoudelijke aspecten van het ruimtelijk beleid en beleidsinstrumenten' en 'theorie en onderzoek in ruimtelijke planning'. Binnen deze basisvelden en kennisdomeinen werd het curriculum uitgewerkt met behulp van vijf leerlijnen: kennis van het natuurlijk, ruimtelijk en maatschappelijk milieu, sectorale ontwikkeling en sectoraal beleid, planningsinstrumentarium, theorie en methodieken en onderzoeks-, ontwerp- en planningspraktijk. De commissie is echter van mening dat deze leerlijnen nog niet voldoende vertaald werden naar het opleidingsprogramma en dat de band met de opleidingsonderdelen nog te onduidelijk is. In het eerste opleidingsjaar wordt voornamelijk aandacht besteed aan de interdisciplinaire, theoretische kennisbasis van de opleiding. In het tweede jaar van de opleiding ligt de nadruk meer op de beleidsmatige benadering. In de beide opleidingsjaren wordt de toepassing van deze inhoud gegarandeerd door de ontwerpstudio, die uitgebreider wordt naarmate men vordert in het programma. De commissie apprecieert dit.

De opleiding nam de competenties zoals hierboven besproken op in een competentiematrix, die de koppeling maakt met de opleidingsonderdelen. Hoewel de commissie vaststelde dat het programma een duidelijke opbouw kent, meent zij dat er geen echte leerlijnen aanwezig zijn. De opleiding formuleerde in het zelfevaluatie rapport wel enkele onderwerpen die doorheen het programma terugkeren, maar werkte deze niet uit tot volwaardige leerlijnen die helder voortkomen uit de doelstellingen en grondig zijn doordacht. De commissie is wel positief over de leerlijn die in de ontwerpstudio is ingebouwd en een duidelijke lijn van eenvoudig naar complex volgt. Zij meent dat dit een voorbeeld kan zijn voor het uitbouwen van andere leerlijnen. Hoewel het opleidingsprofiel gewijzigd is, zijn de recent geactualiseerde doelstellingen derhalve nog niet vertaald naar het opleidingsprogramma. Hierdoor is de relatie met de opleidingsonderdelen nog te onduidelijk. Daarmee is het aan de commissie voor beoordeling voorgelegde programma momenteel geen adequate vertaling van de vooropgestelde missie en doelen. Ook in de studiegidsen voor studenten en op de website van de hogeschool vond de commissie nog geen verwijzingen naar de nieuwe doelstellingen. De commissie waardeert het dat de opleiding zich bewust is van het feit dat cruciale wijzigingen dienen te gebeuren in het opleidingsprogramma om de doelstellingen te kunnen realiseren. Maar de commissie vraagt zich tegelijkertijd af waarom dat niet al eerder in het academiseringsproces gebeurd is en men niet al eerder tot curriculumherziening is overgegaan. De verantwoordelijken voor kwaliteitszorg nemen pas recent initiatieven om deze curriculumhervorming op te starten. De commissie stelt vast dat verschillende

opleidingsonderdelen nog vooral focussen op het verwerven van kennis en inzicht, en meent dat de gedrags- en attitudecomponent meer aandacht verdient. Tot slot krijgen nog te veel doelstellingen in de opleidingsfiches het niveau 'inleidend' toegewezen. De commissie meent dat dit niveau niet voldoende verdiepend is voor het behalen van de doelstellingen op academisch masterniveau.

Tegelijkertijd constateert de commissie dat bij het programma en in de ECTS-fiches zelden verwezen wordt naar de vooropgestelde doelstellingen. Dit is mogelijk het gevolg van de meer informele en intuïtieve aanpak die de opleiding lange tijd heeft voorgestaan. De procedure voor curriculumherziening binnen de opleiding heeft volgens de commissie dan ook nood aan meer systematiek. Hoewel de commissie het waardeert dat opmerkingen en feedback uit informeel overleg binnen de organisatie worden meegenomen, stelt zij dat ook een formele procedure voor curriculumhervorming noodzakelijk is. Een meer gestructureerde procedure voor een dergelijke hervorming kan ook de inspraak van vertegenwoordigers uit het werkveld en de academische onderzoekswereld garanderen. Die werden tot nog toe niet voldoende betrokken bij het opstellen en actualiseren van de doelstellingen.

Een meer systematische aanpak van curriculumontwikkeling is volgens de commissie ook nodig voor een vertaling van academische doelstellingen in het opleidingsprogramma. De aanwezige plannen met het oog op een verder doorgedreven academisering werden nog niet tot uitvoering gebracht. De commissie waardeert het dat de opleiding al een onderzoeks- en methodiekleerlijn uitwerkte, maar vraagt aandacht voor een snellere vertaling hiervan naar het opleidingsprogramma. Personeel en studenten zijn nog te weinig op de hoogte van de inhoud en betekenis van deze leerlijn. In het huidige programma worden studenten bovendien nog te weinig geconfronteerd met wetenschappelijke en internationale vakliteratuur, nodig om de academische doelstellingen waar te maken en een kritisch-academische houding te ontwikkelen. De commissie stelt dat het afstemmen van de inhoud van de opleidingsonderdelen op de academische doelstellingen mede daardoor nog te zeer afhangt van het individuele initiatief van de docent. Uit de gevoerde gesprekken leidt de commissie af dat het overleg over deze leerlijn pas op gang is gekomen naar aanleiding van het schrijven van het zelfevaluatierapport. De docenten die nu al aandacht besteden aan onderzoek doen dit eerder vanuit een persoonlijke motivatie dan vanuit een algemeen strategisch beleidsplan. Er is vooral informeel en nauwelijks periodiek gemeenschappelijk overleg over de wijze waarop het onderwijzend personeel van de opleiding deze doelstellingen kan vertalen naar het programma, waardoor het academische, vakoverschrijdende en internationale karakter van de opleidingsonderdelen varieert en niet transparant is.

De commissie stelt zich vragen bij de meerwaarde van de uitgevoerde clusteranalyse om de doelstellingen aan de opleidingsonderdelen te koppelen. Omdat men vertrok vanuit een door de docenten aangestipte lijst van competenties per opleidingsonderdeel leunt het resultaat van deze analyse nog te sterk aan bij het oorspronkelijke opleidingsprogramma dat ontstond binnen het Centrum voor Volwassenenonderwijs.

Hoewel in de vooropgestelde doelstellingen de klemtoon wordt gelegd op de combinatie van drie schaalniveaus is de commissie van mening dat het programma vooral focust op het regionale schaalniveau. Studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld lieten de commissie weten dat de ontwerpprojecten binnen de opleiding te zeer beperkt zijn tot het regionale (Vlaamse en Brusselse) en stedelijke schaalniveau. De keuze voor dit type van projecten kan volgens de commissie legitiem zijn, indien deze beter gekaderd worden binnen een internationaal vergelijkende context. Maar de commissie meent ook dat deze keuze meer naar buiten moet worden gecommuniceerd. Hoewel de commissie al enkele internationale en disciplineoverschrijdende elementen in het programma aanwezig zag, dienen deze internationale elementen verder te worden uitgediept en veel breder te gaan dan alleen de Vlaamse en Brusselse context. Ook de studenten en alumni gaven aan meer nood te hebben aan bredere inhouden in het opleidingsprogramma.

De commissie besluit dat de recente doelstellingen nog niet vertaald zijn naar het huidige opleidingsprogramma. Hoewel de opleiding blijf geeft van duidelijke verbeteringen constateert de commissie dat de opleiding deze doelstellingen zonder krachtig actieplan op korte termijn niet zal bereiken. Het huidige opleidingsprogramma stelt studenten nog niet in de gewenste mate in staat de academische doelstellingen te realiseren. Teneinde het

academiseringsproces in 2013 te voltooien, is het gewenst dat dit actieplan tot die tijd heldere deadlines vooropstelt. De commissie beveelt daarbij aan uit te gaan van de recent geformuleerde leerlijnen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De recent hernieuwde doelstellingen dienen dringend via duidelijke leerlijnen te worden vertaald naar het opleidingsprogramma.

De commissie raadt de opleiding aan de leerlijn onderzoek en ontwikkeling centraal te stellen om het proces van academisering verder op gang te brengen. Het uitwerken van deze leerlijn en het vertalen ervan in een heldere onderzoeks- en publicatiestrategie dienen volgens de commissie met het hele docentenkorps plaats te vinden, doorheen voldoende formele overlegmomenten (zie ook onderwerp 3).

De commissie raadt de opleiding aan om in de recente initiatieven rond curriculumherziening en academisering meer structuur te brengen. Hierbij dient afgestapt te worden van de informele aanpak die dominant is in de organisatie.

Docenten dienen ondersteund te worden bij het uitwerken en afstemmen van opleidingsonderdelen op de academische doelstellingen. In overweging wordt gegeven daarbij tevens gebruik te maken van de associatie met de Universiteit Antwerpen en in tweede instantie van verwante (inter)nationale opleidingen waarmee banden worden onderhouden.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de opleiding een sterke professionele gerichtheid heeft. De relatie met het werkveld wordt verzekerd via gastlezingen van praktijkdeskundigen, de samenwerking met de diensten Stadsplanning van de stad Antwerpen, de excursies naar relevante bedrijven of diensten, de inzet van praktijkdeskundigen als onderwijzend personeel, de module ontwerpstudio, het opnemen van werkveldvertegenwoordigers in de jury's van masterproeven en ontwerp opdrachten, en het tentoonstellen van werk van studenten aan een breder publiek. Deze elementen maken dat het programma aantoonbare verbanden heeft met de actuele beroepspraktijk. Het werkveld is tevreden over de professionele gerichtheid van het opleidingsprogramma, de brede focus van de opleiding en de aandacht voor ontwerpend onderzoek. Deze professionele gerichtheid kan evenwel nog worden versterkt door het invoeren van een stage of kleinere projecten op de werkvloer. Dit wordt bevestigd door het werkveld, dat stelt dat de alumni nog te weinig in contact

komen met de wereld waarin ruimtelijke planners zich bewegen. De commissie erkent dat de opleiding voor een degelijke begeleiding van zulke stages een gebrek aan personeel heeft.

De academische gerichtheid van de opleiding wordt volgens de commissie momenteel nog onvoldoende gegarandeerd. Het academisch karakter van de opleiding en het opleidingsprogramma wordt opgehangen aan drie doctoraatsonderzoeken, die mede binnen de opleiding geïnitieerd zijn maar grotendeels in andere instellingen worden uitgevoerd. De koppeling van deze doctoraatsonderzoeken met het onderwijs binnen de opleiding is mede daardoor minimaal, en het onderzoek is ook niet optimaal ingebed binnen de hogeschool. Het verdere verloop van het onderzoek wordt steeds opgevolgd door een leescommissie. Dit maakt het volgens de commissie des te meer pregnant dat de link tussen onderzoek en onderwijs zo beperkt blijft. Hoewel de commissie de inspanning van de opleiding om contractonderzoek aan te trekken en onderzoeksvoorstellen in te dienen in samenwerking met andere instellingen binnen en buiten de eigen associatie waardeert, is zij wel van mening dat er te weinig onderzoek binnen de opleiding plaatsvindt en dat de aanwezigheid van drie doctoraatsonderzoeken in samenwerking met universitaire instellingen het academisch karakter van de opleiding nog niet in voldoende mate garandeert. Het feit dat doctorandi een aantal opleidingsonderdelen verzorgen, leidt volgens de commissie niet noodzakelijk tot een situatie waarin studenten kennis ontwikkelen in interactie tussen onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. De studenten lieten de commissie weten dat zij slechts vaag op de hoogte zijn van de lopende onderzoeken binnen de opleiding.

Het beschikbare cursusmateriaal ontbeert volgens de commissie nog een duidelijk internationaal academisch kader. Op een enkele uitzondering na bevat het nog te weinig verwijzingen naar actuele wetenschappelijke literatuur. Ook een verwijzing naar de vooropgestelde competenties ontbreekt in het cursusmateriaal. Studenten worden volgens de commissie te weinig gestimuleerd om literatuur te raadplegen die via de databanken van de bibliotheek beschikbaar is. Bovendien lieten de docenten weten dat het aanbod van relevante publicaties en tijdschriften kan worden uitgebreid. De commissie stelde vast dat binnen de aangereikte vakliteratuur en het gehanteerde studiemateriaal slechts sporadisch internationale artikels of kaders aan bod komen. Hierdoor komen studenten volgens de commissie nog te weinig in contact met internationale kaders en literatuur, nodig om de academische gerichtheid van het programma te versterken. Uit de gevoerde gesprekken leidt de commissie af dat deze nood ook leeft bij studenten, alumni en werkveldvertegenwoordigers. Doorheen het opleidingsprogramma worden de studenten slechts beperkt voorbereid op het in methodische zin uitvoeren van onderzoek in het kader van de masterproef. Een echte initiatie in het zelfstandig uitvoeren van onderzoek ontbreekt hierdoor volgens de commissie. De commissie stelde een tekort vast in cursusmateriaal dat studenten richtlijnen geeft in het uitvoeren van onderzoek en ruimtelijke analyse op verschillende schaalniveaus. Daarnaast zijn studenten en alumni niet op de hoogte van belangrijke wetenschappelijke tijdschriften en publicaties binnen het vakdomein, en worden zij niet gestimuleerd tot het nadenken over een eigen onderzoeksloopbaan.

De commissie is tevreden over de aanwezige internationaal gerichte activiteiten, zoals de ADSL-week en het Paramaribo-project, waarbinnen studenten in een internationaal verband een masterproefonderzoek kunnen verrichten. Maar de commissie is wel van mening dat dergelijke projecten dienen te worden uitgebreid. Enkel het Paramaribo-project op zich is nog onvoldoende om de internationale doelstelling te bereiken. De beperkte internationale oriëntatie blijkt ook uit de te geringe deelname aan internationale congressen en uitwisselingsprogramma's door respectievelijk docenten en studenten. Een grotere participatie aan internationale uitwisselingsprojecten kan de internationale gerichtheid van studenten stimuleren en hen meer in contact brengen met kaders en contexten die verder reiken dan Vlaanderen. De commissie waardeert het dat de verantwoordelijken voor internationalisering initiatieven nemen om docenten en studenten te stimuleren tot mobiliteit en contact leggen met internationale partners. Maar ook hier is nood aan een gestructureerd plan dat voortvarend wordt geïmplementeerd.

Uit de gevoerde gesprekken besluit de commissie dat de opleidingsverantwoordelijken zich bewust zijn van de noden inzake academisering van het programma. De commissie waardeert initiatieven zoals het aanstellen van een onderzoekskoördinator, de intentie om onderwijzend personeel met een doctoraatsdiploma aan te werven en het aantrekken van drie doctoraatsonderzoeken. De opleiding is zich bewust van de achterstand in onderzoeksactiviteiten en wil naar de toekomst toe meer inzetten op synergie met universitaire faculteiten, een

structurele aanpak bij het faciliteren van onderzoeksmogelijkheden voor het eigen onderwijzend personeel, een betere afstemming van het programma op de lopende onderzoeken en het uitbreiden van de omkadering en de faciliteiten. Toch stelt de commissie vast dat er nog geen concrete plannen zijn om de relatie tussen onderzoek en onderwijs voldoende te versterken. Het is onduidelijk hoe men in de nabije toekomst meer wetenschappelijke output wil publiceren, onderzoeksvaardigheden beter wil gaan onderwijzen en hoe men het cursusmateriaal zal aanpassen op basis van lopend onderzoek. Een publicatieplan in relatie tot het onderwijsprofiel ware hier gewenst. Tot op heden bezit het opleidingsprogramma nog te weinig wetenschappelijke oriëntatie in deze richting.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het cursusmateriaal dient meer gestructureerd vanuit een academische gerichtheid te worden opgesteld. De cursussen dienen voor studenten duidelijk te maken waar de accenten liggen en wat de relatie is tussen de academische doelstellingen en de inhoud van het opleidingsonderdeel.

De commissie dringt aan op meer integratie van actuele wetenschappelijke theorieën en onderzoeksmethoden in het cursusmateriaal.

Er dient doorheen het opleidingsprogramma meer aandacht te zijn voor de onderzoeksvaardigheden en het kritisch-wetenschappelijk denken bij studenten. Om de onderzoeksattitude bij studenten te versterken, dient men hen meer in te schakelen bij het lopende onderzoek en de link tussen onderzoek en onderwijs te versterken.

De commissie raadt de opleiding aan meer gebruik te maken van de samenwerkingsverbanden met andere instellingen om onderzoeksprojecten op te starten en op die manier de academische gerichtheid van het programma te vergroten.

De commissie vraagt meer aandacht voor internationale elementen in het opleidingsprogramma, zowel wat betreft internationale mobiliteit en projecten als het gebruik van internationale kaders in het cursusmateriaal.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vier semesters van de opleiding vertonen volgens de commissie een logische opbouw van eenvoudig naar complex. De opleiding start met een meer theoretische kennisbasis en evolueert naar meer toepassingsgerichte en ontwerpmatige inhoud. De aandacht voor de strategische planbenadering en de ontwerpstudio groeit in het tweede en derde semester. In het laatste semester van de opleiding wordt, naast het geïntegreerd gericht caseonderzoek, één derde van de contacturen besteed aan de begeleiding van de masterproef. De studenten lieten de commissie weten dat de koppeling tussen deze praktischelementen en de in de opleiding aan bod komende wetenschappelijke literatuur sterker en meer expliciet gelegd zou kunnen worden. Een dergelijke samenhang is in hoofdlijnen aan te treffen in het deeltijdse programma, waar de theoretische opleidingsonderdelen aan de modules ontwerpstudio voorafgaan.

De masterproef en de ontwerpstudio zorgen volgens de commissie voor een samenhang binnen het programma doordat er kennis, vaardigheden en attitudes uit verschillende opleidingsonderdelen geïntegreerd worden. Uit de gesprekken met studenten en alumni blijkt dat zij deze onderdelen zien als een rode draad doorheen de opleiding die de samenhang bewaakt. De commissie is evenwel van mening dat de horizontale en verticale samenhang van het programma niet alleen kan worden gewaarborgd door deze opleidingsonderdelen. Ook tussen andere opleidingsonderdelen kunnen meer verbanden gelegd worden en kan men verder bouwen op kennis, vaardigheden en attitudes die eerder aan bod kwamen. Daarmee kan de opleiding nog robuuster worden.

Zoals eerder vermeld, ziet de commissie een duidelijke leerlijn doorheen de verschillende ontwerpstudio's. Zij is van mening dat het meer in detail uitwerken en implementeren van andere leerlijnen potentieel biedt om de samenhang in het programma te versterken. De commissie stelt dat meer coördinatie noodzakelijk is om de samenhang tussen de opleidingsonderdelen te bewaken. Meer overleg tussen docenten en via vakgroepen kan bovendien ook inhoudelijke overlap voorkomen. De docenten lieten de commissie weten dat zij het gebrek aan onderling overleg en afstemming erkennen.

De commissie meent dat de volgtijdelijkheid binnen het opleidingsprogramma goed wordt bewaakt. Zij stelt zich wel vragen bij de samenhang en invulling van het schakelprogramma binnen de opleiding. Het is niet duidelijk hoe rekening wordt gehouden met de erg uiteenlopende instroomprofielen en hoe hierbij toch voldoende samenhang, alsmede het vooropgestelde brede academische profiel van de opleiding uiteindelijk worden bewaakt. De inhoud van het schakelprogramma wordt niet verantwoord.

De commissie is positief over het feit dat de opleiding streeft naar een nog evenwichtiger en meer samenhangend programma in de nabije toekomst. Zij is van mening dat de geplande hervorming van het opleidingsprogramma, waarbij de opleiding wil loskomen van het bestaande curriculum en vanuit de doelstellingen wil vertrekken, kansen biedt om ook meer verticale en horizontale samenhang in het programma te creëren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan leerlijnen uit te werken en in te zetten om meer verticale en horizontale samenhang in het programma te creëren.

De commissie onderschrijft de intentie om vanuit kwaliteitszorg ondersteuning te bieden bij het creëren van meer samenhang in de opleiding. Hiertoe dient de dienst Kwaliteitszorg, samen met het team, de opleidingsonderdelen te herstructureren vanuit de doelstellingen en leerlijnen.

De commissie beveelt aan om meer structureel en periodiek met alle docenten de opleiding te evalueren om overlappingen te voorkomen en de interne consistentie te vergroten.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de studenten en alumni leidt de commissie af dat er op het moment van de visitatie geen indicaties zijn van een te zware studiebelasting. Alumni geven aan dat de combinatie van werken en studeren uitdagend maar haalbaar is.

De opleiding organiseert geen formele studietijdmetingen bij studenten. Op hogeschoolniveau werd de organisatie van studietijdmetingen in het verleden stopgezet. Via de algemene programma-evaluaties die op departementaal niveau georganiseerd worden, bevroegt men studenten wel via enkele topics over de studiebelasting. Daarnaast wordt de studiebelasting via het contact tussen studenten en docenten op een informele manier bewaakt. Indien studenten problemen aangeven in verband met de studiebelasting worden deze besproken, en indien nodig voert men een aanpassing van het programma door. In het verleden werd op deze manier het aantal studiepunten van een opleidingsonderdeel verdubbeld.

In diezelfde programma-evaluatie kunnen studenten aangeven welke factoren voor hen studiebelemmerend werken. Inhoudelijke overlappings in cursusmateriaal, bijkomende zelfstudieopdrachten, te laat ter beschikking stellen van het cursusmateriaal, onaangename infrastructuur, de beperktheid van de vakbibliotheek, onthaal en communicatie en het geringe gebruik van Blackboard-faciliteiten worden hierbij aangegeven. Uit de gesprekken met de studenten kan de commissie afleiden dat de werklast voor sommige vakken hoog is door een in de tijd samenvallende combinatie van opdrachten, papers en examens. Als studiebevorderende factoren komen de deskundigheid van de docenten, gastlezingen en de inzet van externe deskundigen, de band tussen onderwijzend personeel en de beroepspraktijk, de aanpak van de ontwerpstudio, de haalbaarheid van de combinatie werken en studeren en de excursies naar voren. Minder bevorderlijk is volgens de commissie het plots verzetten van locaties en tijdstippen door de onderwijsstaf, waarbij onvoldoende gebruik wordt gemaakt van de elektronische communicatiemiddelen die de opleiding ter beschikking heeft.

Ook betreft de commissie het dat de opleiding geen zicht heeft op redenen van drop-out van studenten. De opleiding geeft aan niet te weten of de uitval van studenten te maken heeft met een te grote studiebelasting of bepaalde (individuele of persoonlijke) belemmerende factoren, dan wel met de inhoud, de moeilijkheidsgraad of

de structuur van het curriculum. De commissie meent dat initiatieven om deze studiebelemmerende en –bevorderende factoren in kaart te brengen, niet mogen uitblijven.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan formele studietijdmetingen te organiseren om zicht te krijgen op de studeerbaarheid van alle opleidingsonderdelen.

De commissie adviseert de opleiding systematisch na te gaan welke factoren de studeerbaarheid van het programma belemmeren en acties te ondernemen om deze factoren weg te werken.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op basis van de beschikbare informatie heeft de commissie kunnen vaststellen dat de opleiding nog niet beschikt over een helder didactisch concept. Dit maakt dat de individuele docent de keuze voor werkvormen en werkmiddelen bepaalt, en er weinig of geen aansturing en afstemming is op opleidingsniveau. Nochtans meent de commissie dat de keuze van docenten in werkvormen vaak is afgestemd op de inhoud van de opleidingsonderdelen. De impliciete keuzes en onderbouwing hiervoor zijn echter nog niet geformaliseerd in een didactisch concept. Docenten kunnen via de hogeschool gebruikmaken van mogelijkheden tot didactische nascholing die hen meer achtergrond kan verschaffen in de afstemming van didactische werkvormen op de doelstellingen en inhoud van de opleidingsonderdelen. De commissie waardeert deze mogelijkheid, maar stelde vast dat nog weinig docenten hiervan gebruikmaken. Zij is daarom van mening dat meer aansturing en coördinatie vanuit een didactisch concept bij de keuze van didactische werkvormen noodzakelijk is. Op die manier kan ook gewaakt worden over het blijvend inzetten van actuele werkvormen, en over een voldoende grote variatie in werkvormen en werkmiddelen die aansluiten bij de doelstellingen van het programma en de doelgroep. De commissie is tevens van mening dat de gehanteerde werkvormen nog meer competentiegericht kunnen zijn.

De commissie waardeert sterk de wijze waarop de ontwerpstudio's vorm krijgen, daar deze het mogelijk maken te werken aan de dubbele doelstelling van ontwerp- en strategisch procesonderzoek. De commissie is van mening dat dit opleidingsonderdeel als rode draad doorheen de opleiding beschikt over een weloverwogen competentiegerichte didactische aanpak, waarbij de student in contact komt met authentieke ontwerptaken in een toenemende mate van complexiteit. Deze aanpak kan volgens de commissie als voorbeeld dienen om ook andere opleidingsonderdelen naar een hoger niveau van didactische afstemming te tillen en af te stemmen op de academische doelstellingen. De gehanteerde werkvormen in deze opleidingsonderdelen betreffen momenteel immers voornamelijk hoorcolleges, seminaries en practica. Deze zijn volgens de commissie eerder traditioneel en ze worden te weinig gekoppeld aan de competentiematrix of toegespitst op het voorbereiden van het zelfstandig uitvoeren van onderzoek tijdens de fase van de masterproef. Ook de studenten vragen meer variatie in werkvormen, bijvoorbeeld in de vorm van kleinere projecten ter aanvulling op de ontwerpstudio, die over een langere tijdsspanne loopt. Daarnaast vragen zij een consequenter gebruik van het elektronisch leerplatform als onderwijsmiddel. Ook tegen deze achtergrond meent de commissie dat er nood is aan een op opleidingsniveau beredeneerde keuze in onderwijsvormen en -middelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt het uitwerken van een didactisch concept aan om het proces van afstemming tussen werkvormen en inhoud aan te sturen en het bereiken van de doelstellingen te bevorderen.

De commissie beveelt aan om met het gehele docentenkorps het gebruik van didactische werkvormen in kaart te brengen, te evalueren en bij te sturen in functie van de doelstellingen, naar het voorbeeld van de ontwerpstudio.

De commissie beveelt aan om het docentenkorps meer mogelijkheden te bieden tot het verbeteren en verruimen van hun didactische vaardigheden.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de communicatie over de evaluatiemomenten en beoordelingen goed verloopt. De opleiding organiseert een eerste zittijd in twee examenperiodes (januari en juni) en een tweede zittijd (september). Studenten worden ook tijdig op de hoogte gebracht van de examenvorm via de studiegids. Na het bekendmaken van de resultaten wordt een vast feedbackmoment voorzien. Wanneer de studenten extra feedback vragen, krijgen zij van het onderwijzend personeel voldoende toelichting. Bij klachten kunnen studenten terecht bij de ombudspersoon.

Niettemin, op basis van de gevoerde gesprekken en de beschikbare documenten besluit de commissie dat de opleiding niet beschikt over een toetsingsbeleid dat de evaluatievormen koppelt aan doelstellingen, inhouden en werkvormen. Ook de kwaliteitsbewaking van de evaluatie is volgens de commissie onvoldoende. Men beschikt niet over duidelijke beoordelingscriteria voor de evaluatie binnen de verschillende opleidingsonderdelen. De wijze van evalueren wordt slechts beperkt bevestigd in de programmabeoordeling via een enquête bij studenten, waaruit geen knelpunten gedestilleerd worden. De commissie heeft eveneens twijfels over de variatie van de beoordelingsvormen. Docenten hebben autonomie in de keuze van examenvormen en kiezen veelal voor een traditioneel schriftelijk of mondeling examen. Uit de beschikbare examenvragen concludeert de commissie voorts dat het niveau van de examenvragen vaak nogal basaal is en niet voor alle opleidingsonderdelen voldoet aan het academisch niveau. Een groot aantal examenvragen is nog te zeer gericht op kennisreproductie en haalt geen voldoende hoog academisch niveau. De studenten bevestigen de vaststelling van een sterke gerichtheid op kennisreproductie. Voor de ontwerpstudio's werkt de opleiding met een systeem van permanente evaluatie en tussentijdse feedbackmomenten. Deze worden weliswaar positief onthaald door de studenten, maar zijn momenteel nog veelal aan individuele docenten en momenten opgehangen. Daarbovenop is volgens de commissie de beoordeling van de masterproeven onvoldoende gestructureerd en niet altijd consistent, ondanks de aanwezigheid van een masterproefreglement.

Uit de gesprekken blijkt evenwel dat de opleiding bovenstaande problemen erkent, en dat men beseft dat er werk moet worden gemaakt van het hanteren van duidelijke beoordelingscriteria bij de evaluatie van opleidingsonderdelen en masterproeven. De commissie waardeert het dat de opleiding al een verbeteringstraject uitzette om aan deze verbeteringspunten tegemoet te komen, door middel van een evaluatiematrix en een striktere opvolging daarvan. De commissie ondersteunt de intentie om een competentiegericht toetsingsbeleid uit te

werken op basis van de competentiematrix, en meent dat een snelle uitvoering hiervan noodzakelijk is. De commissie is positief over de wijze waarop er al competentiegericht geëvalueerd wordt binnen de ontwerpstudio. Niettemin stelt de commissie ook vast dat men ten tijde van de visitatie nog moest starten met de uitvoering hiervan en dat deze verbeteringspunten nog niet doorgevoerd waren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan dringend werk te maken van een toetsingsbeleid dat de beoordeling van de verschillende opleidingsonderdelen beter kan structureren en bewaken.

De commissie beveelt aan de wijze van competentiegericht evalueren bij ontwerpstudio als inspirerend voorbeeld te gebruiken voor het evaluatiesysteem van andere opleidingsonderdelen.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studenten en docenten zien de masterproef als een belangrijk speerpunt binnen de opleiding, waarbij kennis en vaardigheden uit verschillende opleidingsonderdelen worden geïntegreerd en toegepast. Voor het maken van een masterproef hebben studenten uit de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning de keuze tussen een ontwerpend onderzoek en een meer theoretisch basisonderzoek. Een ontwerpend onderzoek handelt rond een strategisch gebied, een strategisch thema in Vlaanderen of een strategisch thema in een gebied. Het omvat een empirisch luik en eventueel ook een theoretisch luik, indien er theoretische benaderingen beschikbaar zijn. Een basisonderzoek handelt over bestuurlijke en managementaspecten van de ruimtelijke planning, het juridisch en planningsinstrumentarium, sectorale ontwikkelingen of andere ruimtelijke beleidsaspecten. Deze vorm omvat in alle gevallen een theoretisch en een empirisch luik. Studenten zonder ontwerpende vooropleiding kunnen deze vorm kiezen. Het onderscheid tussen de beide vormen blijft voor de commissie echter onduidelijk, daar zij niet altijd een eenduidig verschil vaststelde bij het inkijken van verschillende masterproeven en de manier waarop deze werden beoordeeld. De begeleiders van masterproeven erkennen dat dit onderscheid niet altijd even duidelijk is, omdat veel masterproeven op de scheidingslijn van de beide varianten zitten. Daarenboven is de commissie van mening dat bij elke masterproef zowel een ontwerpend als onderzoekend aspect aanwezig moet zijn, daar dit opgenomen is in de doelstellingen van de opleiding. Niettemin waardeert de commissie het dat de opleiding ook de mogelijkheid biedt aan meer theoretisch ingestelde ruimtelijke planners om bij Artesis een opleiding af te ronden. Volstrekte helderheid over de uiteindelijke beoordelingscriteria, ook de ontwerpmatige, is hier dan ook noodzakelijk.

Daarnaast herkent de commissie de focus op strategische planning, die weliswaar duidelijk naar voor komt in het profiel van de opleiding, maar nog niet altijd en overal even duidelijk is in de onderwerpen en inhoud van de masterproeven. Hoewel personeelsleden, belast met onderzoekstaken, aangaven dat masterproeven mogelijk

zijn binnen een lopend doctoraatsonderzoek, bleken de studenten die de commissie tijdens het bezoek ontmoette, niet op de hoogte van deze mogelijkheid. Studenten worden bij het maken van de masterproef begeleid door een promotor, aan wie zij een probleemstelling en onderzoeksstrategie voorleggen. De studenten lieten de commissie weten dat deze promotor meestal een docent binnen de opleiding is, maar ook een externe deskundige kan zijn. De studenten worden beperkt voorbereid op en begeleid bij het schrijven van een onderzoeksvorstel in het opleidingsonderdeel kwaliteitszorg.

Tevens concludeert de commissie dat het opstarten en doorlopen van de masterproef nog erg individueel verloopt, en dat de wijze van begeleiding niet altijd even systematisch en gelijkgericht gebeurt. De studenten zijn weliswaar tevreden over de begeleiding van de masterproef, maar zijn ook voorstander van een duidelijkere structuur en begeleiding. De commissie acht een dergelijke meer systematische begeleiding noodzakelijk om de kwaliteit van de masterproeven te waarborgen. Zij ondersteunt dan ook de intentie van de opleiding om het begeleiden en evalueren van de masterproef verder te optimaliseren en meer aan te sturen, mede op basis van het masterproefreglement. Vooral met betrekking tot methodiek en literatuuronderzoek acht de commissie dit erg belangrijk, daar het niveau hiervan te laag ligt. De begeleiders van de masterproeven lieten de commissie weten dat zij momenteel onvoldoende ruimte in de agenda hebben om studenten grondig te begeleiden bij het uitvoeren van een literatuurstudie.

Voor het indienen van de definitieve versie van de masterproef geven de promotor en twee andere docenten van de opleiding feedback aan de student. Een voorjury geeft de student na lezing van een laatste versie een advies over het al dan niet indienen van de masterproef. Dit advies is niet bindend. Na het indienen van de masterproef vindt een verdediging plaats. De commissie waardeert de betrokkenheid van het werkveld bij het beoordelen van de masterproeven via zijn aanwezigheid in de jury, maar vraagt meer aandacht voor de academische vertegenwoordiging. De commissie is van mening dat de beoordeling van de masterproeven ondanks de recente aanwezigheid van een masterproefreglement nog niet voldoende gestructureerd wordt, waardoor de consistentie en transparantie niet wordt gewaarborgd. De wijze van beoordelen hangt volgens de commissie nog te sterk af van de individuele voorkeuren van de docenten en juryleden, omdat men onvoldoende gebruik maakt van duidelijke evaluatiecriteria. De criteria met betrekking tot inhoud, structuur, volledigheid en helderheid en de leerdoelen voor de masterproef zijn erg algemeen geformuleerd en nog niet eenduidig uit de vooropgestelde eindcompetenties van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning af te leiden.

Mede door deze en andere factoren constateert de commissie dat het bereikte niveau van de masterproeven nog erg verscheiden is. Niet alle masterproeven die voldoende scores, geven blijk van een voldoende analytisch vermogen, kritische reflectie en onderzoeksvaardigheden. Vooral het aandeel literatuurstudie is volgens de commissie soms ondermaats. De commissie meent ook dat het empirisch onderzoek niet bij alle masterproeven van ontwerpde vorm voldoende onderbouwd is. Dit hangt mogelijk samen met de constatering van de commissie dat in de opleiding onderzoeksvaardigheden onvoldoende worden onderwezen, wat kennelijk tot uitdrukking komt in de inhoud en opzet van de masterproef. Dit neemt niet weg dat de commissie ook inzage had in masterproeven die van voldoende niveau waren en soms zelfs meer ingezet zouden kunnen worden voor publicaties.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt bijzondere aandacht voor het uitvoeren van een coherent begeleidings- en evaluatiesysteem van masterproeven dat het academisch niveau ervan bewaakt.

De commissie raadt de opleiding aan kwalitatieve masterproeven meer in te zetten voor publicaties.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-masteropleiding.

Studenten met een academisch bachelor- of masterdiploma kunnen rechtstreeks instromen in de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. Professionele bachelors worden toegelaten na het volgen van een eenjarig schakelprogramma. De opleiding kiest op die manier voor een brede instroom van studenten. Deze keuze is volgens de commissie consequent ten aanzien van de profilering van de opleiding. Men grijpt de brede instroom ook aan om het programma een interdisciplinair karakter te geven. Voorts heeft de opleiding voldoende zicht op de gevarieerde instroom van de opleiding. Het grootste deel van de instroom is afkomstig uit de opleidingen Architectuur en Landschapsarchitectuur. Eén derde van de instroom is afkomstig uit andere masters en bachelors zonder ontwerpend karakter. De opleiding houdt bij de keuze van de masterproef dan ook rekening met dit instroomprofiel. Studenten zonder ontwerpende vooropleiding kunnen een basisonderzoek kiezen in plaats van een ontwerpend onderzoek. Niettemin voert de opleiding geen onderzoek naar de resultaten van de verschillende instroomgroepen.

Verder is de commissie van mening dat men een scherper beeld moet ontwikkelen over de wenselijke instroom. Een te brede instroom zonder voorbereidingsprogramma dient vermeden te worden, zodat men met alle studenten een voldoende hoog niveau ten aanzien van de opleidingsdoelstellingen kan bereiken, vooral ten aanzien van de ontwerpende component. De commissie adviseert dan ook het opstellen van een nieuwe lijst met toelatingsvoorwaarden die beter aansluiten bij het vooropgesteld opleidingsniveau en de oriëntatie van de opleiding. De decretaale toelatingsvoorwaarden voorzien ook de mogelijkheid om een voorbereidingsprogramma in te richten voor academische opleidingen die minder aansluiten bij de specialiteit van de master.

In het verlengde daarvan is de commissie van mening dat de opleiding moet nadenken over de rationale achter de schakelprogramma's om deze beter af te stemmen op de uiteenlopende ontwerpende en niet-ontwerpende instroomprofielen. De breedte aan instroom vraagt om een meer precieze schakeling. Via een voorbereidingsprogramma kan hetzelfde gebeuren voor academische bachelors en masters. Het schakelprogramma dat professionele bachelors dienen te volgen ter voorbereiding op de master Stedenbouw en ruimtelijke planning, bestaat voornamelijk uit opleidingsonderdelen van het programma van de architectuuropleiding en omvat 45 studiepunten. Voor studenten uit een vierjarige professionele bacheloropleiding bestaat het programma uit 30 studiepunten. Het schakelprogramma dient volgens de commissie echter meer flexibel te worden afgestemd op de verschillende instroom van studenten, daar de opleiding een zeer brede instroom toelaat. Om de doelstellingen van de opleiding ook te kunnen bereiken met studenten die een niet-ontwerpende vooropleiding genoten, dienen naast theoretische onderdelen ook voldoende ontwerpvaardigheden aan bod te komen in het schakelprogramma.

Door de mogelijkheid te bieden van een theoretische onderzoeksmaster bestaat er zelfs een mogelijkheid dat studenten kunnen afstuderen zonder voldoende vaardigheden als ontwerper te hebben. Enkele studenten en alumni zonder ontwerpende vooropleiding lieten de commissie weten zich niet bekwaam te voelen in het maken van een ontwerpende masterproef. Zij kozen dan ook vaak voor een basisonderzoek als masterproef.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding dient de rationale achter de schakelprogramma's te herbekijken in het kader van een omvorming van het studieprogramma en het aansluiten op de diverse instroomprofielen.

De commissie raadt de opleiding aan voorbereidingsprogramma's te organiseren voor academische vooropleidingen die minder aansluiten bij de specialiteit van de masteropleiding.

Oordeel over onderwerp 2, programma: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	onvoldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	onvoldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	onvoldoende
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. Hoewel de commissie meent dat de opleiding potentieel heeft om het programma in de toekomst te optimaliseren, stelt zij dat vooral de academische gerichtheid op het moment van het visitatiebezoek onvoldoende is voor de fase van academisering waarin de opleiding dient te zitten. De recent gewijzigde doelstellingen werden nog niet vertaald naar het programma, de leerlijnen zijn nog onvoldoende uitgewerkt – vooral met betrekking tot onderzoeksvaardigheden –, de relatie met lopend onderzoek, en de integratie van actuele wetenschappelijke en internationale theorieën en academische literatuur in het programma is momenteel onder de maat. Daarnaast ontbeert de opleiding een duidelijk toetsbeleid om de academische en competentiegerichte doelstellingen te kunnen evalueren. De groeiende samenhang van het programma, de haalbare studiebelasting, het wisselende niveau van de masterproeven en het voldoen aan de toelatingsvoorwaarden kunnen deze tekorten onvoldoende compenseren. Om in 2013 wel te voldoen aan deze vereisten miste de commissie op het moment van de visitatie (december 2010) nog een doordacht en scherp actieplan dat de commissie voldoende vertrouwen verschaft. Daarvan dient snel werk gemaakt te worden.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het personeelsbeleid van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning wordt aangestuurd door de regels en procedures die werden vastgelegd op centraal niveau. De departementsraad heeft een adviserende en uitvoerende taak inzake personeelsbeleid. De vakgroepvergadering van de opleiding vertegenwoordigt binnen dit orgaan de belangen van Stedenbouw en ruimtelijke planning. De opleiding kiest voor een personeelsbestand met zowel voldoende academische als professionele achtergrond en wil het aanwervingsbeleid hierop afstemmen. Bij het aanwerven van nieuwe personeelsleden wordt dan ook voorrang gegeven aan doctorandi, doctores of personeel met ervaring in wetenschappelijk onderzoek. Vaste docenten worden zo veel mogelijk ingezet binnen onderzoeksprojecten, en gastdocenten dienen de vakinhoudelijke expertise van het personeelsbestand aan te vullen. De inzet van personeel binnen onderzoeksprojecten is, ondanks de recente wijzigingen en aanwervingen, volgens de commissie op het ogenblik van het visitatiebezoek nog steeds beperkt.

Niettemin waardeert de commissie de grote gedrevenheid van het personeel en de opleidingscoördinator, die zij tijdens het visitatiebezoek ontmoette. Dit geldt ook voor de ondersteunende diensten. Zij beschouwt de vakinhoudelijke expertise van de docenten als een sterk punt en ziet potentieel om hierin te groeien. Hetzelfde geldt voor het academisch personeel, dat op het moment van visitatie nog niet gedoctoreerd was. De didactische competenties van het onderwijzend personeel kunnen volgens de commissie via een daarop aangepast professionaliseringsbeleid krachtig worden verbeterd. Er zijn te weinig personeelsleden met een pedagogisch bekwaamheidsbewijs of aanvullende onderwijskundige professionalisering. Een grotere aanwezigheid van didactische competenties zou ook het uitwerken van ECTS-fiches, het formuleren van competentiegerichte doelstellingen en de afstemming van werk- en evaluatievormen ten goede komen. Dit neemt niet weg dat de studenten erg tevreden zijn over de bereikbaarheid en openheid van de docenten, die wordt bevorderd door het kleinschalige karakter van de opleiding. De betrokkenheid van gastdocenten kan daarentegen verbeterd worden.

De commissie waardeert de aanwezigheid van plannen om de kwaliteit van het personeel structureel te verbeteren door middel van een aanwervingsbeleid, functiefiches, een logboek voor docenten en evaluatie- en functioneringsgesprekken, die momenteel echter nog niet in uitvoering zijn. De kwaliteit van het onderwijzend personeel wordt momenteel alleen gecontroleerd door een anonieme bevraging bij studenten. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om meer continuïteit in het personeelsbestand te voorzien door minder met wisselende gastdocenten te werken en meer vast onderwijzend personeel in dienst te nemen. Op die manier kan de opleiding gedragen worden door verschillende docenten, en krijgt de opleidingscoördinator wat meer ruimte en ondersteuning bij de uitvoering van zijn takenpakket.

De commissie heeft vastgesteld dat het personeel van de opleiding slechts beperkte mogelijkheden heeft tot professionalisering. Zowel onderwijzend personeel als administratief personeel kan op eigen initiatief intekenen op een centraal aanbod in samenwerking met de Universiteit Antwerpen, maar dit initiatief wordt niet voldoende bekendgemaakt in het team of aangemoedigd vanuit de opleiding. De commissie stelt dat er geen professionaliseringsbeleid aanwezig is dat de competenties van het personeel opvolgt en professionele ontwikkeling stimuleert. Daarnaast meent de commissie dat het structureel overleg tussen personeelsleden te

beperkt is. De informele contacten dienen geformaliseerd en opgevolgd te worden om voldoende overleg en samenwerking over de opleidingsonderdelen heen te garanderen. Dit geldt volgens de commissie vooral voor de contacten met gastdocenten, die in mindere mate bij de organisatie van de opleiding betrokken zijn. Tot slot vraagt de commissie aandacht voor een formele manier van aanvangsbegeleiding voor nieuwe personeelsleden binnen de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt aan op een snelle uitwerking van het geplande personeels- en professionaliseringsbeleid voor onderwijzend en administratief-technisch personeel. Hierbij dient voldoende aandacht te gaan naar de didactische vaardigheden van het personeel.

De commissie raadt de opleiding aan meer structureel overleg te organiseren tussen onderwijzend personeel, onder meer om de afstemming tussen opleidingsonderdelen te bevorderen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over de professionele gerichtheid van het onderwijzend personeel, dat voldoende banden heeft met het relevante werkveld en zelf in de beroepspraktijk actief is of in het verleden was. Vele docenten combineren hun lesopdracht momenteel nog met een job als ruimtelijk planner of stedenbouwkundig ontwerper. Er wordt volgens de commissie bij de aanwerving van nieuwe personeelsleden voldoende geselecteerd op vakinhoudelijke expertise en praktijkervaring. De opleiding beschikt ook over personeel met achtergrond in aanverwante basisdisciplines, zoals sociologie, geografie en de juridische wereld. De economische expertise wordt geleverd door de Universiteit Antwerpen, maar de bestuurskundige expertise is nog wat mager. Niettemin zorgt de inzet van gastdocenten volgens de commissie voor een meerwaarde ten aanzien van de professionele gerichtheid van de opleiding. De alumni van de opleiding zijn tevreden over de brede en diepgaande expertise van het onderwijzend personeel, dat hen een brede kijk gaf op het relevante vakdomein en beroepenveld. De deelname aan docentenuitwisseling, mobiliteit en internationale congressen en seminars kan de kwaliteit van het onderwijzend personeel nog versterken. Een beter uitgewerkt personeelsbeleid met docentenprofielen kan volgens de commissie zorgen voor een betere koppeling van vakinhoudelijke expertise aan de overeenkomstige opleidingsonderdelen.

Het academisch profiel van het docentenkorps acht de commissie echter nog wat mager. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om de academische gerichtheid van het personeel te versterken. Om dit te bereiken, werd er binnen het personeelsbeleid gekozen voor het aanwerven van meer doctores en doctorandi. De recent aangestelde onderzoekskoördinator is daar een voorbeeld van, maar hij was op het moment van de visitatie nog niet gepromoveerd. Toch stelt de commissie vast dat de academische gerichtheid van het personeel, zelfs met de promotie van deze coördinator, nog te weinig gegarandeerd is. Met acht personeelsleden die deeltijds betrokken zijn bij intern of extern onderzoek acht de commissie het aantal personeelsleden dat

betrokken is bij lopende onderzoeksprojecten te beperkt, mede omwille van het kleine aantal lopende onderzoeken binnen de opleiding. Ook het onderwijs binnen de opleiding wordt volgens de commissie te weinig verzorgd door personeel dat betrokken is bij lopend onderzoek. Dit maakt dat er geen garantie is voor voldoende verbondenheid tussen onderzoek en onderwijs. Personeelsleden met onderwijsopdrachten dienen derhalve meer te worden ingezet binnen onderzoeksprojecten, en personeelsleden betrokken bij onderzoek dienen meer onderwijsopdrachten te krijgen. Daarnaast kan het inzetten van personeel met een onderzoeksopdracht bij het begeleiden van masterproeven worden uitgebreid. De commissie acht zich hierbij ondersteund door uitspraken van de afgestudeerden van de opleiding, die de commissie lieten weten dat de academische gerichtheid van de personeelsleden beperkt was tot enkele docenten. Slechts één docent slaagde er volgens de alumni in om hen een meer wetenschappelijke attitude bij te brengen.

Daarnaast meent de commissie dat de publicaties van de betrokken docenten en onderzoekers nog van onvoldoende academisch en internationaal niveau zijn. De lopende promotietrajecten zijn beperkt tot twee, en deze hebben nog niet tot de nodige academische publicaties geleid. Bovendien zijn de huidige publicaties van personeelsleden meer verbonden met partnerinstellingen dan met de Artesis Hogeschool Antwerpen. De commissie stelt dat, doordat de opleiding te weinig beschikt over personeelsleden met een doctoraatsdiploma, ook de mogelijkheid om nieuwe doctoraatsstudenten aan te trekken en ze te kunnen begeleiden, beperkt is. De huidige doctoraatsstudenten beschikken dan ook over een promotor uit een andere academische instelling dan de universiteit van de associatie. Uit de gevoerde gesprekken kan de commissie besluiten dat de contacten met de Universiteit Antwerpen moeten worden uitgebreid met het oog op de integratie. De strategie met betrekking tot de integratie is vooralsnog niet duidelijk, maar wordt wel dringend. De commissie is van mening dat er meer gebruik kan gemaakt worden van samenwerking met de universiteit binnen de associatie om het aandeel personeelsleden betrokken bij onderzoek te vergroten en de integratie te faciliteren. Zij is wel positief over het al opgestarte initiatief van de leescommissie, waarin het personeel van de opleiding en de Universiteit Antwerpen zich buigt over onderzoek en mogelijke publicaties.

Tot slot stelt de commissie vast dat de opleiding niet beschikt over een beleid om de intentie van een verhoging van de academische gerichtheid van het personeel te versterken en in praktische zin waar te maken. Zo zijn de commissie geen eenduidige criteria gekend voor aanwerving, opvolging en bevordering, vanuit het zelfevaluatie-rapport noch vanuit de bevraging. Het is de commissie vooralsnog onduidelijk tegen wanneer en op welke manier de opleiding aan de eisen ten aanzien van de lopende academisering zal voldoen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt erop aan dat de opleiding een haalbaar plan met duidelijke streefdoelen en mijlpalen ontwikkelt, om in samenwerking met de universiteit de academische gerichtheid van het personeel te versterken.

De commissie raadt de opleiding aan alle personeelsleden meer te betrekken bij het lopende onderzoek om onderwijs en onderzoek meer met elkaar te verbinden. Om deze synergie te versteken, dienen personeelsleden met een onderzoeksopdracht ook lesopdrachten te krijgen.

De personeelsleden met een academisch profiel dienen binnen het huidige takenpakket meer te worden vrijgesteld voor onderzoekstaken en publicaties, en dienen deze te relateren aan onderwijstaken.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning binnen de Artesis Hogeschool Antwerpen telt 38 personeelsleden, die deeltijds of voltijds binnen de opleiding werken. Negen personeelsleden van hen zijn tewerkgesteld als onderwijzend personeel en omvatten samen 2,49 voltijdse eenheden. Daarnaast worden elf gastdocenten ingezet. De commissie erkent dat dit nodig is vanwege het brede expertiseveld. Desondanks meent de commissie dat een te groot aantal docenten een erg laag percentage tewerkstelling binnen de opleiding heeft. Hoewel zij erkent dat het aantrekken van personeelsleden, gegeven het budget bijna ondoenlijk is, acht de commissie het vergroten van aanstellingen en het tegelijkertijd beëindigen van zeer kleine aanstellingen noodzakelijk is om een voldoende brede expertise te garanderen. De huidige versnippering komt volgens de commissie de structurele kwaliteit van de opleiding niet ten goede.

Dit neemt niet weg dat de opleiding volgens de commissie wel beschikt over meer dan voldoende administratief-technisch personeel, met één voltijdse eenheid per negentien studenten. Het personeelsbestand laat zien dat de meerderheid van het personeel van het mannelijk geslacht is. Vooral voor het onderwijzend personeel is een grote meerderheid van het personeel ouder dan vijftig. De opleiding streeft dan ook naar een verjonging en vrouwelijking van het personeelsteam. De commissie ondersteunt deze intentie.

Zoals eerder vermeld, is een aantal docenten naast hun onderwijsopdracht betrokken bij onderzoek, en lopen binnen de opleiding drie doctoraatsonderzoeken. Op departementaal niveau werd recent ook een voltijdse onderzoekskoördinator aangesteld, om het proces van academisering verder te ondersteunen. Dit acht de commissie een belangrijke stap in de goede richting. Zij betreurt echter dat de opleiding vooralsnog geen opdrachten creëert die onderzoek en onderwijs combineren. Het aantal personeelsleden dat kan ingezet worden voor onderzoeksprojecten, volstaat volgens de commissie niet om de academische gerichtheid binnen de opleiding te garanderen. Op basis van de gevoerde gesprekken met de personeelsleden constateert de commissie bovendien dat de grote werkdruk hen blijkbaar belemmert in hun betrokkenheid bij onderzoeksprojecten.

De commissie meent dat er een onevenwicht bestaat tussen de coördinerende en administratieve personeelsleden enerzijds en het aandeel onderwijzend personeel anderzijds. De commissie waardeert dat er geïnvesteerd wordt in verantwoordelijken voor kwaliteitszorg op opleidingsniveau en departementaal niveau, maar vreest dat het nefast zou worden als dit ten koste gaat van investering in personeel dat de kerntaken binnen de opleiding moet uitvoeren. Uit de gevoerde gesprekken kan de commissie constateren dat er voor de toekomst meer middelen beschikbaar zouden zijn voor het inzetten van personeel. Daar de student-docentratio momenteel 31/1 bedraagt, stelt de commissie dat voldoende personeel beschikbaar moet blijven voor onderwijs en onderzoeksopdrachten. Uit de gesprekken bleek ook dat er te weinig personeel beschikbaar is om een stage in het programma te installeren. De commissie raadt de opleiding dan ook aan de bijkomende middelen doordacht in te zetten voor de kernprocessen onderzoek en onderwijs.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te waken over voldoende inzet van personeel binnen de kerntaken van onderzoek en onderwijs.

De opleiding dient meer personeel in te zetten voor het uitvoeren van onderzoek en de koppeling naar onderwijs, om aan de eisen ten aanzien van het academiseringsproces te voldoen.

De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om te zorgen voor een grotere vaste kern personeel die de opleiding kan dragen.

De opleiding dient een goed evenwicht te zoeken tussen het inzetten van professionele experts in de functie van gastdocent en voldoende vaste personeelsleden die de opleiding kunnen dragen.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging, en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. De commissie is daarbij wel van mening dat de opleiding beschikt over te weinig personeelsleden om de kerntaken binnen onderwijs en onderzoek te kunnen dragen. Zij dringt ook aan op meer ondersteuning vanuit het departement en de universiteit, vooral ten aanzien van de inzet voor onderzoekstaken. De opleiding bezit volgens de commissie echter voldoende potentieel bij de personeelsleden om aan deze tekorten op korte termijn tegemoet te komen. De gedrevenheid en kwaliteit van het personeelsteam zouden volgens de commissie op korte termijn kunnen volstaan om de intenties inzake academische gerichtheid en de koppeling tussen onderzoek en onderwijs te realiseren, mits de nodige ondersteuning wordt geboden. De recente wijzigingen op beleidsniveau geven de commissie voldoende vertrouwen dat de opleiding hiervoor de nodige ruimte zal krijgen. De decretale financiering, die duidelijk ontoereikend is, wordt sinds het academiejaar 2010-2011 aangevuld met middelen die het departement overhevelt van de massieve opleidingen (Architectuur, Interieurarchitectuur) naar de initiële masters (Stedenbouw en ruimtelijke planning, en Monumenten- en landschapszorg). Deze maatregel werd getroffen zodat de vaste kern personeelsleden van de initiële masters uitgebouwd kon worden. Het zijn deze middelen die de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning in staat hebben gesteld om, onder andere, een coördinator onderzoek aan te werven. Op lange termijn zal een meer gedegen uitwerking, ook in relatie tot de integratie in de Universiteit Antwerpen, nodig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over de aanwezige infrastructuur waarover de opleiding beschikt. Hoewel de campus verouderd is, volstaat deze zeker om het onderwijs te realiseren. Uit de gevoerde gesprekken met studenten en personeelsleden kan de commissie besluiten dat er geen grote tekorten zijn inzake infrastructuur. Hoewel er geen systematisch beleid is inzake materiële voorzieningen, kan de opleiding voldoende inspelen op noden van studenten en personeel. Zo werden de openingsuren van het secretariaat recent gewijzigd op vraag van de studenten.

Op de campus zijn voldoende leslokalen aanwezig, en de opleiding kan gebruikmaken van drie aula's, een lokaal voor ontwerp onderzoek en ontwerpstudio's. De campus is gelegen in het centrum van de stad, wat volgens de commissie een meerwaarde is voor de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning, en is gemakkelijk bereikbaar met het openbaar vervoer. Ook de nabijheid van andere vormgevende en artistieke opleidingen beschouwt de commissie als positief. Ook de studenten en het personeel beschouwen de ligging van de campus in het centrum van Antwerpen als een pluspunt. Tijdens de rondleiding heeft de commissie vastgesteld dat de toegankelijkheid van de gebouwen op sommige plaatsen erg beperkt is. Niet alle delen van de campus zijn bereikbaar voor personen met een fysieke beperking. Daarnaast is de campus niet overal voorzien van een draadloos netwerk. De lokalen zijn wel voorzien van internetbekabeling. De campus beschikt over een cafetaria met een voldoende groot aanbod van warme maaltijden en broodjes. De beschikbare ruimte is volgens de commissie beperkt voor het aantal studenten op de campus. De cursusdienst voor de opleiding wordt georganiseerd op het niveau van de associatie.

Docenten en gastdocenten beschikken over de nodige werkruimtes met computers. De werkruimte met flexibele bureaus voor personeel wordt ook gebruikt voor studentenbegeleiding, overleg en vergaderingen. Daarnaast is een lunch- en overlegruimte met postvakjes voorzien voor het personeel. De leslokalen beschikken over pc-aansluitingen en beamers. De commissie stelt wel dat het personeel met een onderzoeksopdracht te ver van elkaar verwijderd zit, wat de kans op regelmatig overleg en samenwerking niet bevordert. Ook het contact met onderwijzend personeel wordt hierdoor niet gestimuleerd. De studenten geven aan dat er niet voldoende werk- en studeerruimtes ter beschikking zijn, onder meer omwille van een grote bezetting door andere opleidingen binnen het departement.

De openingsuren van de bibliotheek worden afgestemd op de noden van de studenten, en de onlinedatabanken zijn ook van thuis uit beschikbaar voor studenten. De commissie is evenwel van mening dat het aanbod wetenschappelijke en internationale literatuur en tijdschriften in de vakbibliotheek beperkt is. Uit de gevoerde gesprekken bleek dat het onderwijzend personeel deze mening deelt. Specifiek materiaal voor de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning is niet in sterke mate aanwezig. De commissie meent dat de samenwerking met de Universiteit Antwerpen hiertoe kan benut worden. Zij is wel tevreden over de mogelijkheid van interbibliotheecair leenverkeer en toegang tot elektronische internationale wetenschappelijke tijdschriften. De campus beschikt naast de bibliotheek over een archief van Stedenbouw en ruimtelijke planning. De inhoud hiervan is echter verouderd en beperkt, en biedt volgens de commissie dan ook weinig meerwaarde voor de opleiding.

De opleiding beschikt over een elektronisch leerplatform. Uit de gesprekken met de studenten en alumni besluit de commissie dat dit forum niet ten volle wordt benut. Veel docenten gebruiken Blackboard enkel als postvak, en niet als volwaardig communicatie- en onderwijsmiddel. De campus beschikt tot slot over een kopieerruimte die ook voor studenten toegankelijk en betaalbaar is. Docenten en studenten kunnen op de campus terecht voor een voordelige aankoop van software en advies inzake ICT.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het wetenschappelijke en internationale aanbod van vakliteratuur in de bibliotheek dient verbeterd te worden, eventueel in samenwerking met de Universiteit Antwerpen.

De commissie raadt de opleiding aan een fysieke onderzoeksruimte te installeren, waarin onderzoekers en ander personeel meer met elkaar in contact kunnen komen en onderzoeksactiviteiten op elkaar kunnen afstemmen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studiebegeleiding binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning verloopt voornamelijk informeel en op vraag van de studenten. De studenten lieten de commissie weten dat ze tevreden zijn over de aanwezige studiebegeleiding, mede dankzij de grote bereikbaarheid van docenten en de kleine lesgroepen. Toch meent de commissie dat de studiebegeleiding momenteel niet voldoende structureel wordt gegarandeerd. Hoewel de drempel voor contact met docenten laag is, garandeert dit niet dat studenten die dit nodig hebben, er gebruik van maken. Veel docenten zijn niet steeds aanwezig op de campus door de beperkte aanstelling binnen de opleiding, en studenten die zelf geen initiatief nemen, ontvangen geen studiebegeleiding. Uit de gevoerde gesprekken besluit de commissie dat de opleiding wel beseft dat de studiebegeleiding meer formeel dient te worden georganiseerd, zeker wanneer het aantal studenten binnen de opleiding blijft stijgen. Bovendien kunnen studenten beter geïnformeerd worden over de mogelijkheden inzake studiebegeleiding.

Hoewel de commissie erkent dat de studiebegeleiding aangepast moet zijn aan het publiek van masterstudenten die al een vooropleiding achter de rug hebben, is zij van mening dat de opleiding te weinig zicht heeft op de behoeften van studenten inzake studiebegeleiding. Een relatief groot aantal studenten haakt af gedurende de opleiding, en de opleiding heeft weinig zicht op de redenen. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om hier grondiger onderzoek naar te verrichten, zodat een aanbod van studiebegeleiding kan voorzien worden om in te spelen op mogelijke studiebelemmerende factoren. Daarnaast kan de opleiding ook de evaluatie van de studiebegeleiding meer systematisch aanpakken en uitbreiden. Momenteel worden studenten via enkele algemene vragen in de programma-evaluatie bevraagd over de ombudspersoon en de zorgcoördinator. Uit bevragingen van studenten blijkt wel dat er klachten zijn over onduidelijke communicatie over veranderde lestijden en locaties, laattijdige docenten en het tijdig aanleveren van studiemateriaal. De verantwoordelijken voor studiebegeleiding en studentenadministratie bleken niet op de hoogte van deze bemerkingen.

Binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning wordt geen instroombegeleiding voorzien. Studenten vinden wel de nodige informatie over de opleiding via de website van de hogeschool. Op het niveau van het departement worden instromende studenten ook voorzien van een kennismakingspakket. De opleiding voorziet geen inhoudelijke studiebegeleiding onder de vorm van monitoraten. Studenten kunnen wel individueel bij docenten terecht met vakinhoudelijk vragen of problemen. Via de dienst Internationalisering worden inkomende en uitgaande studenten goed begeleid. Het contact tussen deze dienst en de opleiding kan mogelijk nog worden versterkt. Indien studenten een individueel traject willen opnemen, dienen zij zich aan te melden en krijgen zij advies van de pedagogische adviescommissie, waarna het voorstel kan worden goedgekeurd in overleg met het departementshoofd en de opleidingscoördinator, en kan worden ingegeven bij de studentenadministratie. Recent werd er ook een zorgcoördinator aangesteld, die verantwoordelijk is voor het begeleiding van studenten met speciale statuten. Daarnaast kunnen studenten bij haar terecht met studieproblemen en heeft zij een doorverwijsfunctie naar de dienst Studentenvoorzieningen. Ook voor sociaal-emotionele problemen, financiële problemen en andere kunnen studenten ook terecht bij de dienst Studentenvoorzieningen. De ombudspersoon is beschikbaar voor studenten met klachten of voor bemiddeling bij conflicten. De laatste jaren deden de studenten van de opleiding hier geen beroep op. De commissie acht het positief dat deze voorzieningen aanwezig zijn, maar meent dat moet worden nagegaan of het aanbod voldoende aansluit op de noden, daar er momenteel geen gebruik van wordt gemaakt. De gedane investeringen in de studiebegeleiding dienen immers voldoende te renderen. De opleiding voorziet een beperkte vorm van uitstroombegeleiding, doordat de opleidingscoördinator studenten via mail op de hoogte houdt van interessante vacatures. De commissie concludeert dat de noodzakelijke voorzieningen aanwezig zijn, maar dat de studenten van de opleiding daar slechts beperkt of geen gebruik van maken, deels omdat ze daar weinig behoefte aan hebben.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de noden van studenten inzake studiebegeleiding na te gaan, en op basis hiervan een systeem en aanbod te voorzien dat alle doelgroepen bereikt.

De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om de redenen van drop-out grondig te onderzoeken en studiebegeleiding hierop af te stemmen.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding volgt het kwaliteitsbeleid van de Artesis Hogeschool Antwerpen. Gezien de historiek van de opleiding kent zij vanuit het informele kwaliteitszorgbeleid als CVO enige achterstand rond kwaliteitszorg. De beschikbare procedures en instrumenten inzake kwaliteitszorg werden nog niet geïmplementeerd binnen de opleiding. Op departementaal niveau beschikt men over een coördinator Kwaliteitszorg, die het beleid dient aan te sturen en over de uitvoering en opvolging dient te waken. Hoewel de opleiding al beschikt over een blauwdruk voor een kwaliteitszorgbeleid op basis van de PDCA-cirkel, was dit op het moment van de visitatie nog niet in uitvoering.

De commissie is positief over het initiatief van de SWOT-analyse waaraan elke opleiding aan de hogeschool regelmatig wordt onderworpen. De opleiding organiseert daarnaast jaarlijks een algemene en vrijblijvende bevraging bij alle studenten in de vorm van een programma-evaluatie. Hier worden zowel de inhoud van de opleiding als de studiebegeleiding, evaluatie en faciliteiten bevroegd. Het sjabloon voor deze bevraging wordt aangereikt door de centrale dienst Kwaliteitszorg van de hogeschool. Mogelijk vindt er mede daardoor geen systematische analyse plaats van de meetresultaten, en worden voor het departement ook geen toetsbare meetresultaten geformuleerd. De analyse van de resultaten gebeurt nu nog op departementaal niveau, en de opleidingscoördinator is verantwoordelijk voor het uitzetten van verbeteringstrajecten. Mogelijk kan de kwaliteitszorgcoördinator hierin meer systematische verbetering aanbrenge.

Vanuit de hogeschool wordt ook een evaluatie van de opleidingsonderdelen georganiseerd. Hierin worden studenten bevroegd over hoorcolleges, praktijk en stagebegeleiding per opleidingsonderdeel. Ook de resultaten van deze bevraging worden op het niveau van de hogeschool verwerkt. Docenten krijgen de resultaten van de bevraging over eigen opleidingsonderdelen toegestuurd en kunnen op eigen initiatief verbeteringsinitiatieven opnemen.

De commissie is van mening dat de opleiding nood heeft aan een duidelijk meetplan waarin alle bevragingen passen en gekoppeld worden aan toetsbare streefdoelen. Op basis van de gevoerde gesprekken en de ingekeken documenten besluit de commissie dat dergelijke streefdoelen momenteel niet aanwezig zijn. Het kwaliteitsbeleid wordt vooralsnog dan ook vooral op informele wijze georganiseerd. De commissie is positief over de intentie van de opleiding om meer korte en frequente evaluaties te organiseren vanuit een duidelijk gestructureerd meetplan. Zij stelt vast dat tevredenheidsenquêtes bij personeelsleden en een bevraging inzake de studeerbaarheid van de opleidingsonderdelen nu nog nauwelijks worden georganiseerd. Momenteel worden ook niet alle actoren die bij de opleiding betrokken zijn, bevroegd. Daarnaast meent de commissie dat de analyses van de meetresultaten systematischer dienen te gebeuren en met het opleidingsteam dienen te worden besproken. Op die manier kan men een grondige evaluatie van de opleiding doorvoeren en vanuit een analyse verbeterings- en borgacties opzetten.

Uit de gesprekken met de verantwoordelijken voor kwaliteitszorg kan de commissie afleiden dat men zich bewust is van het gebrek aan formele procedures en opvolging binnen kwaliteitszorg en ter zake verbeteringen onderneemt. De commissie heeft vertrouwen in de recente aandacht voor kwaliteitszorg door het aanstellen van

bevoegd personeel op dit thema, en de intentie om op basis van deze inzichten op korte termijn een degelijk kwaliteitszorgsysteem op poten te zetten, dat aandacht heeft voor voldoende bevragingen bij alle relevante actoren van de opleiding. Deze intenties dienen echter nog wel geïmplementeerd te worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding dient dringend over te gaan tot de uitvoering van een algemeen kwaliteitszorgbeleid volgens de PDCA-cirkel, waarvan de commissie een eerste blauwdruk zag.

De commissie raadt de opleiding aan systematische bevragingen te organiseren bij alle stakeholders.

De opleiding dient toetsbare streefdoelen te formuleren en dient deze periodiek op te volgen.

De commissie meent dat de opleiding de verzamelde informatie grondig dient te analyseren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opzet van verbeteringstrajecten binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de opleidingscoördinator. Daarnaast worden ook op het niveau van het departement knelpunten gedetecteerd en geformuleerd. Deze knelpunten worden via de bevoegde overlegorganen gecommuniceerd naar de opleidingen. Deze zijn zelf verantwoordelijk voor de opvolging hiervan en het uitvoeren van verbeteringstrajecten. Binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning wordt ook een grote rol toegeschreven aan de opleidingsraad ten aanzien van interne kwaliteitszorg en vakinhoudelijke verbeteringstrajecten. De commissie meent dat deze rol concreter dient te worden vastgelegd, zodat ook de opvolging ervan meer nauwgezet kan gebeuren.

Niettemin is de commissie tevreden over de al uitgezette verbeteringstrajecten van de opleiding. Zij ziet een duidelijke vooruitgang ten aanzien van het academiejaar 2007-2008, waarop het zelfevaluatierapport is gebaseerd. Er werden onder meer verbeteringstrajecten geformuleerd ten aanzien van de curriculumhervorming, onderzoek en academisering, internationalisering en alumniwerking. De commissie meent dat deze verbeteringstrajecten kunnen bijdragen aan het bereiken van de vooropgezette doelstellingen, en een verbeteringscyclus kunnen bewerkstelligen die de PDCA-cirkel volgt. Enkele van deze trajecten werden al opgestart. Op basis van de gevoerde gesprekken en de ingekeken documenten moet de commissie echter ook besluiten dat veel van deze verbeteringstrajecten nog niet worden uitgevoerd, en sommige trajecten nog niet concreet werden gemaakt aan de hand van duidelijke targets en deadlines. Dit is bijvoorbeeld het geval voor verbeteringstrajecten in kader van de academisering van de opleiding en het aantrekken van personeel met een academische achtergrond. Het is de commissie niet duidelijk waarom deze verbeteringstrajecten nog niet eerder tot uitvoering werden gebracht, daar het departement wel beschikt over verantwoordelijken voor kwaliteitszorg en ook het onderwijzend personeel gemotiveerd is om deze verbeteringstrajecten in de praktijk te brengen. Ook met betrekking tot de programmawijziging is het de commissie niet duidelijk tegen wanneer de gewijzigde doel-

stellingen zullen omgezet zijn in een nieuw curriculum, en wanneer werk- en evaluatievormen hierop zullen afgestemd zijn.

De commissie is van mening dat de uitkomsten van evaluaties nog meer kunnen worden ingezet voor het uitzetten van verbeteringstrajecten. De eerder gemaakte aanbeveling voor een grondige analyse van de meetresultaten kan hiertoe bedragen. Daarnaast dienen ook alle relevante opmerkingen die op informele wijze worden verzameld, worden omgezet in verbeteringstrajecten of borgacties. De commissie stelde vast dat de opmerking over de beschikbaarheid en de openingsuren van het secretariaat werd behandeld en leidde tot de gewenste aanpassingen. Zij oordeelt hier positief over en vraagt om ook andere opmerkingen van studenten op deze manier te behandelen. Bekommernissen over infrastructuur en laattijdige docenten werden nog niet behandeld. Tijdens de gesprekken lieten personeelsleden de commissie weten dat zij niet op de hoogte worden gebracht van klachten die studenten via bevragingen of via informele weg aangeven. De ontevredenheid over de examenroosters die uit de studentenbevraging bleek, werd bijvoorbeeld niet doorgegeven aan het administratief-technisch personeel. Daarnaast bleek uit de bevragingen van het werkveld dat de bijdrage van de opleiding lager wordt ingeschat voor de competenties 'werken in een politieke omgeving', 'ontwerpvaardigheden op een lager schaalniveau', 'zich flexibel aanpassen aan een bestuurlijke omgeving', 'kunnen bemiddelen' en 'kunnen leidinggeven'. Uit de beschikbare informatie kan de commissie niet afleiden dat al acties ondernomen zijn om aan deze tekorten tegemoet te komen. Tot slot werd de opmerking van studenten over de gebrekkige afstemming tussen verschillende opleidingsonderdelen en het studiemateriaal meermaals gemaakt, maar werd deze nog niet op een grondige manier aangepakt in een concreet verbeteringstraject. Het nagaan of de uitgevoerde verbeteringstrajecten tot de gewenste resultaten leidden, de checkfase, verdient volgens de commissie dus meer aandacht. Wanneer een verbeteringstraject werd uitgevoerd, wordt enkel op informele wijze nagevraagd of de situatie is verbeterd en is er geen consequente opvolging.

De commissie stelde vast dat er wel duidelijke verbeteringstrajecten en concrete targets aanwezig zijn met betrekking tot doelstellingen op het vlak van internationalisering. Verbeteringstrajecten om het percentage docenten- en studentenmobiliteit te verhogen en contacten met internationale partnerinstellingen uit te breiden, werden al opgestart. Deze verbeteringstrajecten werden ook gekoppeld aan de visie op internationalisering.

Aanbevelingen ter verbetering:

De verbeteringstrajecten bevatten volgens de commissie duidelijke lijnen, maar dienen dringend tot uitvoering te worden gebracht en nadien te worden geëvalueerd volgens duidelijke en formele procedures.

De commissie raadt de opleiding aan de verbeteringstrajecten te voorzien van meer expliciete targets, zodat duidelijk wordt gemaakt wanneer de opleiding wat wil bereiken hebben.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat alle medewerkers, studenten, alumni en de vertegenwoordigers van het werkveld inspraakmogelijkheden hebben. Studenten worden regelmatig bevraged via enquêtes. Alumni en werkveld

worden betrokken bij de opleiding via de resonansgroep en via het verspreiden van vragenlijsten. Uit de gevoerde gesprekken kan de commissie besluiten dat de vertegenwoordigers van het werkveld tevreden zijn met de inspraakmogelijkheden via de resonantieraad. De commissie stelt zich wel vragen bij de beperkte vertegenwoordiging van alumni in de resonantieraad. De personeelsleden van de opleiding hebben inspraak in het gevoerde beleid en kwaliteitszorg via de tweewekelijkse opleidingsraad. De commissie heeft vastgesteld dat het personeel behoefte heeft aan deze formele overlegorganen, en raadt de opleiding aan dit recente initiatief vol te houden. Daarnaast onderhoudt de opleiding ook een stevig informeel netwerk. De wereld van stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners is klein en docenten, alumni en andere vertegenwoordigers uit het werkveld onderhouden regelmatig contact. De commissie waardeert het in stand houden van deze open en informele overlegcultuur, maar meent dat deze kan worden aangevuld met een meer structurele inzet van overlegorganen, zoals de resonantiegroep. Ook de alumni geven in bevestigingen aan dat zij nauwer bij de opleiding wensen betrokken te worden via een meer uitgebreide alumniwerking, naast de huidige informele contacten.

De terugkoppeling van resultaten van bevestigingen en genomen verbeteringsinitiatieven is volgens de commissie een aandachtspunt binnen de opleiding. Zowel studenten, alumni, werkveld als personeelsleden dienen beter op de hoogte te worden gebracht van evaluatieresultaten en vooropgestelde verbeteringstrajecten. Een betere communicatie kan volgens de commissie de betrokkenheid van alle actoren bij het uitvoeren van deze verbeteringstrajecten ten goede komen. Ook een grotere betrokkenheid van deze actoren bij het opstellen van documenten zoals een zelfevaluatie-rapport kan de aandacht voor kwaliteitszorg binnen de opleiding structureel vergroten.

Tot slot dient de opleiding volgens de commissie na te gaan of de juiste actoren worden aangesproken voor de evaluatie en bespreking van bepaalde onderwerpen. Zij is van mening dat een bevestiging bij studenten niet volstaat om te waken over de kwaliteit van bijvoorbeeld examen- en evaluatievormen. Daarvoor zijn volgens de commissie andere actoren eerder aan de orde. Ook met betrekking tot het lopende academiseringsproces dienen de juiste actoren te worden aangesproken. De opleiding dient meer doordacht af te wegen welke informatiekanalen best worden gecontacteerd voor welke aspecten in de kwaliteitsbewaking.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor het formeel betrekken van alle relevante actoren bij interne kwaliteitszorg. Volgens de commissie dient de opleiding erover te waken dat bij bevestigingen de juiste topics aan de juiste actoren worden voorgelegd.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	onvoldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging, en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

Op basis van de verbeteringen die werden doorgevoerd tussen de periode waarin het zelfevaluatie-rapport werd opgesteld en het visitatiebezoek plaatsvond, heeft de commissie voldoende vertrouwen in de al opgezette verbeteringstrajecten van de opleiding. Indien deze verbeteringstrajecten verder worden uitgevoerd, meent de commissie dat de opleiding de onvoldoende op het facet 'evaluatie resultaten' kan wegwerken en nu nog geconstateerde tekorten kan wegwerken. De commissie heeft vertrouwen in het realiseren van een volhardend beleid in zowel financiële, programmatorische als personele zin, om in 2013 een voldoende zichtbaar resultaat te bekomen. De opleiding heeft aangetoond het belang in te zien van aanvullende formele procedures van kwaliteitszorg op de bestaande informele trajecten. Met duidelijke en toetsbare streefdoelen, gerichte streefdoelen en het vertalen van het centraal kwaliteitszorgbeleid naar het niveau van de opleiding is de commissie van mening dat de opleiding in staat is een degelijk kwaliteitszorgsysteem uit te werken.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vertegenwoordigers van het werkveld lieten de commissie weten tevreden te zijn over het gerealiseerde niveau van de afgestudeerden. De afgestudeerden van de opleiding vinden dan ook snel werk en worden voldoende voorbereid op de instap in het werkveld. Ook studenten en alumni zijn tevreden over het gerealiseerde niveau van de opleiding. De commissie bevestigt dat het bereikte professionele niveau binnen de opleiding goed is, maar meent dat het academische niveau kan worden verhoogd. Vooral het vermogen om op de nieuwste inzichten van het vakgebied kritisch te reflecteren, ontbreekt volgens hen. De commissie stelt dan ook vast dat het gerealiseerde academische niveau op het moment van het visitatiebezoek niet overal even sterk naar voor komt. De vooropgestelde doelstellingen worden nog niet altijd bereikt, omdat de bereikte competenties niet op academisch niveau liggen.

Op basis van de ingekeken masterproeven besluit de commissie dat het bereikte niveau van de masterproeven binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning nog te veel varieert en dat ze niet altijd het gewenste niveau van analyse, kritische reflectie en verwerking van wetenschappelijke literatuur bereiken. Desondanks blijken ook de duidelijk ondermaatse masterproeven wel te slagen. Daarenboven gaven de studenten en alumni aan niet op de hoogte te zijn van bestaande en voor een kritische vakbeoefening wel relevante wetenschappelijke tijdschriften en publicaties. Daarnaast kan de opleiding volgens de commissie te weinig wetenschappelijke en internationale publicaties van eigen personeel voorleggen, opdat ook langs deze weg de opleiding een wetenschappelijke impuls krijgt. Ook stromen nog te weinig alumni door naar een wetenschappelijke of academische carrière. De commissie waardeert het dat de opleiding verbeteringsplannen heeft om het gerealiseerde niveau te verhogen, maar stelt vast dat deze plannen nog niet in uitvoering zijn. De samenwerking met de Universiteit Antwerpen biedt volgens de commissie mogelijkheden om het gerealiseerde niveau inzake academisering te verhogen, maar hiervan moet nog meer werk gemaakt worden.

Verder meent de commissie dat het gerealiseerde niveau op het vlak van internationalisering vooruitgang boekt. Maar de commissie stelt tevens dat de doelstellingen die vanuit de visie op internationalisering werden opgesteld, nog niet zijn bereikt. De commissie constateert dat de contacten met internationale partners en de integratie van internationale dimensies in het cursusmateriaal nog moeten verbeterd worden. De commissie waardeert het internationaal project in Paramaribo, maar dit kan het gebrek aan andere internationale uitwisselingen niet goedmaken. Hoewel de commissie erkent dat er omwille van de combinatie werken en studeren, en omwille van het beperkte aandeel vaste docenten, internationale uitwisseling mogelijk moeilijk combineerbaar is, dienen meer studenten en docenten actief te worden gestimuleerd voor internationale congressen en uitwisselingsprojecten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie stelt dat het academische niveau van de opleiding nog verhoogd dient te worden om de vooropgestelde doelstellingen te kunnen bereiken, via het installeren van opleidingsonderdelen die studenten expliciet voorbereiden op het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.

De commissie beveelt aan de plannen inzake academisering en internationale uitwisseling te implementeren op basis van een concreet stappenplan en concrete targets.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Artesis Hogeschool Antwerpen formuleerde pas recent streefcijfers. De commissie stelde vast dat er voordien geen streefcijfers voorhanden waren, en dat er tot op heden niet naar duidelijke streefdoelen wordt toegewerkt. Er werd op het moment van het visitatiebezoek nog niet systematisch nagegaan of de opleiding aan deze streefcijfers voldoet. Op basis van de gevoerde gesprekken en de ingekeken documenten besluit de commissie dat de opleiding nog niet beschikt over een duidelijke strategie of een duidelijk stappenplan om de nieuwe streefcijfers te behalen.

De opleiding heeft beperkt zicht op het studierendement. Van de studenten die maximaal zestig studiepunten opnemen per academiejaar slaagt ongeveer de helft van de studenten voor al deze studiepunten. Het eigen rendement wordt niet vergeleken met andere opleidingen uit het departement of de associatie. Daarnaast wordt geen systematisch onderzoek gevoerd naar de redenen van drop-out, hoewel de opleiding zelf aangeeft dat zij te maken heeft met een groot aantal afhakers. De commissie kreeg geen inzage in exacte drop-outcijfers. Via informele contacten heeft de opleiding wel zicht op redenen voor afhaken binnen de opleiding, namelijk de combinatie van de studie met werken en een gezin, en studenten die een verkeerde studiekeuze maken. Daarnaast zijn er studenten die zich inschrijven en verdwijnen zonder uitschrijfprocedure. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om ook deze studenten te bereiken voor een uitschrijfbevraging. Maar daarvan dient ook bij de intrede en het eventuele schakelprogramma meer werk worden gemaakt. De commissie is ook positief over het gevoerde onderzoek naar de studieduur, waarmee de opleiding zicht wil krijgen op de redenen van studieduurverlenging en het later afleggen van de masterproef bij een aanzienlijk aantal studenten. Een dergelijke diepgaande analyse van deze resultaten kan in de toekomst aanleiding geven tot verbeteringsmaatregelen die het studierendement kunnen verhogen.

Voortgaand op de formele criteria van dit facet moet de commissie hier het oordeel onvoldoende geven. Het niet voldoen aan deze criteria zou kunnen gecompenseerd worden door de aanwezigheid van systematische inspanningen om het rendement te verhogen. De commissie stelt vast dat van deze inspanningen om het studierendement op te voeren echter geen sprake is. Daarnaast stelde de commissie vast dat ook het onderzoek naar uitval niet formeel of systematisch gebeurt en dat de opleiding niet beschikt over een actieplan om hier verandering in te brengen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding dient de huidige situatie betreffende het onderwijsrendement in kaart te brengen ten aanzien van de recent geformuleerde streefcijfers.

De commissie raadt de opleiding aan een strategie uit te werken waarmee de streefcijfers kunnen bereikt worden.

De opleiding dient meer systematisch onderzoek te verrichten naar redenen voor drop-out en niet slagen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging, en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. De commissie is van mening dat de opleiding voldoende resultaten behaalt ten aanzien van de vooropgestelde doelstellingen. Hoewel er onvoldoende systematisch wordt nagegaan of deze doelstellingen worden bereikt, waardoor het rendement niet adequaat in kaart wordt gebracht, meent de commissie wel dat de minimale vereisten voor een academische opleiding worden bereikt. Het gerealiseerde niveau van de opleiding volstaat, en indien men inspanningen levert om methoden te ontwikkelen en metingen uit te voeren, moet de opleiding volgens de commissie op korte termijn in staat zijn aan te tonen dat ze voldoende rendement haalt.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie meent dat het ZER onvoldoende informatie bevatte om een correcte inschatting te maken van de situatie waarin de opleiding verkeerde ten tijde van het visitatiebezoek. Zij was tevreden met het aanvullende ZER, maar verwachtte nog meer concrete informatie aangaande acties en opgezette verbeteringstrajecten, die hierin niet allemaal werden opgenomen. Daarnaast stelt de commissie dat het ZER een meer duidelijke beschrijving kon geven van de wijze waarop de opleiding zich verhoudt tot het departement, de hogeschool en de Universiteit Antwerpen ten aanzien van de toekomstige integratie. Met name over het laatste had de commissie meer in het ZER en de aanvulling hierop willen lezen.

In het algemeen wil de commissie haar tevredenheid uiten over de zeer open en eerlijke wijze waarop in het ZER en de aanvulling door de vertegenwoordigers van de opleiding is gesproken. De commissie kreeg de stellige indruk dat het visitatieproces een belangrijke impuls aan het nog door te maken veranderingsproces en verbeteringstraject geeft.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	onvoldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		onvoldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	onvoldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	onvoldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	onvoldoende	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	onvoldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	onvoldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	onvoldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

Artesis Artesis Hogeschool Antwerpen

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

Hoofdstuk 2 Erasmushogeschool Brussel

Algemene toelichting bij de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Erasmushogeschool Brussel

De master Stedenbouw en ruimtelijke planning is ontstaan uit de omvorming van de professionele CVO-opleiding Stedenbouw van de Hogere Leergangen Sint Lukas Brussel naar een academische master binnen de Erasmushogeschool Brussel. De masteropleiding behoort momenteel tot het departement Industriële wetenschappen en technologie. Dit departement is een van de negen onderwijseenheden van de Erasmushogeschool Brussel, Vlaamse autonome hogeschool. Het departement werd in juli 1995 opgericht naar aanleiding van het decreet van 13 juli 1994, dat de fusie van meerdere kleine hogescholen in het Brusselse Gewest en Vilvoorde concretiseerde. De hogeschool behoort tot de Universitaire Associatie Brussel.

Het departement Industriële wetenschappen omvat de opleidingen Toegepaste informatica, Industriële wetenschappen en Stedenbouw en ruimtelijke planning. Stedenbouw en ruimtelijke planning is met 24 studenten in het academiejaar 2008-2009 de kleinste opleiding binnen het departement. De Erasmushogeschool Brussel biedt binnen de andere departementen nog professionele en academische bacheloropleidingen en masteropleidingen aan binnen de studiegebieden Sociaal-agogisch werk, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Economische en toegepaste economische wetenschappen, Industriële wetenschappen en technologie, Muziek en podiumkunsten, Onderwijs, Gezondheidszorg, Architectuur en Toegepaste taalkunde. Deze opleidingen worden aangeboden op acht verschillende campussen in Brussel en Jette.

Het departement bestond voor deze fusie als de Industriële Hogeschool Brussel (IHB), en hiervoor als de Industriële Hogeschool van het Rijk – Brabant, ontstaan in 1977 als fusie van het Hoger Rijksinstituut voor Technisch Onderwijs en het Hoger Rijksinstituut voor Kernenergiebedrijven. In 1984 werden de vroegere campussen verlaten voor de huidige campus aan de Nijverheidskaai 170 in Brussel.

De organisatie van het onderwijs binnen de master Stedenbouw en ruimtelijke planning berust bij de departementsraad van het departement Industriële wetenschappen en de opleidingscommissie. Deze neemt, afhankelijk van de materie, autonoom beslissingen of legt besluiten en adviezen ter goedkeuring voor aan de centrale beleidsorganen van de Erasmushogeschool Brussel. De opleidingscommissie, bestaande uit het departementshoofd, docenten en studenten van de opleiding, formuleert adviezen aan de departementsraad.

De samenwerking tussen de hogeschool en het departement verloopt in twee richtingen. Enerzijds werkt de hogeschool samen met het directiecollege, samengesteld uit de departementshoofden van de verschillende campussen, om op departementaal niveau informatie in te winnen. Anderzijds bestaat er een systeem van ankerpunten per functioneel gebied per departement. Dit zijn personen die worden gebriefd en geconsulteerd in het domein van financiën, informatica, internationalisering, onderzoek, kwaliteitszorg, bibliotheek, ombudsdienst, onderwijsinnovatie, opleidingsprogramma, personeel, studentenadministratie, studie- en trajectbegeleiding en veiligheid.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat het algemeen wetgevend kader is vertaald naar de opleiding via het model-Miller. Deze genese van de opleidingsdoelstellingen is een rechtstreeks gevolg van de spanningen die de laatste jaren zijn ontstaan door de integratie- en academiseringsoproeping. Uit het zelfevaluatie rapport en de gesprekken tijdens de visitatie met de algemeen directeur en het departementshoofd, bleek volgens de commissie dat het proces naar academisering duidelijk, helder en concreet werd gevoerd. De gestelde eindcompetenties dekken de academische vereisten, conform artikel 58 van het Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs, maar zijn omgezet in een eigen hanteerbaar kader van algemeen-wetenschappelijke en opleidings-specifieke competenties.

In het zelfevaluatie rapport plaatst de opleiding de volgende algemeen-wetenschappelijke competenties op de voorgrond:

- denk- en redeneervaardigheid;
- verwerven en verwerken van informatie;
- zelfstandig een onderzoek opzetten en uitvoeren;
- projectmatig en teamgericht werken;
- doelgericht communiceren;
- internationaal opereren.

Daarenboven wil de opleiding stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners vormen die degelijk voorbereid zijn op de veelheid van taken in een professionele en academische context:

- analyseren en interpreteren van de ruimtelijke structuur;
- ontwerpen;
- planningsinstrumenten en -technieken beheersen;
- functioneren in een breed actorveld, met inbegrip van de beleidscontext;
- regisseurschap;
- besef van inbedding en maatschappelijke verantwoordelijkheid als stedenbouwkundige/ruimtelijke planner.

De opleidingsdoelen zijn gericht op het beheersen van competenties op masterniveau en zijn helder omschreven. De commissie apprecieert daarenboven dat in het competentieprofiel iedere doelstelling verder wordt onderbouwd met onderliggende kennis, vaardigheden, attitudes en persoonlijke eigenschappen.

De commissie vraagt zich wel af of de competenties niet té ambitieus geformuleerd zijn en of ze wel in het geheel voor alle docenten en studenten haalbaar zijn. In de gesprekken met de opleidingscoördinator en met de docenten werd aangegeven dat de opleiding de vooropgestelde competenties eerder als 'na te streven doelen' zou moeten beschouwen, niet als checklist van criteria die voor alle studenten haalbaar zijn. Daarvan dient volgens de commissie echter wel sprake te zijn. Met de gedragsniveaus van Miller wordt het ambitieniveau ten aanzien van ieder van de competenties overigens wel genuanceerd. Maar als de doelstellingen zo ambitieus zijn dat een meerderheid van de studenten ze niet kan halen, is de commissie van mening dat de doelstellingen ook naar beneden zouden moeten worden bijgesteld. Bij de bekendmaking van het programma zou de opleiding hierover duidelijkheid moeten scheppen, teneinde voor iedereen scherp te krijgen wat van de opleiding uiteindelijk mag worden verwacht. Op basis van deze oefening kan dan gekeken worden of de gestelde begin- en eindcompetenties ook realiseerbaar en haalbaar zijn. Dit alles met als doel om een van begin tot eind doorwrocht en navolgbaar academisch programma te verkrijgen.

De commissie is van mening dat de opleiding de missie met betrekking tot ontwerp en ontwerpend onderzoek verder dient te concretiseren. Uit het gesprek met de docenten die verantwoordelijk zijn voor onderzoek bleek dat de opleiding drie aandachtspunten heeft om het onderzoek te optimaliseren. Ten eerste moeten in de nabije toekomst enkele docenten hun doctoraatstraject afwerken. Ten tweede wil de opleiding ook docenten aanwerven met een academische achtergrond en praktijk. Tot slot wil de opleiding het onderzoek structureel verankeren met het onderzoek binnen de opleiding Industrieel ingenieur aan de Erasmushogeschool Brussel. Ook de commissie stelt dat deze elementen noodzakelijk zijn om de visie op onderzoek te kunnen realiseren.

De afgelopen jaren werd hard gewerkt om de afdeling Stedenbouw in te passen in de bestaande structuren en om een meer systematische aanpak uit te bouwen. Dit geldt eveneens voor de omvorming van een professionele opleiding naar een academische master. Voor de academisering werd een heel eigen traject uitgewerkt, waarbij binnen het departement of de hogeschool niet kon worden gesteund op een verwante academische discipline. Sinds 2006-2007 wordt dit proces begeleid door een 'Stadsplatform', bestaande uit verschillende universitaire en hogeschoolopleidingen die actief zijn binnen de brede waaier van 'stadsstudies'.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om de verschillende ambities en doelstellingen op een meer realistisch niveau uit te werken en krachtiger naar buiten toe te profileren.

De commissie beveelt aan om de missie met betrekking tot ontwerp en/of ontwerpend onderzoek verder te concretiseren.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de inhoud van de opleiding is afgestemd op de Vlaamse en Brusselse regionale planningspraktijk. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding duidelijk inspanningen heeft ondernomen om een helder profiel op te stellen van het beroep van stedenbouwkundige en ruimtelijke planner. Hiervoor ging ze onder meer te rade bij de Vlaamse Beroepsvereniging voor Ruimtelijke Planners en Stedenbouwkundigen (VRP) en heeft ze een resonantiegroep met vertegenwoordigers uit het werkveld samengesteld, om een werkbaar domeinspecifiek kader met de opleidingscommissie samen te stellen. Het domeinspecifieke referentiekader is herkenbaar in de doelstellingen, en de commissie meent dat de domeinspecifieke doelstellingen goed en concreet werden uitgewerkt in gedragsindicatoren.

Dat het werkveld wordt betrokken bij het bepalen van het profiel van de opleiding is zonder meer positief te noemen. De commissie vindt het echter teleurstellend dat aanvankelijk geen reflectie heeft plaatsgevonden over voor de opleiding relevante internationale kaders, zoals de voorwaarden van de *Association of European Schools of Planning* (AESOP). Wellicht komt dit – zo bleek uit de gevoerde gesprekken en op basis van de ingekeken documenten – omdat de opleidingscommissie eerder laat is gaan nadenken over het beroepsprofiel van de opleiding binnen een ruimer (internationaal) kader. Daarmee komt een effectieve benchmark in relatie tot de internationale domeinspecifieke vereisten nog te weinig uit de verf. De opleiding dient zich dus in de toekomst beter te oriënteren op voor de opleiding relevante domeinspecifieke internationale beroepsmatige en wetenschappelijke kaders. Dat moet haar toelaten haar doelstellingen permanent bij te stellen, en daarmee tegemoet te komen aan de meest recente ontwikkelingen in het vakgebied. Wat het momenteel voorliggende doelstellingskader betreft, stelt de commissie echter vast dat een expliciete koppeling werd gemaakt tussen de domeinspecifieke doelen van de opleiding en de vereisten zoals die in het domeinspecifieke referentiekader van de visitatiecommissie zijn opgenomen. Voorlopig is daarmee voldaan aan de basiskwaliteit van een doelstellingskader voor het domein stedenbouw en ruimtelijke planning. De commissie meent wel dat een groter gewicht mag toegekend worden aan het ontwerpen en planologisch handelen in complexe handelingspraktijken.

Voor wat de internationale dimensie betreft: deze is volgens de commissie vertegenwoordigd in de opleidingsdoelen. De opleiding geeft aan dat het een moeizame weg is geweest, maar neemt voldoende initiatieven die tonen dat prioriteit wordt gegeven aan de integratie van de internationale component. Wat de internationale benchmarking betreft, is de commissie van mening dat deze nogal willekeurig overkomt. Ze lijkt niet verder te gaan dan de opleidingen en instellingen waarmee de docenten 'toevallig' contact hebben gehad.

De domeinspecifieke doelstellingen worden op een duidelijke wijze naar de studenten gecommuniceerd. Ze zijn terug te vinden in de studiegids en op de website. Uit de gesprekken bleek echter wel dat het profiel van de opleiding niet voor iedereen duidelijk is. Het meer krachtig uitdragen van de missie, ambities en doelstellingen van de opleiding naar buiten toe kan dat profiel versterken. Die missies, ambities en eindcompetenties dienen dan wel realistisch en haalbaar te zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan om meer aandacht te hebben voor een betere internationale benchmarking.

De commissie beveelt de opleiding aan te zorgen voor een betere oriëntatie op de relevante domeinspecifieke internationale kaders en, in lijn daarmee, een groter gewicht toe te kennen aan het ontwikkelen van op het juiste niveau gestelde competenties voor wat het ontwerpen en planologisch handelen in complexe handelingspraktijken betreft.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het eerste deeltraject in het eerste masterjaar bestaat voornamelijk uit algemeen vormende vakken die een solide basiskennis geven over ruimte en maatschappij, waarop de student kan terugvallen in de verdere opleiding en bij het maken van ontwerp opdrachten. In het tweede semester van het eerste jaar wordt met een ontwerp oefening gestart. In het tweede deeltraject verschuift de aandacht enigszins van ontwerp voorbereidende vakken naar ontwerp- en planningsvakken. De cluster 'ruimte en maatschappij' wordt nog verder ingevuld met meer verdiepende vakken. Het derde deeltraject bestaat tot slot uit de masterproef en de keuzevakken. Twee van deze keuzevakken biedt de opleiding zelf aan, de andere worden voornamelijk georganiseerd binnen de opleiding Architectuur.

Uitgaande van de doelstellingen en eindcompetenties lijkt de commissie dit een logische opbouw van het curriculum. De aandacht in het programma voor analyse en onderzoek, voorafgaand aan het ontwerp, stelt de commissie op prijs. De multidisciplinariteit van de opleiding is zonder meer ook een troef. Het niveau waarop gewerkt wordt, verwijzend naar het model-Miller, is gepast. In het programma zelf merkt de commissie aandacht voor academisering op verschillende manieren. Er zijn onderzoeksmethoden en technieken die expliciet als vakken worden opgenomen in het programma, via projecten wordt stapsgewijs naar de integratie van onderzoeksvaardigheden gewerkt, de studenten krijgen onderzoeksartikels aangeboden en daarover wordt kritisch gereflecteerd, en onderzoekers brengen de studenten in contact met door hen gegenereerde gegevens en inzichten. De studenten bevestigden dit. Wel had de commissie verwacht dat met de uitwerking van de doelstellingen de eindcompetenties consequent zouden doorgevoerd zijn doorheen alle onderdelen van het curriculum en het onderzoeksprogramma, inclusief de eindproeven en de beoordelingscriteria ten aanzien daarvan. De commissie betwijfelt of dit altijd en consequent het geval is.

Uit de beschikbare documenten blijkt voorts dat het departement een vaste procedure heeft voor curriculumherziening en -innovatie. De gevoerde gesprekken tijdens het visitatiebezoek maken voorts duidelijk dat er de laatste jaren regelmatig met al het onderwijzend personeel werd gereflecteerd over de inhoud van de competentiematrix, en dat deze afstemmingsoefeningen worden aangestuurd vanuit het competentieprofiel. De noodzakelijke opleidingsonderdelen die relevant zijn voor het gebied van stedenbouw en ruimtelijke planning komen volgens de commissie voldoende aan bod in het programma. Wel is de commissie van oordeel dat her en der een meer concrete doorvertaling en afstemming op de gewenste academische profilering aan de orde is. Deze competenties mogen nog meer in de verschillende opleidingsonderdelen naar boven komen.

Uit de beschikbare documenten blijkt dat de opleiding na een SWOT-analyse intensief heeft gewerkt aan de herstructurering van het opleidingsprogramma. De commissie waardeert het dat de opleiding permanent aandacht heeft voor de rode draad van het programma en hierover probeert te communiceren met de buitenwereld. Verder apprecieert de commissie het dat de opleiding recent nog enkele herzieningen heeft

doorgevoerd aan verschillende opleidingsonderdelen. Zo zijn er onder andere in de cluster 'ruimte en maatschappij' enkele opleidingsonderdelen bij gekomen. Dit geldt eveneens voor 'projectmanagement'. De commissie is tevens van mening dat de verwijzing naar de opleidingsdoelstellingen en competenties in de fiches van de opleidingsonderdelen beter kan. Deze zijn immers niet expliciet in alle fiches opgenomen.

Uit de gesprekken met de docenten, de studenten en het werkveld bleek dat de opleiding in het programma een voldoende basisniveau aanbiedt wat ontwerpvaardigheden betreft, iets waarover de commissie op basis van het oorspronkelijke zelfevaluatie rapport aanvankelijk haar twijfels had. In het cursusmateriaal zijn ook internationale wetenschappelijke artikelen opgenomen. Dit apprecieert de commissie, maar ze is wel van oordeel dat het materiaal gedateerd is en een update noodzakelijk is. Daarnaast vraagt de commissie meer aandacht voor het 'ruimtelijk ontwerp' en 'ruimtelijke strategische planning' in relatie met 'ruimtelijk onderzoek'. Meer specifiek heeft de commissie vragen bij de kwaliteit van de opleidingsonderdelen rond het management van processen en projecten, en de doorwerking naar bereikte eindcompetenties. Deze dienen meer verplaatst te worden naar de inhoud. De commissie mist hier de meer uitvoeringsgerichte delen van de opleiding, zoals management, aansturen en financiën. Uit de gesprekken met de docenten bleek dat deze zelf benadrukken dat transitie management een steeds belangrijker onderdeel van de discipline gaat worden. Niettemin komt dit nu nog te veel zijdelings aan bod. De commissie vindt dat de opleiding dit aspect dan ook meer centraal mag stellen in de gehele opleiding.

De commissie is van mening dat de doelstelling gerelateerd aan internationalisering nog meer structureel vertaald moet worden in het programma. De verbeteringen die sinds 2009 zijn doorgevoerd (zie actualisatie p. 9), hebben vooral betrekking op de internationale dimensie. De commissie waardeert dat. Maar dit impliceert nog niet dat de internationale dimensie van de opleiding versterkt is. Eerder is volgens de commissie sprake van de internationale profilering van het instituut, wat niet de primaire uitdaging is. In de plaats daarvan ziet de commissie vooral de vertaalslag van de ambitieus gestelde (eind)competenties naar het programma als de belangrijkste uitdaging. De actualisatie van het ZER gaat wel in op internationalisering, maar blijkbaar heeft nog nauwelijks een Erasmusuitwisseling plaatsgevonden. Dat de opleiding in belangrijke mate werkstudenten rekruteert, heeft daar ook mee te maken.

Tot slot wijst de commissie erop dat de afstudeerrichting Landschapsarchitectuur momenteel niet aangeboden wordt door de opleiding. Het is wel mogelijk voor de studenten om zich in landschapsarchitectuur te specialiseren via de keuzevakken en de masterproef.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan de doelstellingen die gerelateerd zijn aan de internationalisering meer concreet te vertalen in het programma.

De commissie adviseert dat vernieuwde en academische doelstellingen nog explicieter mogen vertaald worden in het opleidingsprogramma, met een duidelijke verwijzing in de opleidingsfiches.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Wat de professionele gerichtheid betreft, acht de commissie de gerichtheid van het programma voldoende. Uit het zelfevaluatie rapport en de gesprekken met de onderzoekers bleek dat de onderzoeksobjecten verwijzen naar de praktijk van de hedendaagse stadsontwikkeling. Tijdens haar bezoek merkte de commissie dat er binnen het programma aantoonbare verbanden zijn met de beroepspraktijk. Dit komt zeker ook naar boven in de verschillende opleidingsonderdelen met een labofunctie, alsmede in de masterproef. Ook de focus van het huidige en toekomstige programma op de problematiek van de Kanaalzone in Brussel getuigt van een hechte aansluiting bij de (vraagstukken van) de praktijk. De commissie waardeert met name de inspanningen om studenten via allerlei uitstappen in contact te brengen met de professionele praktijk. Aandachtspunt is daarbij tevens dat deze onderzoeksobjecten meer in lijn doorheen het programma zouden kunnen worden gebracht. Bij de inzage van het cursusmateriaal was de commissie van oordeel dat het opleidingsonderdeel dat ter ondersteuning van de masterproef wordt ingericht, een te abstract karakter heeft. Dit opleidingsonderdeel situeert zich op een heel generiek niveau. De opleiding zou moeten zoeken hoe ze haar studenten op een meer praktisch niveau wegwijs kan maken in het opzetten van een masterproef. Daarenboven komt de relatie met de praktische opgaven vooralsnog niet in alle opleidingsonderdelen in even grote mate aan de oppervlakte. Ook de studiereizen van de opleiding staan nu nog relatief los van het programma.

Wat de academische gerichtheid van het programma betreft, constateert de commissie dat de ombouw van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning in de Erasmushogeschool Brussel naar een academische master op twee niveaus plaatsvindt. Enerzijds moet het onderwijs op masterniveau steunen op actueel wetenschappelijk onderzoek. Anderzijds moeten een eigen onderzoeksactiviteit en publicatiepraktijk worden ontwikkeld. Niettemin constateert de commissie dat het aantal wetenschappelijke publicaties voor verbetering vatbaar is. De stelling in de actualisatie (p. 9-10) dat 'de onderzoeksactieve personeelsleden allemaal ook werkzaam zijn in de opleiding en dat dus de verwevenheid onderzoek/onderwijs gegarandeerd is', is met een te grote vanzelfsprekendheid geformuleerd. De opbouw van het curriculum inzake de academische gerichtheid lijkt op termijn wel gegarandeerd via de interrelatie met het Stadsplatform met Cosmopolis en Four Cities, alsmede de toekomstige inbedding in de VUB. Dankzij de onderzoeksgroep wordt de publicatiegeneigdheid van de onderzoekers verder gestimuleerd. Maar vooralsnog is daarvan nog in onvoldoende mate sprake. Voorts waardeert de commissie het dat de studenten in verschillende werkvormen worden geprikkeld/aangestuurd om de (internationale) wetenschappelijke vakliteratuur te interpreteren en te verwerken in nieuwe probleemstellingen. Maar hoe die koppeling naar de concrete praktijk dan verder gebeurt, is nog niet scherp genoeg. De commissie concludeert dat het huidige programma vooralsnog voldoende robuust lijkt, waardoor de opleiding zich voldoende kan profileren ten opzichte van de andere academische opleidingen. Niettemin vraagt dit nog wel enige aandacht. Zoals hiervoor ook al opgemerkt, acht de commissie daarbij vooral een meer nadrukkelijke profilering noodzakelijk met betrekking tot het ontwerp onderzoek en transitie management. Vanwege de toenemende complexiteit waarin het vak van stedenbouw en ruimtelijke planning zich inmiddels afspeelt, is een expliciete aandacht nodig voor de wijzen waarop de ruimtelijk planner met die complexiteit kan omgaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding beveelt aan dat de overgang van het theoretische kader naar een praktische concretisering op het gebied van stedenbouw en ruimtelijke planning nog meer aandacht krijgt in de opleiding.

De commissie beveelt aan dat de opleiding zich scherper zou profileren op het gebied van ontwerpend onderzoek en transitie management.

De basisopleidingsonderdelen over 'ruimte en maatschappij', alsmede het methodologisch onderwijs ten aanzien van het zelfstandig verrichten van wetenschappelijk onderzoek zouden meer nadrukkelijk kunnen doorwerken in de uiteindelijke masterproef.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de commissie is de samenhang in het programma zowel in verticale als in horizontale zin in voldoende mate gewaarborgd. De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning is in de loop der tijd steeds meer geëvolueerd naar een volwaardig programma. Uit de gesprekken met de docenten bleek dat de samenhang geoptimaliseerd werd op basis van uitvoerig overleg over de doelstellingen en de profilering van de opleiding. De commissie waardeert het dat dit in overleg met de docenten gebeurde. Dat het aansturen van het programma de laatste jaren nadrukkelijk gebeurt vanuit het ontwikkelde competentieprofiel draagt bij tot de samenhang. De leerlijnen krijgen steeds meer vorm. Ook uit de gesprekken met de kwaliteitscoördinatoren kwam naar voren dat na de meest recente studentenenquête werd beslist om de samenhang van de verschillende opleidingsonderdelen verder te optimaliseren.

De verticale samenhang zit goed in elkaar, en is volgens de commissie zonder meer een positief punt van de opleiding. Ter plaatse kon de commissie heel wat projectstudies inkijken, waarbij het duidelijk was dat de studenten een doorgedreven analyse moesten doorvoeren. Het betreft steeds hetzelfde type van onderzoek, namelijk onderzoek over de stadsomgeving. Van relatief eenvoudig in de eerste ontwerpstudio's wordt de moeilijkheidsgraad gradueel opgevoerd naarmate de opleiding vordert. Tijdens de rondleiding was de commissie dan ook onder de indruk van de kwaliteit van deze ontwerpstudio's.

De commissie meent dat de doorwerking van de meer theoretische vakken bij aanvang van het opleidingsprogramma in de masterproeven op het einde van het programma, meer zou moeten worden bewaakt. De commissie beveelt aan de aangeboden opleidingsonderdelen ook meer nadrukkelijk op te hangen aan de keuze van de masterproef door de student, dit mede om voor de student de onderlinge relatie en samenhang van het programma te vergroten. Daarbij dient dan wel de keuzemogelijkheid van de studenten op het gebied van interesse en specialisatie in voldoende mate gewaarborgd te zijn.

Horizontaal is er volgens de commissie sprake van een volledig en afgestemd vakkenpakket, dat op enkele onderdelen na wat verbetering behoeft, maar over het algemeen goed in elkaar lijkt te zitten. Daarbij komt dat de commissie vindt dat het opleidingsprogramma over alle nodige opleidingsonderdelen beschikt. Het voorkomen van overlap en het bevorderen van horizontale interactie kan tevens goed bewaakt worden via de periodieke overlegvergaderingen van de docenten. De commissie vindt dit een sterk punt van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

Teneinde de verticale samenhang verder te optimaliseren, adviseert de commissie om opleidingsbreed een didactische opbouw in de leeractiviteiten te voorzien, zodat de integratie van de vakinhouden en de opbouw in moeilijkheidsgraad en zelfstandigheid van uitvoering integraal ondersteund worden.

De commissie beveelt aan de verschillende opleidingsonderdelen beter op elkaar af te stemmen in dienst van de masterproef, echter op een dusdanige wijze dat ook de individuele keuze voor de masterproef er niet onder lijdt.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding omvat 120 studiepunten, die verdeeld zijn over drie aanbevolen trajectjaren van gemiddeld veertig studiepunten. De studieomvang van de opleidingsonderdelen wordt uitgedrukt in gehele studiepunten. De minimale omvang van een opleidingsonderdeel omvat drie studiepunten. Een studiepunten stemt overeen met 25 tot 30 uren onderwijs- en studieactiviteiten. Per jaar dient een student ongeveer 1680 uren aan zijn studie te spenderen. Dit omvat de contacturen, het werken aan opdrachten, het bijhouden van de leerstof, en het voorbereiden en afleggen van de examens.

De commissie stelt vast dat de studietijd in overeenstemming is met het aantal studiepunten. Niettemin constateert de commissie tegelijkertijd dat – vanwege de bijzondere kenmerken van de studentenpopulatie (werkstudenten) – het studieprogramma moeilijk/nauwelijks voltooid kan worden in de normaal daarvoor gestelde periode van twee jaar. De opleiding heeft daarop ingespeeld door de mogelijkheid te bieden om het programma over drie jaren te verdelen, en de studenten flexibiliteit te geven in het samenstellen van hun traject. Niettemin constateert de commissie dat het doorlopen van de masterproef bij veel studenten langer duurt dan de daarvoor geplande periode. De relatief zware studeerbaarheid voor werkstudenten verklaart wellicht ook de relatief grote uitval. De opleiding speelt daarop in door een intensiever en meer gestructureerd begeleidingstraject aan te bieden voor de masterproef. De commissie vraagt om deze maatregelen te evalueren, en blijvend aandacht te schenken aan de studeerbaarheid en het voorkomen van uitval. Hoewel de opleiding een begin heeft gemaakt met het aanreiken van verbeterde methodische handreikingen voor een succesvol doorlopen van het masterproeftraject en een meer gestructureerde begeleiding, wordt aanbevolen de effectiviteit hiervan permanent grondig te evalueren en waar nodig intensiever te begeleiden.

De commissie apprecieert het dat de studietijd via studentenbevragingen wordt gemeten. Ter plaatse bevestigden de kwaliteitscoördinatoren dat de reële studietijd die studenten besteden aan de studie van een opleidingsonderdeel, een gevoelsmatige en dus subjectieve appreciatie is die moeilijk kwantificeerbaar en veralgemeenbaar is. Uit de gesprekken met de studenten is bij de commissie gebleken dat de opleiding met hun specifieke situatie rekening houdt, door onder meer tijdsintensieve studieonderdelen over de jaren te spreiden en pieken in de studiebelasting zo veel mogelijk te voorkomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de effectiviteit van het individuele begeleidingstraject ten aanzien van het verminderen van de studievertraging blijvend te evalueren en waar nodig in te grijpen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Als didactisch concept verwijst de opleiding naar competentiegericht onderwijs. Hoewel de commissie dit eerder beschouwt als een principe dan als een uitgewerkt didactisch concept, vindt zij het principe zoals de opleiders het definiëren een gepaste keuze. Het 'competentiegerichte' verwijst naar het zo veel mogelijk geïntegreerd verwerven van kennis, vaardigheden en attitudes, en dit in een leeromgeving die zich kenmerkt als 'studentgericht, probleemgericht, actief en multidisciplinair'. Uit de voorbeelden van de leeractiviteiten die docenten en studenten gaven, meent de commissie te mogen besluiten dat de competentiegerichtheid wordt gerealiseerd. De projectstudies zijn alleszins competentiegericht opgezet. De opleiding probeert ook steeds meer begeleide zelfstudie in te voeren, waar mogelijk via begeleiding op afstand. De commissie waardeert het eveneens dat de opleiding bij theoretische vakken die behoren tot de groep 'kennis van ruimte en maatschappij' het ex-cathedraonderwijs tracht af te bouwen en te vervangen door meer gerichte zelfstudie.

Ook in de verschillende zogenaamde theoretische vakken gebeurt een vertaalslag naar de praktijk en wordt aandacht gegeven aan kritische reflectie. De studenten waarderen de on-sitelessen in de Brusselse kanaalzone

(bezoek aan projecten), hoewel er volgens hen nog ruimte voor verbetering is door bijvoorbeeld begeleiding van verschillende docenten gelijktijdig op dezelfde site te laten plaatsvinden, waardoor verschillende perspectieven optimaal geïntegreerd worden.

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning maakt derhalve steeds meer gebruik van meerdere werkvormen. Ten eerste zijn er de hoorcolleges, waarbij de lesgever de doelstellingen van een opleidingsonderdeel op gestructureerde wijze tracht over te dragen aan de studenten via eenrichtingsverkeer. Voorts zijn er werkcolleges, waarin studenten onder vrij intensieve begeleiding vooropgestelde oefeningen uitwerken en op die manier de vaardigheden in kwestie proberen te verwerven. Bij deze werkcolleges wordt soms collectief en soms individueel gewerkt aan een mini-onderzoek op basis van een bepaalde case. Binnen het programma doen de studenten ook aan projectwerk, dat de mogelijkheid biedt om de competenties integraal en geïntegreerd aan te bieden. Dit projectwerk wordt begeleid door één of meerdere begeleidende docenten. Tot slot moeten de studenten ook aan zelfstandig werk doen. De commissie is tevreden over de aanwezige variatie, maar vraagt de opleiding wel om deze werkvormen te evalueren op hun effectiviteit in relatie tot het kader van de vooropgestelde doelstellingen.

Verticaal is er sprake van een zekere mate van opbouw naar meer zelfgestuurd onderwijs naarmate het programma vordert. Er is sprake van een zekere volgtijdelijkheid van de gestelde doelen, met name door de evolutie van docentgestuurd naar studentgestuurd onderwijs, passief naar actief, kennisgestuurd naar probleemgestuurd. Niettemin blijft dit nu in het curriculum nog wat te impliciet vermeld, en zou die interactie scherper gearticuleerd mogen worden in werk- en communicatievormen.

Uit de gesprekken met de studenten bleek dat zij de wijze waarop in de opleiding wordt ingespeeld op de actualiteit erg waarderen. Datzelfde geldt voor de flexibiliteit die de opleiding toont naar studenten. Het betreft hier zowel de structureel ingeplande aanpassingen van organisatie, werkvormen en inhoud aan de noden van de student (werkstudenten versus anderen, studenten uit uiteenlopende studieachtergronden die uiteenlopende behoeften hebben bij bijvoorbeeld het ontwikkelen van ontwerpvaardigheden), als het snel inspelen op feedback van studenten en het feit dat alles in het werk wordt gesteld om voor een goede en snelle communicatie met de student te zorgen (tot en met het persoonlijk opbellen bij roosterwijzigingen).

De wijze waarop het competentiegerichte onderwijs vorm krijgt – en dus het didactische concept – dient beter gecommuniceerd te worden naar de buitenwereld. Ook in het ZER kwam het didactische concept dat de opleiding realiseert, onvoldoende tot zijn recht. Omwille van een goede communicatie met studenten, staf en nieuwe docenten is het nodig een uitgewerkt concept op papier te zetten. Een goed geconcretiseerd didactisch concept, toegepast op de opleiding, zou eveneens een stevig handvat bieden voor verder overleg over werkvormen en toetsvormen.

Uit de gevoerde gesprekken constateert de commissie dat een aantal kansen om inhoud beter te integreren, wordt gemist. Interactie tussen de opleidingsonderdelen is volgens sommige studenten nog een aandachtspunt. Daarnaast kan de opleiding het gebruik van de leermiddelen optimaliseren. Het cursusmateriaal mag meer geconcretiseerd worden in de richting van de praktijk. Ook vindt de commissie dat er meer gebruik zou kunnen worden gemaakt van de elektronische leeromgeving Dokeos. Die wordt nu door ongeveer de helft van de docenten gebruikt, en kan derhalve nog worden uitgebreid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan het didactische concept meer concreet uit te werken en uit te schrijven.

De commissie adviseert om het cursusmateriaal meer te concretiseren en up-to-date te houden, om de koppeling met de ontwerp situaties meer expliciet te kunnen benutten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde tijdens haar bezoek vast dat de opleiding een toetsbeleid bezit. Er is een visie aanwezig, waarbij een duidelijke klemtoon ligt op de 'evaluatie om te leren'. Er wordt getoetst of de studenten de leerdoelen van het programma hebben gehaald. Ook komen volgens de commissie meerdere toetsvormen aan bod, en deze zijn gelinkt aan de te behalen competenties. De verschillende werkvormen en de bijbehorende toetsingen zijn in de loop van de jaren beter op elkaar afgestemd (bijvoorbeeld het aantal papers).

Onder meer de projectstudies, de masterproeven en andere opleidingsonderdelen schenken aandacht aan het leerproces van de student in functie van het bereiken van de eindcompetenties. Bij het inkijken van de examenvragen bleek dat deze meer dan alleen kennisvragen bevatten. Er zijn ook interpretatievragen aanwezig. Eerdere overlappings in de inhoud tussen de opleidingsonderdelen werden na bespreking in de onderwijscommissie en in de enquêtes vermeden. Ook meent de commissie dat de examenregeling een weerspiegeling is van de attitude inzake flexibilisering voor de studenten. Zo hebben de studenten onder meer inspraak in de opbouw van de verschillende examenroosters. Dat is een pluspunt, daar de studenten hun studies met een job combineren.

Wel meent de commissie dat de beoordeling een scherpere en meer heldere koppeling met de nagestreefde competenties zou mogen bevatten. Ook is de commissie van mening dat er bij de evaluatie van projectstudies een grotere focus op ruimtelijke planning mag liggen. De oriëntatie met deze ruimtelijke planning is voor de commissie nog niet overal even helder terug te vinden, zeker met name wat de strategische planningsaspecten betreft.

Wat toetsing betreft, blijven het gewicht en de nadruk bij de individuele docent liggen. Via de onderwijscommissie, en via functioneringsgesprekken en evaluaties worden deze bijstellingen desgevallend bijgewerkt. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat zij op de hoogte zijn van de wijze van toetsing via het examenreglement. De commissie kon tijdens haar bezoek geen indicaties van klachten vaststellen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de beoordelingscriteria rechtstreeks en meer eenduidig af te leiden uit de oorspronkelijk gestelde doelstellingen en eindcompetenties voor de opleiding.

De commissie raadt aan de academische gerichtheid bij de beoordeling van de masterproeven nog te verhogen.

De commissie adviseert de oriëntatie met betrekking tot de ruimtelijke planning meer systematisch tot uiting te brengen bij de beoordeling van de projectstudie en de masterproef, met name wat de strategische planningsaspecten betreft.

Facet 2.8 Masterproef

- Beoordelingscriteria
- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor de masterproef worden 24 studiepunten gerekend, wat overeenkomt met een studieomvang van 560 uren. Deze studiebelasting is inclusief het schrijven van het verslag, en het voorbereiden van de uiteindelijke presentatie en verdediging. Afhankelijk van het onderwerp kan de masterproef individueel of in beperkt teamverband worden uitgewerkt.

In de loop van het eerste semester van het tweede deeltraject wordt de aanzet gegeven tot de masterproef. In een plenaire zitting stelt het opleidingshoofd het masterproefreglement voor en worden studenten ingelicht aan de hand van voorbeelden uit het verleden. Op deze zitting stellen de docenten de onderwerpen van de masterproeven voor. Studenten mogen eveneens een vrije keuze indienen, waarbij de masterproefcommissie het voorstel moet goedkeuren. Er is eveneens de mogelijkheid om een masterproef af te leggen in het buitenland. Iedere student krijgt één of meerdere promotoren. Minstens één van deze promotoren heeft een ontwerpde achtergrond.

In de examenperiodes van juni en september worden momenten voorzien voor de presentaties van de masterproef. Deze voorstelling en verdediging zijn de ideale manieren om de masterproef toe te lichten tegenover een jury. De verdediging bestaat uit een mondelinge presentatie en uit het beantwoorden van vragen van de lezers van de scriptie. De opleiding plant een 'voortgangspresentatie' in te lassen met een prejury, met de bedoeling drop-out en vertraging tijdens het masterproefparcours tegen te gaan.

Uit de inzage van de masterproeven door de commissie bleek dat deze gemiddeld genomen net het academische niveau halen. Vooral op het gebied van het ontwerp of het verrichte ontwerpde onderzoek zijn de masterproeven onderbouwd. Wat conclusies en de mogelijke praktische doorwerking of haalbaarheid betreft, is er volgens de commissie evenwel nog een grote ruimte voor verbetering.

Daarnaast voldoen de masterproeven naar het oordeel van de commissie niet aan de door de opleiding zelf vooropgestelde ambitieuze doelstellingen. Met name op het gebied van het op een academische en wetenschappelijke wijze verzamelen en verwerken van informatie, het beheersen van planningsmethoden en technieken, het omgaan met een breed actorveld (inclusief beleidscontext), het veronderstelde regisseursschap, het besef van de inbedding en maatschappelijke verantwoordelijkheid van de planner, en deels het internationaal opereren, voldoen veel masterproeven niet aan de eindcompetenties van de opleiding.

Uit de gesprekken met de studenten bleek dat zij wel op de hoogte zijn van deze eindcompetenties, maar dat deze nog niet als zodanig worden nagestreefd. Van elke geslaagde student mag evenwel wel verwacht worden dat hij de basisvaardigheden van het academisch opzetten van een masterproef, alsmede het kritisch en reflecterend omgaan met de in de opleiding aangereikte theorieën en methoden kan beheersen. De commissie is van oordeel dat hiervan nu nog zeker niet in alle gevallen sprake is. Hetzelfde is het geval voor wat het ontwerpde onderdeel van de masterproeven betreft. Doorgaans munten de masterproeven wel uit in een goed gestructureerde opzet, een adequate analyse, en een goed gebruik en verantwoording van bronnenmateriaal.

Hier kan men dan ook twee koersen varen. Enerzijds kan men de zelf gestelde eindcompetenties meer in overeenstemming brengen met de gebruikelijke criteria voor een masteropleiding. Zoals ook al uit de gevoerde gesprekken bleek, behoeft eigenlijk niet verwacht te worden dat alle studenten een publicatie schrijven (zoals nu in de eindcompetenties opgenomen), maar dat dit mogelijk wel kan voortvloeien uit de geschreven masterproef. Anderzijds kan men de masterproef volgens de eigen doelstellingen en ambities structureren en erover waken dat deze bij alle masterproeven worden bereikt. In dat geval zouden de masterproeven, de begeleiding en de beoordeling daarvan, zoals gezegd mede in relatie tot de jurysamenstelling, dan ook meer conform die eindcompetenties gestructureerd moeten worden. In vergelijking met de eerste koers zou dat dan ook tot uitdrukking moeten komen in de publicatielijst.

Alhoewel de commissie het apprecieert dat de opleiding zichzelf zulke ambitieuze doelen stelt, heeft de commissie vooralsnog volgens haar eigen en internationaal aanvaarde algemene en domeinspecifieke vereisten te oordelen, en achten wij de masterproeven van een net voldoende niveau.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om een betere opvolging en doorwerking van de eindcompetenties op te stellen. Deze competenties dienen verbonden te worden met de samenstelling van de jury en de beoordeling van de masterproef.

De opleiding dient meer aandacht te hebben voor het verhogen van het academische gehalte van de masterproeven, eventueel in overeenstemming met de eigen vooropgestelde doelen en eindcompetenties.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning richt zich tot een brede instroom aan kandidaat-studenten, zo blijkt uit het zelfevaluatie rapport. Zo staat deze opleiding open voor kandidaat-studenten die in het bezit zijn van een diploma academische bachelor van een vooropleiding die rechtstreeks toegang geeft, een diploma professionele bachelor dat toegang geeft mits slagen in een schakelprogramma, een diploma academische bachelor van een vooropleiding die toegang geeft mits het succesvol voltooien van een voorbereidingsprogramma, een diploma van het HOSP hoger onderwijs afdeling Stedenbouw, en een diploma of getuigschrift dat wettelijk gelijkgesteld is aan de bovenstaande diploma's en getuigschriften. Er is expliciet gekozen voor een brede instroom, en het programma heeft een hierop afgestemde multidisciplinaire inhoud.

Om de instroom te faciliteren, vullen studenten sinds het academiejaar 2007-2008 een vragenlijst van instroomregistratie in. Deze gegevens worden in een digitaal studentvolgsysteem opgenomen, zodat de studiebegeleider zicht krijgt op het gehele onderwijs- en begeleidingsdossier van de student. De studenten worden op verschillende manieren geïnformeerd over de verschillende opties wat instroommogelijkheden betreft. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat dit systeem eveneens een sluitende uitvalmonitoring mogelijk maakt.

In de schakel- en voorbereidingsprogramma's kan volgens de commissie een sterker accent worden gelegd op ontwerp- en grafische vaardigheden, opdat studenten die geen ontwerpmatige vooropleiding hebben gekozen, beter worden voorbereid op de masters. In dit verband verbaast het de commissie dat in het schakelprogramma niet 'geschiedenis van de stedenbouw en planologie' is opgenomen. Meer aandacht hiervoor kan de opleiding een grotere en meer diverse instroom van studenten opleveren, alsmede bij het begin de studenten al wegwijs maken in de sterkten, zwakten, successen of faalfactoren die in het verleden al bereikt zijn. Ook studenten die geen vooropleiding Architectuur hebben genoten, komen op deze manier gemakkelijker in aanmerking voor de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. De commissie waardeert het dat het schakelprogramma alvast wordt gedifferentieerd naargelang de vooropleiding van de student. Voeling krijgen met de vakliteratuur over ontwerpen blijft echter voor studenten met een andere vooropleiding een uitdaging. De opleiding zou zich daar sterker kunnen op toelagen.

Volgens de commissie bestaat een mogelijke oplossing erin om het schakelprogramma eveneens in avondonderwijs aan te bieden. Dat zou de drop-out eveneens kunnen verminderen en zelfs meer studenten naar de opleiding toe kunnen leiden.

De opleiding beschikt over procedures voor flexibele leerwegen, die de student toelaten om te starten via het modeltraject ofwel onmiddellijk via een persoonlijk traject. Niet-geslaagden die toch een aantal credits verworven hebben, kunnen via een persoonlijk deeltraject de opleiding voortzetten op eigen snelheid, aangepast aan de persoonlijke situatie. Deze procedure moet worden goedgekeurd door de trajectbegeleider en de examencommissie.

Studenten kunnen ook eerder verworven competenties (EVC's) aanvragen door een portfolio samen te stellen dat volgens de student deze competenties aantoont. Deze dossiers moeten ingediend worden bij de Universitaire Associatie Brussel. Hiervoor bestaat eveneens een EVC-handboek. Studenten kunnen ook eerder verworven kwalificaties (EVK's) laten toekennen door de Erasmushogeschool Brussel. Hierbij gaat de hogeschool na of de inhoud en het niveau van de eerder behaalde kwalificaties overeenstemmen met deze van de opleidingsonderdelen waarvoor een vrijstelling wordt aangevraagd. De opleidingscommissie legt een voorstel tot beslissing, na advies van de titularis van de betrokken opleidingsonderdelen, voor aan het departementshoofd.

De commissie heeft de indruk dat voor sommige reguliere deelnemers aan het onderwijs essentiële elementen in het schakelprogramma ontbreken. Zo bleek uit de gesprekken ter plaatse dat voor instromers in de opleiding die geen ontwerpvaardigheden hebben, bijvoorbeeld masters Sociale geografie, het moeilijk is om de rest van de groep bij te benen wat ontwerpen betreft. Daarom zou overwogen kunnen worden om het schakelprogramma voor een bredere groep studenten verplicht te maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om het schakelprogramma voor een bredere groep studenten verplicht te maken, en hierbij voldoende aandacht te besteden aan ontwerpende vaardigheden.

De commissie raadt de opleiding aan na te denken over een grotere selectie aan de poort, teneinde latere uitval te voorkomen. De commissie beveelt aan dat het schakelprogramma voor werkstudenten ook 's avonds gevolgd kan worden.

Oordeel over onderwerp 2, programma: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De directie van de hogeschool realiseert haar personeelsbeleid en -planning aan de hand van kennis- en competentie management. De commissie waardeert het dat op het niveau van de hogeschool, het departement en de opleiding een stevige kwaliteitszorg met betrekking tot personeelsbeleid werd uitgezet. Ook het feit dat alle personeelsleden worden geacht een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) te maken, weet de commissie te appreciëren. Er worden inmiddels didactische professionaliseringsactiviteiten ingericht, die de docenten volgen. Verder is de opleiding gestart met een eerste ronde functioneringsgesprekken. Daarin wordt aangeknoopt bij die persoonlijke ontwikkelingsplannen. Aansluitend worden conclusies getrokken in verband met de te volgen nascholing. De commissie waardeert het dat de opleiding aandacht besteedt aan het opvolgen en stimuleren van de competenties van de personeelsleden.

Bij het bovenstaande krijgen zowel domeinspecifieke als onderwijskundige professionalisering volgens de commissie binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning de nodige aandacht. De commissie waardeert het dat ook het assisterend technisch personeel de kans krijgt om zich bij te scholen. Ook gestuurd vanuit het onderzoeksbeleid van de instelling wordt bij de rekrutering van personeel structureel aandacht gegeven aan de academiseringsuitdaging. Elke nieuw aan te werven docent wordt geacht gepromoveerd, dan wel tot promotie bereid te zijn. Hierbij zorgt ook de inkadering in het Stadsplatform voor voldoende stimulansen op het gebied van de gewenste academisering van het onderzoek.

De betrokkenheid van het personeel en ook van de leidinggevenden is groot. Het valt de commissie daarbij op dat ook het ATP erg bij het welzijn van de studenten betrokken is. Op basis van de gesprekken met de studenten kan de commissie constateren dat zij dat goed kunnen waarderen, en van mening waren op een positieve mate ondersteund te worden door het administratief-technisch personeel. Wel stelde de commissie vast dat de werkdruk bij het personeel hoog lijkt te zijn. Gegeven de ambities en doelstellingen wordt van medewerkers verwacht dat ze op een hoog niveau presteren. De commissie constateert dat een strategie om hier goed mee om te gaan, vooralsnog ontbreekt. Voorts constateert de commissie dat in de huidige samenstelling van het opleidingskorps men eigenlijk niet in staat is om de specialisatie Landschapsarchitectuur aan te bieden. Of de opleiding dient deze specialisatie expliciet te laten vallen, of er is hier snel een aanvulling nodig.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie adviseert de opleiding om een effectieve strategie te ontwikkelen om te kunnen omgaan met de spanningen die het gevolg zijn van een hoge werkdruk en de noodzaak om een hoge kwaliteit van het onderwijs te bieden. Dit is nodig om ook op termijn een hoge betrokkenheid van het personeel in stand te kunnen houden.

De commissie beveelt de opleiding aan een scherpe keuze te maken of zij de specialisatie Landschapsarchitectuur nog steeds in het curriculum wil vasthouden, en conform aan de hand van die keuze te handelen, dan wel dit dan eenduidig naar buiten toe te communiceren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het ZER, in de bijlagen ervan en in de actualisatie zijn telkens andere cijfers genoemd voor wat het aantal VTE's per personeelscategorie betreft. Onduidelijk is ook het aantal personeelsleden met een doctoraatsdiploma. De sterk uiteenlopende cijfers per periode suggereren dat er blijkbaar binnen het docentenkorps veel gebeurd is. Zo is een groot deel van het docentenkorps afkomstig van de CVO-opleiding. Zij werken deeltijds voor de opleiding en zijn zwaar belast. In de afgelopen jaren is daaraan echter krachtig gewerkt en heeft men getracht het academische niveau van de opleiding te versterken, met daarnaast een blijvende aandacht voor de professionele kant van het onderwijs. Ook de toezegging van de directeur dat hij dit beleid krachtig wil continueren, en daarvoor ook de financiële middelen kan en wil inzetten, weet de commissie te appreciëren. Hoewel de commissie tevens van mening is dat er zeker en vast voldoende professionele gerichtheid met een potentiële academische achtergrond aanwezig is, constateert de commissie echter ook dat dit nu, op het moment van de beoordeling en visitatie (nog) niet het geval was. De commissie constateert dat de kerndocenten van het korps nu in onvoldoende mate zijn gedoctoreerd. Tot voor kort was er wel een doctor, maar die is weggegaan. Nu zijn drie personeelsleden aan het doctoreren, maar dit heeft nog niet plaatsgevonden. Feitelijk moet de commissie op dit facet dan ook een onvoldoende geven en de opleiding met klem vragen aan dit facet scherpe taakstellingen te koppelen voor de korte termijn, opdat de opleiding op een iets langere termijn een voldoende academisch profiel kan bereiken. De commissie wijst op de absolute noodzaak van de consolidatie van de doctoraten, waarbij de genoemde drie feitelijk een absoluut minimum vormen. Dit is na 2013 van essentieel belang, anders kan de opleiding zich niet handhaven in de academische omgeving die door de integratie zal gaan ontstaan. Niettemin is het kwaliteitsbeleid Onderzoek van de opleiding zich terdege bewust van de noodzaak tot het realiseren van deze doelstellingen. Men is zich ervan bewust dat financiële middelen moeten worden geïnvesteerd en dat de kritische massa moet verhogen om resultaat te boeken. Het departement heeft in het verleden enige financiële reserve opgebouwd, en een deel van die middelen gaat solidair naar Stedenbouw en ruimtelijke planning om de onderzoekscapaciteit te verhogen. Inbedding in het Stadsplatform moet de kritische massa verhogen. Het onderzoeksbeleid stuurt aan op meer doctoraten en A1-publicaties. Het is een aandachtspunt in de opvolging (functioneringsgesprekken) van het personeel.

Verder constateert de commissie dat het aandeel onderzoek conform tabel 8 van de actualisatie in de periode 2009-2010 drastisch naar beneden is gegaan. Weliswaar is dit inmiddels gedeeltelijk hersteld en wordt met de integratie in het Stadsplatform een beter toekomstperspectief vooropgesteld, maar niettemin heeft zich dat nu noch in het onderzoek, noch in de bijbehorende (*peer-reviewed*) publicatielijsten in voldoende mate gematerialiseerd. Weliswaar waardeert de commissie het dat de onderwijsonderdelen worden verzorgd door docenten met een onderzoeksopdracht, maar zoals ook al eerder gezegd, garandeert dit nog niet dat dit onderzoek in voldoende mate in het onderwijs terecht komt. De commissie vraagt van de opleiding ook hier (zowel op het aandeel onderzoek, als op het terrein van de interrelatie tussen dat onderzoek en het onderwijs) meer en blijvende aandacht om op het ingeslagen pad verder te gaan, en het onderzoek (inclusief publicatielijsten en bijbehorende onderwijsacties) in de nabije toekomst verder op te krikken.

De commissie is kortom van mening dat de docenten die onderwijs en onderzoek combineren, nu nog te weinig ruimte hebben voor het uitvoeren van onderzoek. De statutaire docenten zijn dusdanig intensief betrokken bij onderwijs en onderzoek dat er ook nauwelijks ruimte overblijft voor een gedegen (inter)nationale profilering van

het eigen onderzoek, de opleiding, alsmede internationale feedback. Mede gelet op de uitstraling van de opleiding is dit momenteel een hiaat voor de opleiding, dat op korte termijn zeker en vast verbeterd dient te worden. De commissie apprecieert het wel dat de inbedding van het personeel in een academische omgeving kan leiden tot een toename van de uitwisselingen en de internationale contacten. Zowel het Stadsplatform als MUS zijn in dat opzicht gunstige ontwikkelingen. De commissie raadt de opleiding aan om het hierdoor ontstane momentum te benutten om het academische profiel verder te versterken. Een voor de commissie dwingende eis is om op hoog niveau te publiceren, met prioriteit voor wetenschappelijke (*peer-reviewed*) tijdschriften. Het aantal publicaties is nu nog onvoldoende, en niet elk stafflid vertoont dezelfde geneigdheid om hieraan prioriteit te geven. Dit stemt de commissie niet gerust met het oog op een goede interactie tussen eigen internationaal erkend onderzoek en het onderwijs. Een strategie om daarmee goed om te gaan, is zeker en vast vereist.

Ten slotte, en zoals hiervoor ook al aangeduid, meent de commissie dat de ontwerpcompetenties van docenten voor de specialisatie Landschapsarchitectuur momenteel tekortschieten. Dit geldt ook voor enkele onderwijs- en onderzoekscompetenties, zoals de ruimtelijke economische aspecten of de strategisch-ruimtelijke implementatie c.q. transitie management. Weliswaar constateert de commissie dat de opleiding hiervoor op termijn kan terugvallen op de MUS-stam, maar dit neemt niet weg dat voor een goede profilering van Erasmus binnen die stam de opleiding ook eigen competenties dienaangaande in huis moeten hebben.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt erop aan om de geplande doctoraten in de nabije (korte) toekomst te consolideren en waar nodig aan te vullen met nieuwe aanstellingen.

Om het gewenste academische niveau te behalen, is extra aandacht nodig voor de (*peer-reviewed*) publicatielijsten van personeelsleden, alsmede de verbanden tussen het lopende onderzoek en het onderwijs.

De commissie vraagt meer aandacht voor drie aspecten in het profiel van de personeelsleden: het academische via doctoraten, de specialisatie in Landschapsarchitectuur en de economische aspecten en transitie management.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het departement stelt in het academiejaar 2008-2009 in totaliteit 44,76 voltijdse eenheden tewerk. Deze verdeling is als volgt: 29,76 VTE onderwijzend personeel, 9 VTE administratief en technisch personeel en 6 VTE onderhoudspersoneel. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat dit personeel is aangesteld voor de professionele bachelor Toegepaste informatica (180 studiepunten), de academische bachelor Industriële wetenschappen (180 studiepunten), de master Industriële wetenschappen: Elektronica-ICT (60 studiepunten), de master Industriële wetenschappen: Elektromechanica (60 studiepunten), en de master Stedenbouw en ruimtelijke planning (120 studiepunten) en het schakelprogramma (45 studiepunten).

Op basis van het ZER, de bijlagen en de actualisatie daarvan was de commissie het zicht kwijt op het beschikbare docentenkorps. In het oorspronkelijke ZER, bijlage 6, was sprake van drie docenten en drie assistenten met een gezamenlijke opdracht van 2,7 VTE (daarnaast 0,09 VTE gastprofessoren en 2,21

onderzoekers). In het ZER zelf (p. 67) werd dan weer gesproken van 2,83 VTE onderwijzend personeel (tabel 2), met in vergelijking tot tabel 3 0,6 VTE onderzoekscapaciteit. In tabel 4 van datzelfde ZER (p. 69) wordt echter weer gesproken van 1,9 VTE onderwijs, met daar bovenop 0,8 VTE onderzoek, 0,135 VTE gastprofessoren en 2,75 VTE onderzoekers. In de actualisatie p. 12-13 worden dan weer vier nieuwe docenten die actief zijn binnen onderzoek opgevoerd. Geen van deze vier nieuwe docenten is evenwel gedoctoreerd, alhoewel in tabel 1 wel gesproken wordt over acht gedoctoreerden met in totaal 1,64 VTE.

Voor de afdeling Stedenbouw en ruimtelijke planning zijn er voor iedere 11,17 eenheden studenten 2,23 voltijdse eenheden personeel. Weliswaar geeft de opleiding zelf aan dat dit een eerder laag aantal is, aangezien het vele atelier- en projectwerk vaak stoelt op een individuele, *face to face*-interactie tussen student en docent. Niettemin is er niet alleen sprake van een grote werkdruk, maar ook van een onevenwichtige werklast. Dit kan zeker voorkomen en verbeterd worden. Aan de andere kant is er sprake van een evenwichtige leeftijdsopbouw en van een stabiel docentenkorps, dat de opleiding kan dragen. Ook viel het de commissie positief op dat het departementshoofd en de directeur bereid zijn om te investeren in het personeel van deze opleiding.

Dit neemt niet weg dat er geen financiële middelen aanwezig zijn voor statutaire personeelsverruiming, maar er lijken wel mogelijkheden en bereidheid aanwezig te zijn voor een versterking van de contractmedewerkers. Die mogelijkheden lijken sterker te worden na de integratie in de VUB, maar moeten dan nog wel gerealiseerd worden.

Uit het gesprek met het departementshoofd bleek dat de onderzoekstijd van het personeel is teruggelopen van 0,8 naar 0,59 als gevolg van specifieke, niet te voorzien omstandigheden. Het departement poogt deze situatie zo veel mogelijk recht te trekken, maar wijst erop dat de terugval van de studentenaantallen hier niet bevorderlijk werkt. Er zijn ook fluctuaties wat het aantal contractuele onderzoekers betreft. De kwantiteit van het korps blijft volgens de commissie derhalve een permanent punt van aandacht.

Tot slot constateert de commissie dat in de huidige samenstellingen van het opleidingskorps men – zoals gezegd – eigenlijk niet in staat is om de specialisatie Landschapsarchitectuur aan te bieden. Ofwel dient de opleiding deze specialisatie expliciet te laten vallen, ofwel is hier snel verantwoorde aanvulling nodig.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om de ambities van de opleiding krachtiger in het personeelsbeleid door te laten werken via het aanstellen van contractmedewerkers, in aanvulling op de statutaire medewerkers.

De commissie vraagt aan de opleiding meer ruimte te voorzien in het personeelsbestand voor onderzoek om de academische profilering te versterken.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding is gehuisvest op een moeilijke maar vakinhoudelijk interessante locatie, die vanwege de (verwachte) dynamiek een studieobject op zichzelf vormt. Het nabijgelegen Kuregem bevindt zich na de teloorgang van de industrie namelijk in grote economische en sociale problemen. Hoewel uit de gesprekken bleek dat sommige studenten en docenten de ligging als onveilig percipieerden, meent de commissie dat de aanwezigheid van de campus in zijn omgeving een belangrijke maatschappelijke rol kan hebben. Uit de gevoerde gesprekken met de directeur en de opleidingscoördinator is voorts gebleken dat de opleiding die (potentiële) rol ook wil waarmaken. De expliciete keuze voor de ontwikkeling van de Brusselse havenzone als case bevestigt die keuze. Daarnaast is de campus vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Een metrostation bevindt zich op een paar honderd meter van de campus en biedt nu ontsluiting in meerdere richtingen.

Het gebouw en de voorzieningen zijn adequaat voor het onderwijs binnen de opleiding. Er zijn zeker voldoende lokalen om het onderwijs voor de studenten te garanderen. Uit het bezoek ter plaatse bleek daarenboven dat er heel wat voorzieningen aanwezig zijn om het studentenleven aangenamer te maken: een onthaal, studenten- en departementaal secretariaat, ICT-dienst, ICTO, de foyer, acht grote auditoria, meerdere computerklassen en vergader- en seminarielokalen. Alhoewel het gebouw wat gedateerd is, werd op het moment van de visitatie een start gemaakt met een volledige revitalisering. De pc-ruimtes beschikken over voldoende middelen, zodat de studenten er kunnen ontwerpen en andere werken kunnen maken. Het viel de commissie positief op dat met de verruiming van de openstelling van voorzieningen adequaat wordt ingespeeld op het gegeven van een avond- en zaterdagopleiding. De gebouwen en ruimtes daarbinnen zijn ook goed bereikbaar voor mindervaliden.

Het wordt gewaardeerd dat middelen uit de financiële reserves van de hogeschool worden ingezet om faciliteiten te verbeteren (zoals het atelier), waarmee tegelijkertijd de school aantrekkelijker wordt als ontmoetings- en werkplaats voor studenten.

De bibliotheek is momenteel sterk verouderd, en voldoet niet aan de eisen die gesteld worden aan een hogeschoolbibliotheek. Ook bezit de bibliotheek een verzameling boeken en tijdschriften die niet past bij de opleiding. De databanken vormen wel een degelijke aanvulling. De opleiding wenst de verhuizing van de bibliotheek naar een meer centraal gelegen en goed ingerichte ruimte aan te grijpen om de collectie kwantitatief en kwalitatief naar een hoger niveau op te tillen. De commissie is evenwel van mening dat een dergelijke operatie dusdanige omvangrijke (financiële) middelen vraagt om zelfs maar een minimaal aanvaardbaar niveau te bereiken, dat men zich kan afvragen of die operatie wel zinvol is en de middelen niet anders aangewend zouden kunnen worden. Uit de gesprekken bleek ook dat sommige docenten en studenten zich zorgen maken over de huidige en toekomstige staat van de vakbibliotheek, en hier een aanzienlijke verbetering beogen. Een andere optie is dat de bibliotheek meer als een virtueel zoekplatform en rustpunt wordt ingericht (in combinatie met een voldoende *journal*-collectie), en dat met andere, meer toereikende academische bibliotheken (zoals die van de VUB) een hechte samenwerking wordt aangegaan, waarbij de studenten van de hogeschool die boeken kunnen aanvragen en waar mogelijk ook snel (bijvoorbeeld binnen een dag) aan de hogeschool kunnen ophalen. Deze oplossing zou wellicht ook voor de toekomst een haalbare en meer efficiënte oplossing zijn voor het huidige capaciteitsprobleem. Mogelijk zijn nog andere varianten of voorstellen denkbaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om dringend werk te maken van verschillende efficiënte alternatieven voor de huidige bibliotheek.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Erasmushogeschool Brussel draagt studiebegeleiding hoog in het vaandel. Dit is het geheel van activiteiten dat een departement of opleiding onderneemt om het studieverloop van de individuele student in goede banen te leiden en te houden. De studiebegeleiding richt zich zowel op de individuele student en de inrichting van de opleiding als op de instroom, doorstroom en uitstroom van de studenten. Studieloopbaanbegeleiding is dus ook een inherent deel van de opleiding. De commissie waardeert dat. De studiebegeleiding is volgens de visitatiecommissie een pluspunt van de opleiding. Dat blijkt uit de rapportering over het formele beleid. Binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning wordt namelijk gestreefd naar een studiebegeleiding met de volgende eigenschappen: gestructureerd, proactief, maatwerk, persoonlijk en vrijwillig advies of begeleiding. De commissie is van mening dat de opleiding deze ambitie weet te vervullen.

Het viel de commissie op dat de opleiding een positieve attitude vertoont naar de werkstudenten die de opleiding aantrekt. Dit komt naar boven in heel wat verschillende aspecten. De pogingen om de kans op een goede doorstroming van werkstudenten te verhogen, waardeert de commissie. Zo is het mogelijk om de studie, die normaal gezien twee jaar in beslag neemt, te spreiden over een driejarig traject. Tevens worden extra begeleidingsmomenten voorzien. De commissie betreurt wel dat deze flexibiliteit niet dezelfde is voor studenten die het schakelprogramma volgen. Voor de masterproeven worden logboeken bijgehouden, en ook de organisatie van prejury's functioneert als bijkomende ondersteuning voor studenten. Deze verschillende inspanningen werpen volgens de commissie momenteel hun eerste vruchten af. Uit de beschikbare documenten blijkt dat er nu een verhoging van het aantal afstuderende studenten is.

De studiebegeleiding loopt erg goed en wordt ten zeerste gewaardeerd door de studenten. De studievoortgang van de studenten wordt van zeer nabij opgevolgd, er gebeuren op regelmatige basis metingen naar de studiebelasting en er is zelfs sprake van een persoonlijk ontwikkelingsplan. Uit de gesprekken ter plaatse bleek onder meer dat er een grote flexibiliteit heerst in de organisatie van de examens. Studenten worden opgebeld en zelfs via sms op de hoogte gebracht van eventuele roosterwijzigingen. Dat is erg belangrijk voor deze opleiding, gezien het grote aantal studenten dat een job heeft naast de studies. De commissie stelt het ook op prijs dat de studenten en de docenten van de opleiding zo nauw bij elkaar betrokken zijn. Uit de gesprekken met de docenten bleek ook dat studenten van nabij opgevolgd worden. Studenten worden gewezen op hun studieattitude. Onder andere met betrekking tot trajectoefeningen worden studenten individueel begeleid via een gesprek. De commissie waardeert het dan ook dat de docenten zo dicht bij hun studenten staan. Al deze verschillende inspanningen werpen momenteel hun eerste vruchten af. Dit neemt niet weg dat het rendement laag blijft en dat de redenen daarvoor niet altijd even helder zijn. De commissie acht het dan ook gewenst dat de struikelblokken voor drop-out nog scherper in beeld worden gebracht, en dat de opleiding nog adequater probeert te reageren op

dreigende drop-out, vooral in de masterproeffase. Met name dit (meer individueel en zelfstandig verlopend) traject blijkt een blijvende zorg van aandacht te verdienen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om de struikelblokken en de behoeften aan begeleiding van de werkstudenten in kaart te brengen.

De commissie beveelt de opleiding aan voldoende flexibiliteit aan de dag te leggen voor de studenten die het schakelprogramma volgen, en dit mogelijk eveneens in de avond in te richten.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie constateert dat de opleiding de afgelopen jaren een enorme stap heeft gezet met belangrijke, positieve resultaten. Bij de overgang naar een master Stedenbouw en ruimtelijke planning formuleerde de opleiding geen formele streefdoelen. De integratie van de opleiding en de academiseringsopdracht hebben bovendien zo veel energie opgeslorpt dat ook de eerste jaren van de academisering hier niet aan gewerkt is. Pas in het academiejaar 2007-2008 is binnen de opleidingscommissie een oefening gemaakt voor het opstellen van een missie en doelstellingen voor de toekomst. Deze doelstellingen vloeien voort uit de beleidskeuzes die binnen de opleidingscommissie werden gemaakt in het academiejaar 2007-2008. Op basis van de SWOT-analyse die toen werd uitgevoerd, werden streefdoelen en daarbij horende verbeteringsacties geformuleerd. Deze richtten zich in de eerste plaats op de inhoud van de opleiding en minder op de kwaliteitsitems. De commissie begrijpt dat, maar verdere finetuning is nu op zijn plaats.

De Erasmushogeschool Brussel maakt voor haar interne kwaliteitszorg gebruik van een aangepaste versie van het EFQM-model. Dit model vertrekt vanuit een integrale visie op kwaliteitszorg die de lerende organisatie als organisatiemodel beoogt. Het heeft zowel aandacht voor de organisatorische structuur, mensen, middelen en methodes die nodig zijn voor het realiseren van het kwaliteitsbeleid, als voor het beheersen en sturen van kwaliteit en een brede definiëring van het resultaatgebied. De kwaliteitszorgcoördinatoren lieten de commissie weten dat tot 2009 alle opleidingen verantwoordelijk waren voor hun eigen kwaliteitszorg. Sinds kort wordt er vanuit het centrale bestuur meer aangestuurd en ondersteuning geboden. Enkele jaren geleden werd een interne instellingsaudit gehouden. Sindsdien werken alle departementen met jaaractieplannen. De kwaliteitszorgcoördinatoren hebben hiervoor trainingen gekregen door een extern bureau. Vanuit de opleidingscommissie krijgen de kwaliteitszorgcoördinatoren heel wat informatie binnen. Er wordt een consensusvergadering gehouden. Deze is volgens de commissie een uitstekend middel om een sterkte-zwakteanalyse te maken van de groep.

Uit het gesprek met de kwaliteitszorgcoördinatoren bleek dat de opleiding verschillende instrumenten voor evaluatie heeft uitgebouwd. Wel is het zo dat deze instrumenten nog niet systematisch gedurende een wat langere periode zijn ingezet. De commissie beveelt de opleiding dan ook aan om al deze bevragingen, consensusvergaderingen, kick-offdagen en resonantiegroepen te blijven organiseren en te gebruiken. Daarnaast betreurt de commissie het dat de alumni van de opleiding niet systematisch bevroegd worden.

Uit de verhouding tussen het kwaliteitszorgbeleid op centraal en op opleidingsniveau blijkt volgens de commissie dat de interne kwaliteitszorg gedragen wordt door de opleiding. Dit beleid wordt operationeel gemaakt via de jaarprogramma's per departement en via de functioneringsgesprekken voor ieder personeelslid. De eerste aanzetten zijn gemaakt, en de structuur voldoet zeker aan de norm. De commissie stelde ter plaatse vast dat het datamanagement tot op opleidingsniveau in opbouw is, en dit in functie van de uitwerking van indicatoren voor monitoring en streefcijfers. Bepaalde streefcijfers, zoals deze van drop-out, uitstroom, instroom, slaagcijfers, en cijfers over de herkomst van studenten, zijn al aanwezig; andere zijn nog in opbouw.

De opleidingscommissie blijkt een belangrijk orgaan te zijn om de kwaliteit binnen de opleiding te bewaken. Hierin wordt ook de kwaliteit van de opleidingsonderdelen besproken. De studentenenquête wordt ook in de opleidingscommissie besproken, waar ook een actieve studentenvertegenwoordiger zitting in heeft. De afstemming van de verschillende opleidingsonderdelen loopt volgens de commissie echter iets minder goed.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om meer metingen te organiseren bij alle relevante actoren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Hoewel de commissie op basis van de vooraf ingekeken documenten haar twijfels had bij de maatregelen tot verbetering van de opleiding, bleek uit het bezoek ter plaatse dat de maatregelen periodiek en goed worden opgevolgd. In ieder geval bleken er na gedegen navraag onder studenten, docenten en ondersteunend personeel geen problematische aandachtspunten ter zake te bestaan. Eerder integendeel, en er werd regelmatig geconstateerd dat bij aandachtspunten al verbeteringen waren aangebracht. Ook uit het aanvullende zelfevaluatie-rapport bleek er op departementsniveau al heel wat in stelling te zijn gebracht.

Zo is in het aanvullende zelfevaluatie-rapport onder andere een departementaal jaaractieplan Internationalisering, dat voorziet in te nemen acties en streefcijfers wat het intensifiëren van de uitgaande mobiliteit, van de inkomende mobiliteit en van de *internationalisation at home* betreft. Ook voor de kwaliteitsbewaking van de doelstellingen van de opleiding heeft de opleiding een systematische en geïntegreerde aanpak ontwikkeld. Sinds dit academiejaar beschikt het departement bijvoorbeeld over een kwaliteitshandboek, dat werd besproken met de opleidingshoofden en de kwaliteitszorgcoördinator van het departement. In het voorjaar van 2011 werd tevens een EFQM/TRIS-sessie georganiseerd voor het onderwijzend personeel van de opleiding en de alumni. Recent vond tevens een focusgesprek met de alumni plaats, waarvan de opvolging werd besproken tijdens de opleidingscommissie. Tot slot zijn er de samenkomsten van de resonantiegroep en de startdag die worden ingericht.

Uit het gesprek met de kwaliteitszorgcoördinatoren bleek dat er nu jaaractieplannen worden opgesteld, waarin kwaliteitszorg een belangrijke rol speelt. Het kwaliteitszorghandboek is bijna gefinaliseerd en wordt momenteel goedgekeurd door de departementsraad. De PDCA-cyclus vormt de basis voor het beleid en de procedures die in het handboek vervat zijn. Halfjaarlijks worden tevens kwaliteitszorgdagen of kick-offdagen georganiseerd, die handelen over de jaaractieplannen van het nieuwe academiejaar. In 2010 was er een personeelsbevraging, waarin drie verbeteringspunten werden geïdentificeerd. De personeelsleden dienen zelf een SWOT-analyse te houden over de drie belangrijkste punten. Deze worden opgenomen in het jaaractieplan van 2011-2012.

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning werd in het verleden nog niet door een visitatiecommissie beoordeeld. De opleiding kon dus nog geen rekening houden met voorgaande verbeteringspunten. De streefdoelen voor de toekomst vloeien voort uit beleidskeuzes die binnen de opleidingscommissie gemaakt werden.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning streeft ernaar om alle interne en externe betrokkenen te consulteren, zowel formeel via de overlegorganen en de enquêtes, als in het bijzonder via informeel overleg. Ter plaatse heeft de commissie kunnen vaststellen dat de medewerkers en studenten vooral via de opleidingscommissie betrokken zijn bij de kwaliteitszorg. In de opleidingscommissie heeft namelijk een studentenvertegenwoordiger zitting, die zeker zijn inbreng mag hebben. In de opleidingscommissie passeren heel wat thema's de revue, zoals het didactische concept of de samenhang van de opleiding, de papers of zelfs een sterkte-zwakteanalyse van de opleiding.

Binnen het departement vindt maandelijks een departementsraad plaats, die is samengesteld uit de verkozen vertegenwoordigers van het personeel, drie studenten, een secretaris, drie leden van de sociaal-economische-culturele sector en het departementshoofd. Deze raad heeft voornamelijk in onderwijsmateries een beslissingsbevoegdheid.

Ook de adviezen van de opleidingscommissie worden besproken in deze departementsraad. In deze opleidingscommissie hebben ook studenten en docenten zitting. Het opleidingshoofd wordt hier uitgenodigd als observerend lid. Vanaf opleidingsjaar 2010-2011 is dit omgezet in een verkozen lid. Personeelsleden krijgen inzage in de verslagen. Het departementshoofd, het opleidingshoofd en de kwaliteitszorgcoördinator vergaderen over de algemene organisatie en werking. Daarnaast vindt ook overleg plaats op informele basis. Het ware gewenst dit sterker te formaliseren, bijvoorbeeld door dit overleg op vaste momenten in het jaar te laten plaatsvinden, met een goede verslaggeving van afspraken en dergelijke.

De voorstellen met betrekking tot de organisatie van het programma worden eerst besproken op de vergaderingen van de onderwijscommissie. Ook de studenten hebben hier input. In een laatste fase worden ze ter goedkeuring voorgelegd aan de departementsraad. De resonantiegroep mag ook steeds haar advies geven over deze wijzigingen. Dit geheel past in een volgens de commissie adequate filosofie van permanente kwaliteitsbewaking van het onderwijsaanbod. In de procedure voor herziening van de inhoud worden de stakeholders goed betrokken. Met name het opstarten van een evenwichtig samengestelde resonantiegroep vanuit het werkveld wordt door de commissie geapprecieerd. Wel mogen studenten en alumni nog nauwer betrokken worden bij het bijstaven van het programma.

De commissie waardeert het dat niet alleen jaaractieplannen worden opgesteld voor een verbetering van de kwaliteit, maar ook dat via halfjaarlijkse kick-offdagen de medewerkers bij de inhoud en implementatie van die plannen worden betrokken. Eveneens waardeert de commissie het dat, in overleg met de medewerkers, voor eenieder een persoonlijk ontwikkelingsplan wordt opgesteld, dat via jaarlijkse functioneringsgesprekken wordt opgevolgd.

Het wordt eveneens gewaardeerd dat studenten, medewerkers en alumni op een gesystematiseerde wijze worden bevroegd. Wel wijst de commissie erop dat het van belang is om alumni systematisch te blijven bevroegen ten aanzien van specifieke kwesties. Minimaal dient op jaarbasis een resonantiegroep samen te komen, die een aantal, voor de opleiding cruciale kwesties voor te leggen en de discussie binnen de resonantiegroep terug te koppelen naar de medewerkers en de opleidingscommissie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om de resonantiegroep verder uit te bouwen en op te volgen.

De opleiding dient de alumni meer systematisch bij de kwaliteitszorg te betrekken.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	goed
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gevoerde gesprekken met de verschillende actoren bleek dat het werkveld en de afgestudeerden positief waren over de soepele doorstroom in het werkveld, en de studenten zelfs zeer positief over de competenties die ze via deze opleiding verwerven. Met name de multidisciplinariteit van de instroom en het aanbod, de aandacht voor onderzoek en analyse, en de koppeling met de opleiding Landschaps- en tuinbouwarchitectuur worden zeer gewaardeerd. De verschillende stakeholders vertelden de commissie dat de ontwerpende competenties van de afgestudeerden van een voldoende niveau zijn. Over de soepele doorstroom in de praktijk is de commissie tegelijkertijd niet zo verbaasd, omdat de Erasmushogeschool Brussel overwegend aan werkstudenten doceert en deze al hun weg hebben gevonden in het werkveld.

Uit de gesprekken met de studenten bleek voorts dat zij op de hoogte waren van de eindcompetenties van de opleiding. Ze bevestigen dat ze zelfstandig vakliteratuur kunnen opzoeken en dat ze daar kritisch over kunnen reflecteren. Ook uit de masterproeven blijkt dat enigszins, alhoewel de commissie van mening is dat deze nog, voor wat het academische niveau betreft, verder verbeterd kunnen worden. De resultaten van de bij studenten afgenomen enquêtes (2008-2009, 2009-2010) geven weer dat een meerderheid van de studenten een positieve inschatting geeft aan het behalen van de beoogde competenties: probleemoplossend vermogen en analytisch denken, zelfstandig en in groep leren werken, alsmede een kritische geest en attitude ontwikkelen. Zij geven deze onderdelen aan als behaalde competenties. Dit neemt niet weg dat in geen van de masterproeven de eindcompetenties volledig gehaald worden zoals de opleiding deze zelf vooropstelt. De commissie vraagt dan ook om de eindcompetenties bij te stellen in die mate dat ze wel realistisch zijn. Dat de opleiders blijven reflecteren over het te behalen niveau en dit bijsturen, is geruststellend. De commissie stelt echter dat sommige masterproeven niet van een voldoende niveau zijn. Alertheid blijft hier gewenst.

Via de resonantiegroep heeft het werkveld input in de opleiding. Het werkveld constateert een grote verschuiving van de klemtoon van de opleiding van ontwerpen naar sociale geografie. De maatschappelijke onderbouw is nu erg aanwezig in de opleiding, met name in de vraag: hoe functioneert de stad? Dat dit aan bod komt, is volgens het werkveld erg belangrijk. Ook de studenten geven aan dat ze op een goede manier worden voorbereid op het werkveld.

Inzake internationalisering stelt de commissie vast dat de studenten wel interesse vertonen, maar dat de effectieve deelname van de studenten aan internationale uitwisselingen gering is. De studenten geven zelf aan dat ze uitwisselingsprogramma's zeker overwegen, maar dat het programma best zwaar is en dit deelname belemmert. De studenten wijzen wel op het internationale karakter dat inherent in de opleiding vervat zit. Er zijn studiereizen naar Berlijn en Parijs. Daarnaast studeren ze ook in Brussel, wat op zichzelf al een sterk internationale omgeving is. Dit neemt niet weg dat het internationale niveau van de opleiding nog niet toereikend is, en (nog) niet voldoet aan de vereisten die van een academische opleiding verwacht mogen worden. Er vindt nauwelijks internationale uitwisseling plaats, en ook het docentenkorps heeft naar het oordeel van de commissie onvoldoende de mogelijkheid om zich in het buitenland verder te ontwikkelen. Veel is nu nog afhankelijk van de individuele contacten van de afzonderlijke docenten, met als gevaar dat de internationale inbedding versnipperd

blijft en niet is ingebed in een strategie ten aanzien van de doelen die men via internationalisering wil bereiken. De commissie is tevens van mening dat de integratie van internationale en wetenschappelijke literatuur in de opleiding vergroot kan worden. Maar ook omgekeerd: de lijst van (*peer-reviewed*) internationale publicaties van de zijde van het docentenkorps van Erasmus is nu nog beperkt.

Ten slotte is de academische graad van het docentenkorps op het moment van de visitatie nog laag. De commissie is van mening dat de potentialiteit tot doctoreren absoluut aanwezig is, maar dat dit niet wegneemt dat dit nu nog niet gebeurd is. Dit is een absolute voorwaarde om tot een verantwoorde academische opleiding te komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan dat in de masterproeven nog een extra stap naar academisering zou worden gezet in de behaalde resultaten.

De opleiding dient erover te waken dat docenten en studenten voldoende internationale ervaringen opdoen, en voldoende internationale wetenschappelijke literatuur consulteren en toepassen; alsmede dat ze zich via publicatielijsten naar buiten toe profileren.

De commissie raadt de opleiding aan om binnen de gestelde termijn tot ten minste drie proefschriften van het aanwezige docentenkorps te komen, alsmede die proefschriften meer structureel op te nemen in het curriculum.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Met ingang van het academiejaar 2008-2009 wordt het programma aan werkstudenten ook deeltijds aangeboden, gespreid over drie academiejaren, met als doel om de slaagcijfers te verbeteren. Deze ingreep werpt zijn vruchten af: sinds het invoeren van deze maatregel hebben studenten met minder dan 60 credits bij aanvang van het academiejaar een slaagcijfer van 32 procent in 2008-2009 en 33 procent in 2009-2010. In de voorgaande periode was dit cijfer gedaald van 45 procent in 2004-2005 naar 6 procent in 2007-2008. Toch is de commissie van oordeel dat het onderwijsrendement absoluut onvoldoende is. De uitval uit de opleiding ligt momenteel nog veel te hoog. Het onderwijsrendement dient zeker en vast naar boven bijgesteld te worden. De commissie stelt ook vast dat er nog maar weinig gegevens met betrekking tot onderwijsrendement aanwezig zijn.

Uit de gesprekken met de opleidingscoördinator en de personeelsleden die bevoegd zijn voor kwaliteitszorg, bleek dat heel wat studenten de masterproef niet afmaken, omdat zij in de tussentijd ander werk hebben

gevonden en (van die werkgever) niet langer verplicht zijn om het diploma van master in de Stedenbouw en ruimtelijke planning te behalen. De commissie heeft begrip voor deze situatie, maar vraagt de opleiding desondanks om het onderwijsrendement naar boven proberen te stuwen. De aanpassingen moeten dus geschieden met het oog op de drop-out voor de masterproef zo laag mogelijk te houden.

Daarnaast beveelt de commissie de opleiding aan om formeel de struikelblokken en de behoeften aan begeleiding van de werkstudenten in kaart te brengen. Volgens de studenten is een van de struikelblokken de problematiek van het schakelprogramma in dagonderwijs.

De commissie vindt het positief dat de streefcijfers voor het onderwijsrendement in opbouw zijn, op basis van een kengetallenkaart. De methodiek en de systematiek zijn volgens de commissie zeker en vast helder genoeg, en ze passen binnen de strategische planning. Zij dringt dan ook aan op een snelle uitvoering van deze plannen.

De opleiding werkt steeds meer met indicatoren en streefcijfers. De opleiding heeft een set van tweehonderd mogelijke indicatoren. Parallel met het implementeren van jaaractieplannen zoekt de opleiding naar hogeschoolbrede indicatoren. Samen met de ICT-dienst wordt getracht om een systeem van monitoring in kaart te brengen. Het is volgens de commissie een uitdaging om deze cijfers op hogeschoolniveau te verzamelen. De opleiding werkt met streefcijfers op basis van de verplichte streefcijfers en indicatoren van de overheid. Dit betreft indicatoren voor de slaagcijfers, drop-out in het eerste jaar en de herkomst van studenten.

Tot slot stelde de commissie vast dat de opleiding het eigen rendement niet vergelijkt met dat van andere relevante opleidingen. Zij meent dat benchmarking meer inzicht kan bieden in de oorzaken van het lage rendement en inspiratie kan bieden om mogelijke verbeteringsplannen op te zetten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie is van oordeel dat de methodiek voor het meten van het onderwijsrendement verder geoperationaliseerd moet worden.

De commissie dringt aan op benchmarking met rendementscijfers van andere relevante opleidingen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie is van mening dat het onderwijsrendement binnen de opleiding in grote mate contextueel bepaald is. Binnen de huidige context, met een publiek van werkstudenten die niet altijd nood hebben aan een officieel en bijkomend diploma, en binnen de bestaande mogelijkheden doet de opleiding volgens de commissie voldoende inspanningen. Zij stelde vast dat het niveau van de masterproeven, de tevredenheid van studenten, alumni en van het werkveld blijf geven van een voldoende gerealiseerde niveau van de opleiding. Omdat de vereiste doelstellingen worden bereikt, meent de commissie dat het onvoldoende rendement wordt gecompenseerd door het gerealiseerde niveau, en kent zij aan de resultaten een voldoende toe.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie heeft het visitatiebezoek voorbereid aan de hand van het zelfevaluatierapport en de bijlagen, en de in een latere fase bijkomende opgevraagde informatie. Gezien de tijdsperiode tussen de indiening van het ZER en het visitatiebezoek bezorgde de opleiding een actualisatie van het ZER. Het zelfevaluatierapport geeft een eerder eerlijk en kritisch beeld van de opleiding. Daarnaast werd tijdens de visitatie nog voldoende, navolgbare en adequate bijkomende informatie verschaft.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie dan ook van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	onvoldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

EhB Erasmushogeschool Brussel

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

Hoofdstuk 3 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Algemene toelichting bij de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Sinds 1995 is het departement Architectuur van de Sint-Lucasinstituten een deel van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. In juli 2002 koos de hogeschool, samen met dertien andere hogescholen en de Katholieke Universiteit Brussel, voor de Associatie K.U.Leuven. De hogeschool biedt professionele en academische opleidingen aan binnen de studiegebieden Architectuur, Audiovisuele en beeldende kunsten, Industriële wetenschappen en Muziek en podiumkunsten.

Anders dan de andere hogescholen heeft de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K) een sterk decentrale werking en een grote geografische spreiding. De hogeschool bestaat uit vijf instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen: De Nayer (Sint-Katelijne-Waver), het Lemmensinstituut (Leuven), NARAFI (Brussel), Sint-Lucas Architectuur (Brussel-Gent) en Sint-Lucas Beeldende Kunst (Gent).

Het departement Architectuur Sint-Lucas bestaat uit de basisopleidingen professionele bachelor Interieurvormgeving, bachelor en master Interieurarchitectuur, bachelor en master Architectuur en master Stedenbouw en ruimtelijke planning. Daarnaast worden enkele modules permanente vorming ingericht. Deze departementen hebben allemaal een grote autonomie, onder meer op het vlak van pedagogie, personeelsbeleid en financiën. Het departement heeft een eigen aanvullende beleidsverklaring uitgewerkt, die alle opleidingen van het departement als geheel omvat.

Sinds 2004-2005 biedt het departement de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan in Gent en in Brussel. De decreten die dateren uit die periode, lieten immers een omvorming van de avondopleiding toe naar een tweejarige masteropleiding. Het studententotaal van deze master ligt momenteel op 75, en gaat sinds de oprichting in stijgende lijn.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de algemene doelstellingen van de opleiding helder en competentiegericht zijn geformuleerd. In de formulering zijn de generieke eisen uit het Structuurdecreet sterk domeinspecifiek ingekleurd. De doelstellingen zijn zinvol gegroepeerd in vijf kerndoelen voor de opleiding:

- stedenbouwkundig ontwerpen;
- kritisch reflecteren;
- ruimtelijk analyseren;
- communiceren en negotiëren;
- realiseren.

De commissie stelt het op prijs dat top-down en bottom-up procedures werden gecombineerd om tot de formulering van de kerndoelen te komen. Dat er heel wat concrete stappen werden ondernomen in de verschillende vakgroepen, verzekert dat het opleidingsprofiel ook een breed draagvlak heeft. De commissie heeft vastgesteld dat er in de permanente onderwijscommissie veel overleg is over de curriculumontwikkeling en dat de zoektocht naar verbetering wordt voortgezet. Dat het ontwikkelproces voor de doelen van vandaag al een aanvang heeft genomen in 2003 met een taskforce Stedenbouw, die diverse referentiebronnen voor het opleidingsprofiel heeft geraadpleegd, is eveneens te waarderen. Sedertdien werd in cycli van overleg tussen docenten, vakgroepcoördinatoren, het opleidingshoofd en de staf continu gewerkt aan het ontwikkelen van het

opleidingskader. De kerndoelen die voorliggen, zijn dus niet het resultaat van een eenmalige oefening, maar van een proces van permanente ontwikkeling en bijsturing.

De academische gerichtheid is duidelijk geïntegreerd in de opleidingsdoelen. Hoewel uit de zelfevaluatie blijkt dat de opleiding in een voldoende vroeg stadium begonnen is met het academiseringsproces, bleek uit het visitatiebezoek dat er nog veel werk aan de winkel is. Er wordt gewag gemaakt van het samenwerkingsproces in de Associatie K.U.Leuven. Het departementshoofd heeft mondeling toelichting gegeven over deze plannen, maar de expliciete strategie om dit te realiseren, bleef voor de commissie onduidelijk. Voorts wordt gesteld dat het ontwikkelen van een meer academisch gericht referentiekader gepaard ging met een academisering van de leerstof, de oprichting en stimulering van wetenschappelijk onderzoek, vastleggen van wetenschappelijke samenwerkingsakkoorden enzovoort, en dat ter zake tal van initiatieven werden genomen. Concretisering hiervan is nog steeds nodig, aangezien die bij de commissie tijdens de visitatie niet altijd is gebleken. Dit zal verder ook terugkomen bij de bespreking van de domeinspecifieke eisen (1.2), relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma (2.1) en de masterproeven (2.8).

De commissie vraagt aandacht voor een duidelijke communicatie over de eigenheid van de doelstellingen die nagestreefd worden door de opleiding. Het koppelen van een set gedragsindicatoren aan de algemene doelen (of een andere wijze van concretisering), zou toelaten om zowel intern als naar de buitenwereld beter te communiceren wat men precies verstaat onder de onderscheiden competenties, en met name onder 'wetenschappelijke competentie' of het begrip 'ontwerpend onderzoek' c.q. 'onderzoekend ontwerp', dat zo karakteristiek voor de opleiding wordt geacht. De commissie accepteert dat de opleiding deze begrippen centraal wil stellen in de hele opleiding, maar is tevens van mening dat het academische gehalte daarvan veel sterker geëxpliciteerd moet worden in relatie tot de vijf kerncompetenties zoals beschreven in het zelfevaluatierapport.

Met de sterke gerichtheid op het ontwerpend onderzoek probeert de opleiding zich immers te herpositioneren op het vlak van onderzoek, en tracht ze een antwoord te bieden op deze verschuivingen in het onderwijslandschap. Uit het zelfevaluatierapport en de gesprekken ter plaatse bleek dat men er daarbij van uitgaat dat voor een bepaald probleem meerdere oplossingen denkbaar zijn en dat deze oplossingen, eventueel omgezet in scenario's, ten opzichte van elkaar afgewogen moeten worden, waarna uiteindelijk een gemotiveerde keuze en dus ook ontwerp gemaakt kan worden. Maar hoe deze sequentie methodisch gestalte kan krijgen en in het curriculum onderwezen wordt, is de commissie onduidelijk gebleven, ook na doorvragen tijdens de gesprekken. Een veel scherpere uitwerking op dit vlak – waarmee tevens de focus en het profiel van de opleiding verduidelijkt kunnen worden – is hier gewenst.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de samenwerking met de associatie, alsmede de mogelijk toekomstige instellingen daarbinnen, te versterken, met name met betrekking tot de positionering van de opleiding ten opzichte van de bestaande ontwerpfaculteit.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het opstellen van haar doelstellingen deed de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning een beroep op de 'Vereiste kennis en vaardigheden voor ruimtelijke planners en stedenbouwkundige ambtenaren', die bij de Ministeriële besluiten van juli 2000 werden vastgelegd. Via haar contacten met het professionele werkveld probeerde de opleiding de actuele competenties van het werkveld in haar curriculum te integreren. Uit de gesprekken met de commissie bleek dat de domeinspecifieke competenties in de ECTS-fiches eerder impliciet dan expliciet in de leerinhouden vervat zijn. Niettemin is de opleiding sterk ontwerpgericht en bestaat er vooral een nauwe relatie met de architectuur. De commissie krijgt de indruk dat het domein ruimtelijke planning wat ondergeschikt is. Dat is de commissie gebleken uit zowel de gevoerde gesprekken als uit de tekst van het ZER, waarin vrijwel altijd gewag wordt gemaakt van stedenbouw. Dit blijkt tevens bij de nadruk op de driedeling onderzoek-ontwerp-praktijk, die wel heel sterk bij het ontwerp gelegd is. Dit werd tevens gestaafd in het gesprek met de studenten, waarbij het de commissie duidelijk werd dat het niet mogelijk bleek op een meer onderzoeksmatig thema af te studeren. De commissie vraagt derhalve meer aandacht voor het aspect ruimtelijke planning van de opleiding. Bij het visitatiebezoek werd evenwel duidelijk dat de reflectie over deze driedeling nu volop in de opleiding aan de gang is. De commissie ondersteunt dat. Maar een meer scherpe definitie van wat men onder ontwerpend onderzoek of onderzoekend ontwerpen verstaat, kan hierbij helpen.

Dit neemt tevens niet weg dat de commissie het betreurt dat de opleiding geen koppelingen legt met internationale domeinspecifieke vereisten zoals AESOP (*Association of European Schools of Planning*) of de door haar verkende internationale domeinspecifieke vereisten. Men vermeldt dat er wel een vergelijking met buitenlandse programma's is gebeurd maar noch in het ZER, noch in de actualisatie daarvan en evenmin tijdens het bezoek is het voor de commissie duidelijk geworden tot welke inhoudelijke oordeelsvorming ten aanzien van de inhoud van de opleiding dit aanleiding heeft gegeven.

De commissie meent dat de internationale dimensie beter tot uiting zou kunnen gebracht worden in de doelstellingen. Ook is er geen referentie naar andere buitenlandse instellingen opgenomen waaraan de instelling zich mogelijk zou willen spiegelen. In het kader van de internationale benchmark en/of scherpe (inter)nationale profilering is dat wel gewenst.

Bij de domeinspecifieke vereisten wordt naar het oordeel van de commissie te snel verwezen naar wettelijke vereisten, waardoor de nadruk als vanzelf komt te liggen op de praktijksituatie van ambtenaren, dan wel de instellingen en studiebureaus die werken voor de overheid. Daar komt bij dat de opleiding een ruim aantal deskundigen uit het werkveld inschakelt. Dit alles brengt met zich mee dat naar het oordeel van de commissie een zeer sterk accent wordt gelegd op de professionele kant van de opleiding. De academische kant van de opleiding – het gaat immers om een academische master – en daarnaast de mogelijke tewerkstelling van de afgestudeerden in het buitenland blijven daardoor onderbelicht. De focus van de opleiding is vooral Vlaanderen, dan België en daarna pas internationaal.

Volgens de commissie heeft de opleiding daarom nood aan een periodieke internationale benchmark, waarbij de opleiding in een internationaal comparatief perspectief wordt vergeleken met andere, soortgelijke opleidingen. Mogelijk is voor de doelstellingen dan ook een bredere oriëntatie dan louter ontwerp nodig, dan wel een bredere interactie tussen deze drie afzonderlijke delen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie adviseert om de internationale dimensie die eigen is aan zowel stedenbouw als ruimtelijke planning, beter tot uiting te brengen in de doelstellingen en in het curriculum, en haar doelstellingen te benchmarken aan internationale referentiekaders.

De commissie beveelt aan dat het gekozen onderzoeksparadigma verder wordt uitgewerkt, zowel wat de inhoud van het onderwijs als onderzoek betreft.

De commissie beveelt de opleiding aan om beter te communiceren over de eigenheid van de doelstellingen die nagestreefd worden door de opleiding, zowel in relatie tot (mogelijk verwante) opleidingen in het buitenland als in Vlaanderen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	voldoende
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vijfdeling stedenbouwkundig ontwerpen, kritisch reflecteren, ruimtelijk analyseren, communiceren/negotiëren en realiseren is volgens de commissie op doelstellingsniveau adequaat uitgewerkt voor de opleiding, maar wordt in het onderwijsprogramma onevenwichtig uitgewerkt en is daarmee ook niet altijd terug te vinden. In het zelfevaluatie-rapport presenteerde de opleiding een overzichtstabel, waarin wordt aangegeven hoe de kerncompetenties en de programmaonderdelen gerelateerd zijn. Per kerncompetentie werden in het ZER opleidingsonderdelen opgesomd die zouden bijdragen tot het realiseren van de respectieve kerncompetentie. Op het moment dat het ZER werd geschreven, was deze oefening net klaar, en van de docenten werd verwacht dat ze vervolgens in de ECTS-fiches de omschrijving van de leerdoelen van hun opleidingsonderdeel en de inhoud zouden bijsturen, zodat ze op de kerncompetenties zouden zijn afgestemd. Aan de hand van de ECTS-fiches, het studiemateriaal en de gesprekken heeft de commissie bestudeerd in welke mate de doelen en inhoud van de programmaonderdelen inderdaad afgestemd zijn op het behalen van de kerncompetenties. Ze stelt vast dat in de ECTS-fiches (nu syllabi genoemd) op een vrij systematische manier wordt gerefereerd aan de kerncompetenties. De kerncompetenties worden op het niveau van het opleidingsonderdeel echter meestal niet verder geconcretiseerd in de fiches. Met andere woorden: doelstellingen per opleidingsonderdeel, die duidelijk aangeven welke bijdrage dat opleidingsonderdeel levert aan het bereiken van de kerncompetentie, ontbreken.

Bij het nakijken van het studiemateriaal stelde de commissie een aantal leemtes vast. Ten eerste op het gebied van inhoud die toelaten het ontwerpwerk te realiseren in een complexe maatschappelijke context en in een complexe professionele negotiatiecontext. Het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot kritisch reflecteren, negotiëren en realiseren komt daarmee in het gedrang. De commissie stelt dat deze elementen absoluut cruciaal zijn en gedeeltelijk als bouwstenen voorkomen in het curriculum. Ze figureren echter nog te veel als een geïsoleerd kennisaanbod dat niet wordt geïntegreerd in het opbouwen van competenties van de studenten. De juridische, politieke, sociologische, economische, procesmatige, ... onderbouwing van het ontwerpen is in de huidige professionele context uitermate belangrijk. Tijdens de gesprekken met de commissie bleek bovendien dat verschillende studenten vragende partij zijn voor een sterkere uitwerking van deze componenten. In de gesprekken met verantwoordelijken binnen het departement was de bereidheid om hierop in te spelen, minder groot. Het accent op ontwerpen en het kunstzinnige aspect daarvan primeert. Ten tweede op het gebied van wetenschappelijke competenties. Een van de subdoelen bij de kerncompetentie 'wetenschappelijk ontwerpen' luidt: 'De student gebruikt methoden en technieken in onderzoek, rekening houdend met de paradigma's van de wetenschappen en de kunsten.' Ongeacht het onderzoeksparadigma dat wordt gekozen, geldt een aantal criteria voor wetenschappelijk onderzoek die van fundamenteel belang zijn. Het is een uitdaging voor de opleiding om studenten die basiscompetenties mee te geven om aan die criteria tegemoet te komen. De commissie kon in het studiemateriaal onvoldoende elementen ter voorbereiding op het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek (wetenschappelijk verantwoorde literatuurreview, formuleren van een onderbouwde probleemstelling, ...) vinden. De commissie vraagt dan ook aandacht voor de realisatie van een leerlijn met

betrekking tot het wetenschappelijk denken en handelen. Ten derde: hoewel werken aan competenties betekent dat er geïntegreerd moet gewerkt worden aan kennis, vaardigheden en attitudes bleek uit de gesprekken met de studenten en de alumni dat er weinig opleidingsonderdeeloverschrijdende elementen aanwezig zijn in de opleiding. Bijvoorbeeld de theoretische opleidingsonderdelen 11, 12, 21 en 31 bleken bij navraag niet of nauwelijks een doorwerking te krijgen binnen de praktische trajecten. Volgens deze stakeholders waren traject en theorie derhalve nauwelijks aan elkaar verbonden, en werd er tussen docenten te weinig gecommuniceerd over inhouden. De pogingen tot integratie tussen theorie en praktijk die zich voordeden, waren volgens hen geen groot succes. Deze vaststelling werd niet ondergraven in de andere gespreksgroepen.

Desondanks stelt de commissie toch vast dat er sedert enkele jaren werk wordt gemaakt van het overleg tussen docenten, en dat er inspanningen zijn ondernomen om gezamenlijk het programma vanuit de geformuleerde kerncompetenties aan te sturen. Nu lijkt dit echter nog in onvoldoende mate een uitwerking te krijgen.

Tot slot stipt de commissie aan dat, als men de doelstellingen breed houdt op zowel ruimtelijke planning als stedenbouw, dit ook in het programma duidelijk naar boven moet komen. Wenst men dit niet te doen, dan moet men de profilering en de benaming van de opleiding aanpassen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt erop aan dat de opleiding meer aandacht besteedt aan het domein ruimtelijke planning, om te kunnen voldoen aan de vooropgestelde domeinspecifieke eisen van de opleiding.

De commissie dringt er bij de opleiding op aan om op korte termijn werk te maken van de formulering van doelen op het niveau van opleidingsonderdelen.

De maatschappelijke component van de opleiding moet volgens de commissie meer in de verf gezet worden.

Er moet een leerlijn 'wetenschappelijk denken en handelen' worden opgezet, in interactie met de andere onderdelen van het programma.

Competentiegericht leren, ook vanuit de meer theoretische vakken, moet worden versterkt.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de opleiding een duidelijke ambitie heeft om een wetenschappelijk onderzoeksprogramma op te zetten en uit te voeren. De *Research Training Sessions* – hoewel qua aanpak en methodiek nog in evolutie – vormen een belangrijk middel om de academische oriëntatie van de opleiding en de medewerkers te verbeteren en aan te scherpen. De commissie acht dit een sterk punt.

Niettemin acht de commissie het feitelijk gerealiseerde academische niveau niet voldoende. De claims van het wetenschappelijke gehalte van de opleiding in het ZER, de actualisatie daarvan en de gevoerde gesprekken acht de commissie eerder een black box dan een onomstotelijk gegeven. Voor de goede orde gaat de commissie er hierbij overigens niet a priori van uit dat ontwerpen niet wetenschappelijk zou kunnen zijn, maar de commissie zou daarvan dan toch graag een onomstotelijk bewijs en onderbouwing willen zien. Ongeacht het ontwerp- of onderzoeksparadigma dat wordt gekozen, geldt een aantal criteria voor wetenschappelijk onderzoek die van fundamenteel belang zijn. Gezien de syllabi en gevoerde gesprekken met docenten, studenten en alumni krijgen de studenten deze basiscompetenties naar het oordeel van de commissie in de opleiding nog onvoldoende mee.

De commissie vindt dat de interactie tussen onderzoek en onderwijs nog aan de magere kant is. De commissie ziet niet hoe het aan de opleiding geleverde onderzoek precies doorwerkt in het onderwijs, welk deel van de lopende promotietrajecten expliciet aan Sint-Lucas verbonden is en welk aandeel dat onderzoek in het onderwijs krijgt. De verplichte literatuur en het zelf uit te voeren onderzoek door studenten – met een enkele uitzondering – zijn soms erg gedateerd en verwijzen nauwelijks naar het onderzoek dat de docenten zelf verrichten.

Tijdens het bezoek bleek dat theoretische aspecten wel degelijk worden aangeleerd bij de start van de opleiding. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat de studenten deze kennis niet geïntegreerd gebruiken in hun masterproeven. Met andere woorden: het academische en wetenschappelijke gehalte van de opleiding is nu nog niet een structureel en in het programma beklijvend onderdeel van de opleiding. Dat bleek tevens uit het feit dat de opleiding weliswaar beschikte over een bibliotheek van voldoende niveau, met bijbehorende digitale toegang tot de internationale vakliteratuur, maar dat de studenten de bronnen niet naar behoren gebruiken. De vakliteratuur moet met andere woorden veel beter geïmplementeerd worden in de verschillende werken van de studenten.

Daarnaast is de internationale dimensie van de opleiding nog vaag. Hoewel er een indrukwekkende lijst van lopende samenwerkingsprojecten wordt gegeven (met bijvoorbeeld de Technische Universiteit van Lissabon, de *Ecole de Paris*, de Technische Universiteit München, *Tokio University*, ...), heeft de commissie sterk de indruk dat dit vooral opgehangen is aan persoonlijke contacten van individuele docenten, die niet structureel en fundamenteel doorwerken in het programma. Contacten met internationale instellingen ontstaan vaak een ad-hoc, maar dienen op den duur ingepast te worden in een duidelijke visie op de meerwaarde voor de opleiding en het onderzoek. Dan ontstaat vanzelf een beeld van welke contacten/samenwerkingsverbanden geen meerwaarde hebben, en welke ontwikkeld respectievelijk verder uitgebouwd moeten worden.

Ten slotte is de commissie van mening dat ook de professionele gerichtheid van de opleiding nog wat beperkt blijft. Want alhoewel via enkele projecten de studenten wel in aanraking komen met het concrete beroepenveld, blijft de concrete vertaalslag naar de implementatie en realisatie van het ontwerpen in de praktijk nog onderbelicht. Vooral ook omdat 'realiseren' een belangrijke kerndoelstelling van het algemene en domeinspecifieke kader vormt, had de commissie verwacht dat hiervoor expliciete aandacht zou zijn. Conform de actuele inzichten van het vakgebied gaat het daarbij dan niet zozeer om eindplannen, maar om co-evolutie met doorslaggevende stakeholders in de praktijk, in combinatie met zicht op financiering, bestuurlijke verhoudingen, draagvlak, milieuaspecten en dergelijke. Die onderdelen heeft de commissie in het programma gemist.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dringend aandacht voor een aanzienlijk betere afstemming tussen onderwijs en onderzoek.

De commissie beveelt aan de *Research Training Sessions* sterker te benutten ten behoeve van de vergroting van het academische gehalte van de opleiding, meer in het bijzonder het theoretisch en methodisch uitwerken van de notie van ontwerpend onderzoek.

De commissie vraagt aandacht voor een gestructureerde op- en uitbouw van de internationale contacten met instellingen elders in Europa en de wereld, de uitwisseling van stafleden en studenten en de inbreng vanuit de opleiding (het onderzoek met name) op internationale congressen, met inbegrip van die congressen waar de opleiding gezien haar doelstellingen *acte de présence* zou moeten geven.

De commissie adviseert een curriculum op te zetten dat de theoretische basis die aan het begin van de opleiding wordt onderwezen, structureel laat doorwerken in de verdere opleiding, tot en met de uiteindelijke masterproef.

De commissie vraagt aandacht voor een versterking van de professionele gerichtheid van de opleiding voor wat de implementatie en realisatie van het ruimtelijk ontwerpen betreft.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de opleiding inspanningen heeft gedaan om het curriculum grondig te herwerken. De opbouw van het programma zoals dat in het ZER was beschreven, werd de commissie niet geheel duidelijk. De schema's zoals beschreven op pagina 40 en pagina 47 bijvoorbeeld kon de commissie niet goed aan elkaar relateren. Wat dat betreft, lijkt de curriculumherziening die in het studiejaar 2010-2011 is doorgevoerd, een aanzienlijk betere opleidingsstructuur te hebben opgeleverd. Voor zover de commissie het begrepen heeft, bestaat nu elk semester uit een opeenvolging van cursussen, gegeven door de vakgroepen Kennis van ruimte & maatschappij, Stedenbouwkundig instrumentarium en/of Omgevingsmanagement, afsluitend met een traject, waarbij door de semesters heen de concreetheid richting de masterproef en ook de complexiteit toenemen. Daarnaast dient de student te kiezen uit twee *electives* van de 55 die doorheen het programma aangeboden worden. De commissie waardeert het dat dit programma op basis van een gedegen discussie top-down en bottom-up tot stand is gekomen. Het programma van de vier opeenvolgende semesters lijkt voldoende gecondenseerd en inhoudelijk goed aan elkaar te hangen. Bovendien lijken eventuele overlappingsen tussen verschillende opleidingsonderdelen nu te worden voorkomen, meer keuzemogelijkheden voor de studenten te worden geboden, en wordt een duidelijke poging ondernomen om theorie en projectmatig werken (traject) meer op elkaar af te stemmen. Niettemin constateert de commissie dat door de invoering in het jaar van het visitatiebezoek het nieuwe curriculum nog niet volledig kon worden doorlopen, en derhalve ook nauwelijks op zijn effecten door de commissie kon worden beoordeeld.

Alhoewel de nieuwe opzet aanleiding lijkt te hebben gegeven tot een verbetering van de samenhang tussen de verschillende vakgroepcursussen, blijven vragen gesteld te kunnen worden voor wat de algehele samenhang betreft. De theoretische inzichten die aan het begin van de semesters worden gegeven, blijken bijvoorbeeld nauwelijks door te werken in het traject en evenmin in de uiteindelijke masterproef. Ook voor de andere onderdelen wordt de verticale samenhang voor de commissie nog onvoldoende gestaafd.

Tevens concludeert de commissie dat de horizontale samenhang en doorwerking van het programma nog niet bevredigen. De commissie is van mening dat het programma nog wordt gehanteerd en werkt als te veel losse

onderdelen. Zo zijn er volgens de commissie nog heel wat onderzoeksitems die niet passen binnen het programma 2011-2015. Er is te weinig interactie, zeker tussen ontwerp en de theoretische component. Blijkbaar zijn deze facetten ook niet opgenomen in het traject en in de masterproef.

In potentie heeft de doorgevoerde curriculumherziening geleid tot een betere samenhang tussen opleidingsonderdelen, maar de commissie heeft nog geen overtuigende aanwijzingen dat de tekortkomingen van het 'oude' programma in voldoende mate zijn gemitigeerd. Grote aarzelingen heeft de commissie ten aanzien van de aansluiting van het schakelprogramma op de eigenlijke master, wat toch de intrinsieke functie van een dergelijk programma is. Het bevreemdt de commissie met name dat de geschiedenis van het vakgebied van de stedenbouw en ruimtelijke planning niet als verplichtend onderdeel van dit schakelprogramma is opgenomen voor al die studenten die niet eerder hiermee in aanraking zijn gekomen. Via een dergelijk geschiedkundig vak worden studenten immers ingeleid in de grondslagen en eigenheden van het vakgebied waarin zij uiteindelijk wensen af te studeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om de herziening van het programma ten aanzien van de samenhang grondig en op meerdere momenten te evalueren.

De commissie adviseert de opleiding om nog meer projectmatig te werken doorheen het totale programma, om de samenhang van het programma te versterken.

De commissie beveelt aan om het opleidingsonderdeel 'geschiedenis van de stedenbouw' verplicht te maken in het schakelprogramma, met een duidelijke relatie en interactie met het opleidingsonderdeel processen.

De commissie beveelt aan dat de verschillende trajecten meer gekoppeld worden aan en doorwerken in de uiteindelijke masterproef, zodat deze niet op zichzelf staat binnen het programma.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masteropleiding bestaat uit twee studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studietijd voor ieder semester is begroot op 30 studiepunten, uiteraard met een kleine marge. De studiebelasting per onderdeel bestaat uit de som van de contacturen en de verwerkingstijd. Deze verwerkingstijd wordt afhankelijk van het lestype anders ingeschat. Bij ex-cathedralessen wordt de studiebelasting berekend door het aantal contacturen met drie te vermenigvuldigen, bij andere werkvormen door een factor twee toe te passen. Vanuit dit principe wordt er systematisch op toegezien dat elk studiepunt voor de normstudent niet meer dan 30 uur en niet minder dan 25 uur studielast omvat. Dit gebeurt door de studietijdmetingen en enquêtes die de coördinator Kwaliteitszorg organiseert.

De studiebelasting voor de studenten wordt voorts op regelmatige basis gemeten. In 2006 werd de studielast voor enkele opleidingsonderdelen nog hoger geschat dan het wettelijke maximum. Daarom werd in 2005-2006 de tijdsbesteding van de studenten nauwkeuriger opgevolgd door een tijdschrijfmethode. De gemelde overbelasting bleek evenwel mee te vallen. De piek situeert zich in het vierde semester met de masterproef. Deze tendens werd bevestigd in het gesprek van de studenten met de commissie.

De commissie meent uit haar gesprekken te kunnen afleiden dat de studiebelasting aanvaardbaar is, mede daarvoor dit facet de nodige verbeteringen werden aangebracht. Zoals in het ZER werd aangegeven, zijn de docenten blijkbaar onvoldoende op de hoogte van elkaars studieomvang, maar daarvoor lijkt nu de studiekalender een uitkomst te bieden.

Wat de studielast betreft, concludeert de commissie derhalve dat er zich geen concrete problemen lijken voor te doen. De opleiding reageert voldoende op de feedback van studenten inzake problemen met de studietijd. De organisatie speelt hierop in. De opleiding houdt de opvolging van de studeerbaarheid nauwlettend in het oog. De studiekalender biedt klaarblijkelijk een goede uitkomst. Er is een goede opvolging door de dienst Opleiding en onderzoek. Bovendien meent de commissie dat de 'Denk-werk-dagen' de nodige verbetering hebben opgeleverd. Uit de gevoerde gesprekken leidt de commissie wel af dat de studenten niet altijd tijdig op de hoogte worden gebracht van wijzigingen in het lessenrooster, wat de studeerbaarheid niet bevordert. Zij meent dat een meer systematische bevraging van de studiebelemmerende factoren meer inzicht kan verschaffen voor het nemen van maatregelen om te studeerbaarheid te bevorderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om zo veel mogelijk zicht te krijgen op belemmerende factoren inzake organisatie, zoals de tijdige communicatie van leswijzigingen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft in het ZER, alsmede de actualisatie daarvan en de gesprekken die hierover gevoerd zijn, geen geëxpliciteerde en heldere beschrijving van een didactisch concept aangetroffen. Impliciet zijn wel keuzes gemaakt, bijvoorbeeld voor projectmatig werken, geflankeerd door theoretische colleges en begeleide zelfstudie. Toch meent de commissie dat een betere afstemming nodig is tussen werkvormen en didactisch concept. De opleiding heeft vakken gegroepeerd tot opleidingsonderdelen, die een variëteit van werkvormen in zich dragen. Dit correspondeert met competentiegericht werken. Er lijkt gezocht te worden naar een balans tussen docentgestuurd onderwijs in de vorm van hoorcolleges, interactieve werkvormen met gedeelde sturing en ruimte voor creatieve kennisproductie, en begeleide zelfstudie. De omschrijving van de onderwijsaanpak lijkt een combinatie van projectgericht werken en cursorisch opgevat onderwijs te weerspiegelen.

Ook de ateliers of workshops waarin studenten over een probleem debatteren, voorstellen uitwerken en presenteren, en verder over probleem en oplossing reflecteren via een paper, lijkt goed aan te sluiten bij de beoogde competenties. Er zijn structurele gelegenheden voorzien die de docenten toelaten om regelmatig te reflecteren over werkvormen en deze te innoveren. Deze werkvormen ondersteunen mee het uitgezette traject, en men probeert te werken aan de probleemaspecten in de praktijkgerichte vakken.

In de opleiding is niettemin sprake van regelmatig overleg over de aanpak. De commissie waardeert het dat er periodiek overleg is tussen de docenten, en dat getracht wordt overlappingsen en hiaten te detecteren en informatie over de inhoud van opleidingsonderdelen uit te wisselen. Binnen de cursussen wordt namelijk gewerkt met door de docent zelf samengestelde cursusteksten. Daar staat tegenover dat deze niet volledig de vrije hand hebben en – via overleg – geacht worden keuzes te verantwoorden.

Voor het beschikbaar stellen van cursusmateriaal, bijkomend illustratiemateriaal of aanbevolen lectuur worden ook digitale middelen gebruikt, zoals het elektronische leerplatform Toledo. Praktijkgerichte opleidingsonderdelen gebruiken meer beeldmateriaal dat digitaal ter beschikking wordt gesteld. Sinds 2007-2008 controleert de dienst Onderwijs & onderzoek het studiemateriaal op zijn uiterlijke en formele kenmerken.

Het impliciete karakter van de keuzes rond didactiek belemmert een helder inzicht in de totaliteit van de opleiding, met name in relatie tot de beoogde (eind)competenties. Derhalve vraagt de commissie aandacht voor een expliciete formulering van het didactische concept van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. Impliciet lijkt de opleiding te weten waar ze naartoe wil, maar om dit naar derden te communiceren, dient een geschreven en door iedereen gedragen tekst aanwezig te zijn. Daarnaast vraagt de commissie een aangepaste begeleiding die aansluit bij de instroomkenmerken van de studenten. De praktijkvakken vormen de zogenaamde *body of work*, aldus het hoofd van de opleiding. Maar laat dit dan ook expliciet in het didactische concept zien.

Dit alles neemt bovendien niet weg dat de oordelen van de studenten over het aangewende studiemateriaal niet eenduidig positief zijn. Blijkens de tabel op pagina 119 uit het ZER zijn de studenten nagenoeg door alle jaren van de gemeten periode tussen 2005 en 2009, en op de beide locaties in Brussel en Gent, behoorlijk negatief over het cursusmateriaal. Zo bleek ook uit de gesprekken met de studenten dat niet alle cursussen beschikbaar zijn bij het begin van de lessenreeks en dat sommige cursussen niet erg gestructureerd zijn. Eenzelfde negatieve beoordeling is gegeven voor de organisatie, en deels voor het nakomen van afspraken en de zelfevaluatie van de

docenten. De commissie is het in de actualisatie van het ZER en in de gevoerde gesprekken niet duidelijk geworden wat met deze negatieve oordelen is gedaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor een expliciete formulering van het didactische concept van alle programmaonderdelen binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning, opdat de integratie binnen het gehele programma zou worden verbeterd.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De praktijkvakken (en het ontwerpen in het bijzonder) van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning kenmerken zich door een permanente evaluatie op het einde van een ontwerpopdracht. De beoordeling van de theoretische componenten en van de ontwerpcomponent vormt één geheel. In het academiejaar 2010-2011 voerde de opleiding een evaluatiefiche in bij alle praktijkopleidingsonderdelen waarbij de evaluatie gebeurt op basis van een mondelinge presentatie van een project. Deze evaluatiefiche bestaat uit een verslag waarin wordt besproken in welke mate het werk voldoet aan de evaluatiecriteria, opgenomen in de opdrachtliche. De opdrachtliche wordt toegevoegd aan de evaluatiebundel. Onderaan is ruimte voorzien om aan te geven welke documenten en werkstukken de student indiende. Met deze stap komt de opleiding tot een objectieve beoordeling, gestaafd met een schriftelijke neerslag over de verworven competenties.

Op het einde van het vierde semester worden de drie componenten van het mastertraject door een geïntegreerd evaluatieteam beoordeeld. De student wordt zowel op het gevolgde proces als op het eindresultaat beoordeeld. Het jaarwerk en het reflectieverslag staan voor een totaal van tien studiepunten. De evaluatie gebeurt altijd door de begeleidende ateliërdocent en theoriëdocent. Een onafhankelijke externe jury beoordeelt het resultaat van de masterproef voor veertien studiepunten. Deze onafhankelijke jury beoordeelt het eindresultaat van de masterproef. De jury bestaat uit minstens vier leden extern aan het departement (de meerderheid van de jury dient extern te zijn). De leden van de jury zijn ertoe gehouden om loyaal de voorgeschreven eindtermen van de masterproef als uitgangspunt van evaluatie en quoterings te nemen. De juryleden worden vooraf mondeling en/of schriftelijk geïnformeerd over de inhoud van het project, de evaluatiecriteria en de eisen waaraan het reflectieverslag dient te voldoen. Iedere jury wordt begeleid door een docent uit het eigen korps.

Niettemin constateert de commissie dat hier doorgaans geen sprake is van een voldoende representatie van de academische kant. Dit acht de commissie een belangrijk minpunt; niet alleen omdat dat uitdrukkelijk niet spoot met het academiseringstraject van de opleiding maar bovendien niet met de eigen vooropgestelde doelen. Bovendien vindt de commissie het fundamenteel onjuist dat de beoordeling primair plaatsvindt op basis van de presentatie.

Aan de andere kant apprecieert de commissie het dat gekozen wordt voor een variatie aan toetsvormen. Deze toetsing wordt sterk aangestuurd vanuit het beleid en is doorgaans goed georganiseerd. Meestal zijn meerdere toetsvormen voorzien per opleidingsonderdeel. Persoonlijke werkstukken van de studenten komen vaak aan bod.

Er is vaak sprake van permanente evaluatie, eigen standpunten, kritische reflectie, artikels, posters, ontwerpen, casestudies enzovoort, naast meer klassieke schriftelijke en mondelinge examens. Regelmatig zijn meerdere partijen betrokken bij de beoordeling. Zoals gezegd acht de commissie het gegeven het nieuwe curriculum wel nodig om ook de *electives* en vooral ook de doorwerking daarvan in de projecten beter te toetsen. Ook vraagt de commissie zich af of de studenten een voldoende helder zicht krijgen op de beoordelingscriteria en op de weging tussen de verschillende deelaspecten. Hier is verheldering aangewezen. De commissie besluit dat de bestaande toetsvormen de opleiding in staat stellen om per opleidingsonderdeel de beoogde leerdoelen te evalueren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie stelt met klem dat de jury's van de uiteindelijke masterproef samengesteld moeten zijn uit een representatief deel van (academisch) onderzoek, onderwijs en (professionele) praktijk.

De commissie beveelt aan om de aandacht voor de transparantie, voorafgaand aan toetsing (toetscriteria) en volgend op toetsing (feedback) te versterken. Deze criteria zijn momenteel nog niet eenduidig of voldoende inzichtelijk.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat voor de masterproef wordt gekozen om de studenten te laten werken rond een ontwerpogave voor eenzelfde locatie en deze steeds vanuit eenzelfde problematiek te laten uitwerken. Dit type van masterproef laat toe om het onderzoek te relateren aan ontwerpen, en omvat mogelijkheden om het ontwerpend onderzoek te laten uitwerken.

Niettemin is de verhouding tussen ontwerpen en onderzoeken in de masterproef momenteel vastgelegd op 80/20. Dit is gelet, op het brede uitgangspunt van de opleiding (ook ruimtelijke planning), ongewenst. In de gesprekken van de commissie werd bovendien duidelijk dat sommige studenten liever een meer onderzoekende klemtoon wilden leggen in hun masterproef, maar hiervoor belemmerd werden door de vastgestelde norm. Daarnaast dient een academische en professionele masterproef naar het oordeel van de commissie een duidelijke integratie te laten blijken tussen de beide onderdelen of een operationalisering van de theorie. Dit zou nochtans zo moeten zijn, daar de opleiding nu in volle academisering zit. De commissie betreurt daarom ook het ontbreken van een academische jury.

Hoewel de beoordeling, zoals in het ZER wordt aangehaald, dient te gebeuren op vijf vooropgestelde doelen, lijkt dat in de realiteit niet het geval te zijn. Kritisch reflecteren en realiseren, komen in de door de commissie bekeken masterproeven mager aan bod, terwijl bovendien de wijze van argumenteren, het onderbouwen en de referenties niet altijd voldoen aan de academische vereisten. Uit de gevoerde gesprekken met de docenten, begeleiders en

jury, alsmede de bekeken masterproeven bleek dat uitsluitend op het ontwerp en de presentatie daarvan wordt beoordeeld, en niet op alle vijf vooropgestelde competenties. De commissie vindt het fundamenteel onjuist om een masterproef op deze manier te toetsen. Dit wordt gestaafd doordat uit de gesprekken met studenten, juryleden en leden van de staf is gebleken dat de masterproef voorafgaande aan de verdediging niet ter lezing aan de jury wordt aangeboden. De commissie vraagt zich dan ook af hoe een degelijke beoordeling van de schriftelijke onderbouwing van de masterproef mogelijk is.

Wat de commissie bovenal miste in de masterproef, was een goed uitgebouwde academische methodologie en attitude. Zelden is de probleem- en vraagstelling van de masterproef in het begin van het rapport geëxpliciteerd. Een op het onderwerp van de masterproef toegesneden theoretische reflectie wordt daardoor bemoeilijkt, evenals de keuze van een doordacht operationeel (ontwerpend) onderzoeks- of (onderzoekend) ontwerpplan en – uiteindelijk – voorstellen voor een realisatie of aanbevelingen voor het wegnemen van belemmeringen daartoe. De klassieke opbouw van een masterproef (probleemstelling, methodologie, resultaten en reflectie) heeft de commissie dan ook zelden aangetroffen bij het doornemen van de beschikbaar gestelde masterproeven.

Mogelijk heeft dit iets te maken met de keuze dat de student verplicht is te werken rond het thema van de opleiding. Maar dan ware het gewenst dat de aan de masterproef voorafgaande opleidingsonderdelen nadrukkelijk in die thematische lijn worden geplaatst, zodat deze meer adequaat kunnen doorwerken. Een andere variant is dat de masterproef wordt afgestemd op het onderzoek van de (begeleidende) docent. De interactie tussen onderwijs en onderzoek zou daarmee aan profiel kunnen winnen.

Indien wordt afgezien van deze laatste opties, dan vindt de commissie niettemin dat de afstemming tussen het aan de opleiding uitgevoerde onderzoek en onderwijs verbeterd moet worden, in het bijzonder met betrekking tot de keuze voor de onderwerpen van de masterproeven. Deze onderwerpen moeten een hechtere relatie vertonen met het onderzoek van de docenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan de opleiding zodanig vorm te geven dat de theoretische component van het curriculum beter kan doorwerken in de masterproef.

De commissie vraagt prioritair aandacht voor de beoordeling van de masterproef met betrekking tot de aanwezigheid van een academische jury, een beoordeling gericht op de vijf vooropgestelde competenties, en een evenwichtige beoordeling van de presentatie en de masterproef zelf.

De commissie dringt erop aan dat de opleiding ook masterproeven met een meer onderzoekende vraagstelling toelaat.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding kiest voor een brede instroom, en heeft tegelijkertijd ook een goed zicht op de instroom van de opleiding en van het schakelprogramma. Met respect en waardering voor de multidisciplinariteit van het vakgebied tracht de opleiding de diversiteit aan allerhande instromers door middel van schakels en voorbereidingen op het vereiste aanvangsniveau te brengen van academische en professionele ontwerpcompetenties.

In beginsel juicht de commissie dit toe. Maar gegeven de keuze voor een specifiek profiel van (vooral) stedenbouwkundig ontwerpen, nauw aansluitend bij de aanpalende opleiding Architectuur, ontwaart de commissie een grote spanning met de keuze voor een brede instroom. Een deel van de instroom beschikt namelijk niet over (ontwerpde) vaardigheden die de opleiding vereist, terwijl het schakelprogramma inhoudelijk niet ingericht is om ontbrekende kwalificaties van studenten op dit punt in voldoende mate te verbeteren. De commissie vraagt zich of het schakelprogramma voldoende is toegesneden op de diversiteit van de instroom. Dat is bij deze oplossing nochtans extra aan de orde, omdat het accent ligt op het ontwerpend vermogen van de student. De commissie vraagt zich dan ook af hoe je mensen zonder een ontwerpmatige vooropleiding op hetzelfde niveau van de andere studenten krijgt. De opleiding heeft hier geen afdoende antwoord op geboden tijdens het visitatiebezoek.

Daarnaast is het schakelprogramma dat werd ontwikkeld volgens de commissie niet voldoende toegespitst op het verwerven van de noodzakelijke competenties om met voldoende academische bagage de masteropleiding te starten. Ten eerste zijn er enkele vakken in het schakelprogramma die voortkomen uit de bachelor Architectuur die minder relevant zijn voor de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. Ten tweede mist de commissie enkele vakken die te maken hebben met de grondslagen van stedenbouw en ruimtelijke planning, met betrekking tot de geschiedenis en theorie van de discipline. De commissie vindt het jammer dat deze vakken nu niet verplicht zijn. De commissie is dan ook van mening dat het schakelprogramma nu nog onvoldoende meerwaarde biedt naar de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. Het omvat meerdere irrelevante en overbodige opleidingsonderdelen. Daarnaast ontbreken dan weer opleidingsonderdelen.

Dit oordeel wordt gestaafd door de meetresultaten van de studentenbevraging 2005-2009 (p. 119 uit het ZER), waaruit blijkt dat de schakelprogramma's, vooral in Gent 2008, maar deels ook Brussel 2009, niet erg hoog worden gewaardeerd. Uit de gesprekken met de studenten bleek bovendien dat instromers zonder een vooropleiding Architectuur door de band genomen snel afhaken bij deze opleiding, omdat de opleiding nu eenmaal zo sterk op ontwerpen gericht is. In de gesprekken gevoerd tijdens de visitatie is het de commissie niet echt duidelijk geworden wat met de signalen gedaan is/wordt.

De commissie besluit dat er een mismatch is tussen de formele instroomdoelstellingen en het formele schakelprogramma. In bepaalde academiejaren zal dit wellicht mee kunnen vallen omwille van een specifieke instroom, maar dit biedt geen garanties voor de toekomst. Volgens de commissie betekent dit dat de instroomdoelstellingen moeten aangepast worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan om een duidelijke keuze maken om of de instroom te beperken, of het opleidingsprogramma te verbreden en daarop het schakelprogramma aan te passen.

De commissie beveelt de opleiding aan om het schakelprogramma meer aan te passen aan de hiaten die zich in de vooropleiding bevinden.

Gegeven de vooropgestelde doelen beveelt de commissie tevens aan om in het schakelprogramma vakken op te nemen over de grondslagen van stedenbouw en planologie, om daarmee zowel de professionele als academische aanvangsbasis van de studenten op een verantwoord niveau te brengen.

De commissie vraagt een aangepaste begeleiding die aansluit bij de instroomkenmerken van de studenten, die meer aansluit bij de nood aan begeleiders als facilitator van het leerproces.

Oordeel over onderwerp 2, programma: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	onvoldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	onvoldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	onvoldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	onvoldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. Hierbij weegt het bij de commissie met name zwaar dat het academische profiel van de opleiding nog in onvoldoende mate gegarandeerd is, dat verschillende grondslagen leggende vakken die aan het begin van het curriculum worden gegeven, in onvoldoende mate doorwerken in latere fasen van de opleiding en dat mede daardoor de masterproef nog van een onvoldoende academisch niveau getuigt. De sterke kanten op het gebied van studielast, afstemming tussen vormgeving en inhoud, alsmede beoordeling en toetsing wegen daar in onvoldoende mate tegenop. Om dit negatieve oordeel in de (nabije) toekomst te laten omslaan in een meer positieve beoordeling, is een consequente en consistente doorvoering van de vooropgestelde algemene en domeinspecifieke doelen nodig, alsmede een radicale versterking van het academische gehalte van de opleiding. De commissie heeft in deze zin tijdens de visitatie nog geen scherp actieplan gezien met heldere streefdoelen tussen nu en 2013.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie constateert met genoegen dat sprake is van een gedreven en gemotiveerd docentenkorps binnen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. De commissie waardeert het dat er bij de recent aangetrokken docenten duidelijk sprake is van een academische oriëntatie, en dat er een toenemende onderzoeksbelangstelling is. Jammer is evenwel dat dit tot nu toe in onvoldoende mate in het programma tot uiting komt. De commissie adviseert de directie en staf dit uitdrukkelijk te onderzoeken en waar nodig adequate maatregelen te nemen.

De commissie waardeert de sterk uitgebouwde pedagogische begeleiding van de opleiding van docenten voor de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning. Onder meer via de *Research Trainings Sessions* wordt gewerkt aan een versterking van het academische karakter van de opleiding en het uitdiepen van thema's die voor de opleiding van belang zijn. Ook de pedagogische begeleiding van deeltijdse en gastdocenten is volgens de commissie een sterk punt van de opleiding. Voorts is de opleiding ook maatregelen aan het doorvoeren om de professionalisering te bevorderen. Zo zal één personeelslid voltijds bezig zijn met de ondersteuning van docenten. Daar geeft de opleiding heel concrete gevolgen aan, via het streven naar meer pedagogische onderbouwing, bijvoorbeeld via een aggregaatsdiploma.

Positief is tevens dat er een algemeen masterplan bestaat voor de samenstelling van de personeelsformatie. Men wenst een kern van voltijdse personeelsleden die verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de organisatie, een grotere groep deeltijdse specialisten die het contact met het werkveld kunnen borgen, en een selectie van tijdelijke gastprofessoren en ondersteuners die het studiewerk en het bijhouden van de werkscenario's op zich kunnen nemen. Voor de commissie is het echter niet duidelijk geworden wat het academiseringsproces en de mogelijke integratie binnen de associatie betekent voor deze strategie en voor de invulling van toekomstige vacatures. In het ZER wordt bovendien gesteld dat van voltijdse en vaste personeelsleden wordt verwacht dat ze voor een bepaald percentage kunnen worden vrijgesteld van onderwijs om aan onderzoek te doen. Wat dat betekent voor de bovengenoemde strategie is de commissie echter niet duidelijk. Daarnaast is de commissie van mening dat dit in een academische opleiding niet zozeer een mogelijkheid maar eerder een verplichting dient te zijn.

De commissie vindt het positief dat nieuwe personeelsleden een mentor toegewezen krijgen, die hen wegwijs maakt in de school en hen ondersteunt op een positieve manier. Voor de introductie en de begeleiding van nieuwe docenten wordt in principe de vakgroepcoördinator als mentor aangesteld. De commissie apprecieert het dat voor deze begeleiding door de mentor (financiële) ruimte voor informele en formele activiteiten is voorzien.

Voor de evaluatie van het personeel kent de opleiding een formele cyclus van vijf jaar. Na twee jaar is er een eerste functioneringsgesprek, na vier jaar een tweede functioneringsgesprek en na vijf jaar een evaluatiegesprek. Het evaluatiegesprek gebeurt op basis van de individuele taakomschrijving en de afspraken die gemaakt worden tijdens de functioneringsgesprekken. Deze formele cyclus complementeert de vele informele bijsturingen en verbeteringsacties. Voor onderwijs- en administratieve opdrachten gebeuren deze gesprekken met de

coördinator. De resultaten van functioneringsgesprekken worden steeds samengevat door de initiatiefnemers. Deze syntheses zijn anoniem en vormen bottom-up feedback voor het beleid. Deze evaluatiesystematiek acht de commissie een sterk punt. Daarenboven waardeert de commissie het dat de lesgevers gestimuleerd worden om de zelfevaluatie-instrumenten Evadoc en Evatel te gebruiken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt een goede balans aan tussen academisch geschoold personeel en praktijkgericht personeel in het docentenkorps.

De commissie raadt de opleiding aan het personeelsbeleid en de personeelsplanning meer af te stemmen op de academisering en de integratie in de universiteit.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie meent dat de professionele gerichtheid van de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning voldoende is. Er zijn voldoende (gast)docenten bij de opleiding betrokken die ofwel een eigen praktijk bezitten, ofwel voldoende kennis hebben van de alledaagse praktijk van het vak en daarin kunnen onderwijzen. Met het oog op de praktijkgerichtheid van het programma wordt voor alle vakken die met de praktijk van de discipline te maken hebben, van docenten verwacht dat ze een eigen praktijk hebben en ontwikkelen in het vakgebied. Zo zijn deze personeelsleden experts in het vakgebied en dragen ze op bijzondere wijze vanuit de basiscompetentie bij tot de discipline.

De commissie stelde vast dat het personeel voornamelijk expertise heeft in de stedenbouwkundige en architectonische ontwerpdisciplines. Derhalve constateert de commissie dat de koppeling naar velden als economie en politieke wetenschappen (instituten, actoren) niet helder is en dat deze daardoor naar de eindcompetenties van communiceren, negotiëren, kritisch reflecteren en realiseren moeilijk gemaakt kan worden. Dit bevestigt de commissie nogmaals in haar mening dat de opleiding vooral een ontwerpend karakter heeft en minder focus heeft op ruimtelijke planning.

Wat het academische gehalte betreft, constateert de commissie tevens met voldoening dat steeds meer personeelsleden doctoraat- of onderzoeksplannen hebben. De *Research Training Sessions* – hoewel qua aanpak en methodiek in evolutie – vormen blijkbaar een belangrijk medium om de academische oriëntatie van de opleiding en de medewerkers te verbeteren en aan te scherpen. Deze contractopdrachten worden opgevolgd via een 'Overeenkomst contractopdracht onderzoek'. De opleiding organiseert ieder jaar in de maand januari een bevraging 'Output onderzoek', waarbij ervaringen met betrekking tot onderzoek worden uitgewisseld tussen de verschillende personeelsleden.

Niettemin heeft thans nog slechts vier van de 23 personeelsleden een doctoraat. Deze vertegenwoordigen in VTE gemeten is nog geen derde van het onderzoekskorps. Gelet op het feit dat het academiseringsproces van de opleiding al zeven jaar geleden een aanvang zou moeten genomen hebben, acht de commissie dit een mager resultaat. Dat geldt tevens voor de onderzoeksoutput van de personeelsleden. Alhoewel de onderzoekstaken worden opgevolgd door het departementshoofd en de onderzoeksraad, is de lijst met *peer-reviewed* internationale publicaties niet indrukwekkend. Daarnaast zijn volgens de actualisatie ook nog slechts twee promovendi verbonden aan de opleiding; dit is procentueel aan de lage kant voor een academische opleiding. Afspraken rond promoveren en aantallen (wetenschappelijke) publicaties moeten volgens de commissie direct doorwerken in de jaarevaluaties, juist ook om daarmee het internationale en het academische profiel van de opleiding krachtiger neer te zetten.

In het verlengde daarvan betreurt de commissie het dat er momenteel geen echte doorwerking is van onderzoek in onderwijs en vice versa. Uit de gesprekken bleek dat de studenten niet op de hoogte waren van het onderzoek waarmee de docenten bezig waren. Dit onderzoek mag meer geëxpliciteerd worden in de verschillende opleidingsonderdelen. Juist ook omdat het academiseringsproces binnen twee jaar voltooid moet zijn, mist de commissie een concreet actieplan met heldere streefcijfers op heldere streefmomenten tussen nu en 2013. Onderdeel daarvan is tevens hoe men werkt met gastdocenten en of zij zijn ingepast in de onderzoeksambities van de opleiding. Ook dat is de commissie niet echt duidelijk geworden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor de expertise van zowel ruimtelijke planning en belangrijke aanverwante disciplines als onderzoekservaring binnen het aanwervingsbeleid.

De commissie raadt de opleiding aan om te werken aan een publicatieplan, zodat iedere onderzoeker over *peer-reviewed* publicaties beschikt.

De commissie beveelt de opleiding dringend aan om een actieplan op te stellen met heldere streefdoelen tot versterking van haar eigen vooropgestelde academische en internationale profiel, en een scherpe interactie tussen dat profiel en het onderwijs.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het departement in zijn geheel telt 107,95 voltijdse eenheden, ingevuld door 221 personen. 64 procent van alle docenten werkt 50 procent of minder voor het departement; ongeveer 20 procent werkt fulltime voor het departement. Uit de gesprekken met de directie bleek dat het departement dit percentage wenst te verhogen. Het administratief en technisch personeel is voor een deel werkzaam voor het departement en voor een deel voor de opleiding.

Uit het zelfevaluatie rapport en op het moment van schrijven van de actualisatie, blijkt dat de totale onderwijspersoneelsformatie binnen de opleiding Stedenbouw circa 5,52 voltijds equivalente eenheden bevat. Deze worden in totaal verzorgd door 24 docenten. Dit lijkt de commissie in beginsel voldoende om een

tweejaarlijkse master drijvend te houden. De actualisatie van het ZER duidt op enkele eigenschappen van het docentenkorps:

- 38 procent van het onderwijzend personeel in Stedenbouw en ruimtelijke planning heeft een gemiddelde onderzoeksopdracht van 32 procent. Onderwijzend personeel met onderzoekopdrachten is vooral actief in 'kennis van de ruimte en maatschappij' en 'ontwerpen';
- 21 procent van onderwijzend personeel in Stedenbouw en ruimtelijke planning heeft RTS-ervaring. We merken een inhaalbeweging in de vakgroep Ontwerpen;
- 21 procent van het onderwijzend personeel in Stedenbouw en ruimtelijke planning heeft een doctoraat en is vooral actief in 'kennis van de ruimte en maatschappij'. In de vakgroep Ontwerpen is een inhaalbeweging op gang;
- 8 procent van het onderwijzend personeel werkt aan een doctoraat, vooral in de vakgroep Ontwerpen; we handhaven het aantal doctoraten in 'kennis van de ruimte en Maatschappij';
- 63 procent van het onderwijzend personeel heeft een beroepspraktijk, waardoor dit docentenkorps de professionele beroepservaring binnen de opleiding verankert.

Niettemin acht de commissie het aantal onderzoekers (vooral ook naar VTE) gering voor het uitvoeren van redelijk substantieel onderzoek van een goed niveau, waarmee de opleiding zich ook duidelijk kan positioneren in het academische landschap.

Daarnaast bleek dat de opleiding voor ontwerpvakken streeft naar kleine ateliërgroepen van ongeveer tien tot vijftien studenten. Dat maakt de begeleiding intensief en studentgericht. De personeelsbezetting in de praktijkvakken ligt dan ook hoger dan voor theorievakken. Er is plusminus één docent voor negen theorievakken. Dit is niet bevorderlijk voor een evenwichtige interactie tussen theorie en praktijk.

Voorts constateert de commissie dat de meeste lesgevers assistent zijn, en er ook veel praktijkassistenten en gastprofessoren aanwezig zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt dringend aan een meer evenwichtige opbouw van het docentenkorps tussen meer theoretisch/onderzoeksmatig en praktisch/professioneel ingestelde docenten, en tussen man en vrouw na te streven.

De commissie raadt een andere inzet van de begeleiding bij de ontwerpvakken aan, waardoor ruimere mogelijkheden ontstaan voor theoretische en methodische aspecten.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	voldoende
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het visitatiebezoek de campus en de opleidingslokalen bezoeken, zowel in Brussel als in Gent. De commissie meent dat de materiële voorzieningen voldoende zijn. In beide steden werden de vleugels waarin de gevisiteerde opleidingen zijn gehuisvest en waar zich de meeste leslokalen, het staflokaal en de ateliers bevinden, recentelijk vernieuwd. In het staflokaal kunnen de studenten met al hun vragen terecht. Voor de campus Brussel lijkt het de commissie aangewezen om langere openingstijden te hebben, zodat studenten nog laat kunnen bezig zijn met hun studie en projecten.

De commissie bezocht eveneens de ateliers die werden ingericht in functie van de specifieke behoeften van de opleiding, en waar de studenten in groep of individueel in alle rust kunnen werken aan hun stedenbouwkundige ontwerpen. Indien de studenten dit wensen, kunnen ze bij de grote printer documenten scannen en plotten op groot formaat, zowel in kleur als in zwart-wit. Positief is dat de beide campussen gehuisvest zijn in de binnenstad. Ook is de commissie lovend over de manier waarop de oude abdij van Sint-Lucas Gent werd omgebouwd tot een functionele hogeschool, waarin heel wat activiteiten mogelijk zijn. De commissie waardeert het dat een oude kapel een nieuwe functie krijgt voor onderwijs. Deze omgeving werkt zonder meer inspirerend voor studenten, docenten en assistend personeel. Dat geldt mogelijk in het bijzonder voor de kapel na de verbouwing. Er is ruimte voorzien voor studiebegeleiding. Wel kan de toegankelijkheid van Sint-Lucas Brussel beter. Zeker het lokaaltje van de studiebegeleiding is voor rolstoelpatiënten onbereikbaar. Er is voldoende ruimte voor onderzoek.

De commissie is van oordeel dat vooral de bibliotheek voldoende digitaal is geëquipeerd. De studenten hebben toegang tot voldoende databanken om internationaal verantwoorde papers en masterproeven te schrijven. Wel zouden de studenten meer aangemoedigd moeten worden om de aanwezige infrastructuur ook daadwerkelijk te benutten. Dat gebeurt momenteel nog niet of slechts in beperkte mate. Zo ook vindt de commissie de boeken en tijdschriften gedateerd en qua aantal aan de magere kant. De ICT-voorzieningen zijn in de beide campussen daarentegen voldoende uitgebouwd. Er is voldoende materiaal om ontwerpen te maken met de gepaste computerprogramma's.

Aanbevelingen ter verbetering:

Voor de campus Brussel is het naar het oordeel van de commissie aangewezen om langere openingstijden te voorzien, zodat studenten ook 's avonds aan de projecten kunnen werken.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat een waaier aan begeleidingsactiviteiten is voorzien: trajectbegeleiding, instroombegeleiding, infodagen, ombudspersonen, psychosociale begeleiding, ... Hiervoor is ook voldoende personeel voorhanden.

Wat informatievoorziening (studievoortgang, studietrajectbegeleiding) aan studenten en de evaluatie ervan betreft, is de commissie ook positief. De studenten kunnen te allen tijde terecht bij het personeel van de trajectbegeleiding voor vragen of problemen met trajectbegeleiding. In de gesprekken bleek dat de studenten hier voldoende van op de hoogte waren. Ook het contact met de personeelsverantwoordelijke van de psychosociale begeleiding verloopt constructief, vaak via informele gesprekken op de campus zelf. Tijdens de gesprekken met de commissie bleek dat de studenten deze aanwezigheid en toegankelijkheid erg op prijs stelden.

Wat de commissie echter mist, is studiebegeleiding in termen van begeleiding bij de verwerking van de leerinhouden. Er is recent een studiebegeleider aangeworven, maar wat die precies gaat doen, is nog niet omschreven of in de gesprekken met de commissie voldoende helder geworden. Vooral of de begeleiding aansluit bij de behoefte van de studenten is niet gekend, omdat het effect van de begeleiding nog moet blijken.

Ook in relatie tot de organisatie vraagt de commissie om extra aandacht, omdat juist in de studentenmeting 2005-2009 uit het ZER (p.119) blijkt dat het hier blijkbaar nogal aan schort. Daarbij merkt de commissie op dat goede communicatie over verwachtingen en vereisten, goed geplande lestijden en activiteiten, en goede feedback een eerste vereiste zijn voor goede begeleiding van studenten tijdens hun studietraject. De commissie vraagt om de behoeften van de studenten op dit vlak goed te onderzoeken en hiermee rekening te houden. Alleen een verwijzing naar Toledo is niet voldoende.

Uit de gesprekken met de studiebegeleiders bleek voorts dat in het laatste semester 12 procent van de studenten zich het voorbije semester bij de ombudsdienst heeft gemeld. De ombudsdienst brengt alle cijfergegevens in kaart en maakt nog een onderscheid wat problemen betreft. Tevens brengt de dienst in kaart hoeveel onderwijsproblemen er zijn, en hoeveel problemen er zijn met examens. Gezien de semesters erg kort zijn, stellen we vast dat onderwijsaangelegenheden meestal resulteren in examenaangelegenheden.

Voor internationale uitwisselingen heeft het departement een stuurgroep Internationalisering aangesteld, die een duidelijk kader voor internationalisering ontwikkelt waarin zowel studenten als docenten middels enkele procedures gemakkelijk hun weg vinden. De internationale mobiliteitsprogramma's worden via 'open oproep' verspreid aan de studenten. De selectiecriteria zijn raadpleegbaar via e-mail en via Toledo.

Maar zoals gezegd: de vraag is of dat voldoende is. Een meer actief beleid met betrekking tot internationale uitwisseling is gewenst.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om meer structureel de behoeften van de studenten inzake studiebegeleiding te onderzoeken en de begeleiding hierop af te stemmen.

De commissie raadt aan de communicatie naar studenten toe, vooral met betrekking tot leswijzigingen, te optimaliseren.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat er structureel wordt nagedacht over de richting waar de opleiding naartoe wil. Er is een zekere reflectie aanwezig. Dit werd eveneens duidelijk tijdens het bezoek van de commissie, waarbij de docenten nog een extra nota en stukken aanleverden. Dit waardeert de commissie.

In de actualisatie van het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding de verschillende streefdoelen van het departement Architectuur weer:

- Onze opleidingen streven naar een NVAO-accreditatie en scoren ten minste voldoende bij een visitatie.
- Medewerkers van de opleiding verzorgen niet alleen onderwijs, maar nemen ook deel aan onderzoek, projectmatig wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.
- Het departement beschikt over een systematisch bevragingssysteem om tevredenheid bij studenten, alumni en personeelsleden in kaart te brengen en hun behoeften voor de toekomst te detecteren.
- Elke medewerker past de PDCA-cyclus toe in kwaliteitszorg binnen zijn/haar functie en kan effectieve jaarresultaten aantonen.
- Het departement heeft een vernieuwd personeelsbeleidplan voor ontwikkeling en promotie.

Uit het zelfevaluatie rapport bleek al dat de opleiding over verschillende instrumenten beschikt, die dienen om de kwaliteit van de opleiding te garanderen. Zo zijn er de jaarlijkse enquête van de instapcursus en de TRIS-EFQM-evaluatiegesprekken met mensen uit diverse overlegniveaus: beleid, personeel en studenten. Tot slot voorziet de opleiding diverse studentenenquêtes, waaronder de algemene studentenenquête, waarmee ook de pas geïntegreerde opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning werd geëvalueerd.

Sinds 2005 wordt de opleiding geëvalueerd met de 'Kwaliteitsbarometer'. Hierin werden zestien kwaliteitsaspecten vastgelegd, verdeeld over vier organisatieniveaus: departement, opleiding, vakgroep en docent. Hiermee worden de opleidingen sinds 2005-2006 jaarlijks geëvalueerd. De opleiding streeft ernaar om voor al deze elementen meer dan vijf op tien te scoren. In 2009 werd de jaarlijkse Kwaliteitsbarometer op *Checkmarket* georganiseerd, met als doel de responsgraad te verhogen. Ook gaven de kwaliteitszorg-coördinatoren aan dat heel wat bevragingen op informele basis plaatsvinden. Dit is zeker het geval voor heel wat contacten tussen docenten en studenten.

De commissie betreurde de afwezigheid van een kwaliteitsplan, of van een *plan-do-check-act*-cyclus. Dit zijn nochtans vaak gebruikte instrumenten, die leiden tot een sterke verhoging van de kwaliteit van een opleiding. Evenzo zou de opstelling van een integraal kwaliteitsplan een grote stap voorwaarts betekenen in het proces van de interne kwaliteitszorg van de opleiding.

De commissie constateert dat de kwaliteitszorg van de opleiding sterk op een informele basis berust. Dit hoeft het oplossen van knelpunten op het vlak van de kwaliteit van de opleiding en delen daarvan niet in de weg te staan. Niettemin moet ervoor gewaakt worden dat kwaliteitszorg niet verwordt tot een louter impliciet proces. De commissie is daarom voorstander van een meer structurele evaluatie van de resultaten, die is ingebed in

processen en structuren. Tevens vindt de commissie dat er momenteel nog niet voldoende stimulans aanwezig is om de studenten te betrekken bij deze evaluaties.

Ook is de commissie zeer te spreken over de nieuwe aanpak inzake kwaliteitszorg. Op basis van de nieuwe acties die in de afgelopen tijd genomen zijn, spreekt de commissie haar vertrouwen uit in het beleid dat nu in uitvoering is genomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om prioritair aandacht te hebben voor het opstellen van een integraal kwaliteitsplan, gekoppeld aan een *plan-do-check-act*-cyclus.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de opleiding de afgelopen jaren voldoende slagkracht heeft ontwikkeld om de opleiding stap voor stap te verbeteren. Dit valt op te merken uit de actualisatie van het ZER, dat een goed overzicht geeft van alle verbeteringspunten en plannen die de opleiding de laatste tijd heeft ondernomen. Zo werd onder andere recent een nieuwe kwaliteitsvisie neergelegd, worden sinds kort in alle vergaderingen concrete acties en een besluitenlijst gebruikt, zijn er vernieuwde e-mailrichtlijnen en communicatieafspraken, en worden er doelen gesteld met focus in alle bestuursorganen. Studenten kunnen vanaf 2010 een formele klacht neerleggen bij de kwaliteitscoördinator voor onderwijsaangelegenheden nadat de ombudsbemiddeling faalde; dit werd eveneens opgenomen in het examenreglement.

De voorgaande lijst is natuurlijk niet exhaustief – er werden nog meer aandachtspunten opgenomen in de actualisatie. Ook viel het de commissie op dat de opleiding in haar geheel is bijgesteld met de curriculumhervorming. De commissie heeft er vertrouwen in, omdat de opleiding heel wat verbeteringsplannen kon voorleggen, die op korte termijn tot verbeteringsacties hebben geleid. Ook heeft de opleiding inzicht in de grootste prioriteiten. Van het nieuwe systeem dat momenteel tot uitvoering wordt gebracht, driuift heel wat ambitie af.

Niettemin is het de commissie aan de hand van het zelfevaluatierapport en de gevoerde gesprekken niet geheel duidelijk geworden hoe dat precies in zijn werk, en wie daarbij effectief inspraak heeft gehad. De commissie heeft in verschillende rondes en gesprekken begrepen dat op basis van de visitaties van haar zusteropleidingen de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning zelf een verbeteringsplan heeft ontwikkeld. Voorts blijkt uit het ZER en uit de gesprekken met de kwaliteitszorgcoördinatoren ter plaatse dat een bottom-up reflectieproces werd opgestart, waarbij het de bedoeling was dat iedere docent zijn/haar opleidingsonderdeel beschrijft overeenkomstig het ECTS-stramien. De strategie lijkt de commissie dan ook een nogal omslachtig en moeilijk navolgbaar proces. De commissie hecht meer waarde aan een expliciet en tevoren opgesteld kader.

Want nu is het volgens de commissie ook niet altijd even duidelijk wat er met de output gebeurt van de verschillende metingen en bevragingen, en/of de opgestelde verbeteringsplannen die in het ZER werden

opgeelijst. Ook viel het de commissie op dat er geen doelen op lange termijn werden opgesteld. Blijkbaar wachtte men bij de opleiding op dit visitatierapport. Dit acht de commissie een volstreekte omissie, omdat evaluatie en verbetering een proces van continue aandacht vergt en niet afhankelijk mogen zijn van een externe visitatie.

Aanbevelingen ter verbetering:

Er is nood aan een geformaliseerd en integraal verbeteringsplan en/of PDCA-systeem op basis van zowel lange- als kortetermijndoelstellingen.

De commissie dringt erop aan dat de verantwoordelijken voor kwaliteitszorg voldoende ruimte krijgen om een volledig kwaliteitshandboek uit te werken en te implementeren.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit het zelfevaluatie-rapport en de documenten die de commissie ter plaatse kon raadplegen, bleek dat de verschillende stakeholders van de opleiding in voldoende mate bevroegd worden. Zo is er bij de bevragingen een betrokkenheid van de verschillende onderzoekers. Omdat de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning aan de kleine kant is, weten de docenten waar alle alumni terecht komen. Dit alumni-beleid probeert men nu te formaliseren. Zo hield de opleiding in 2008 haar eerste alumni-enquête. De kwaliteitszorgcoördinatoren zeiden in hun gesprek dat ze zeker om de drie jaar de alumni zouden willen ondervragen. Verder heeft volgens het ZER een reflectiedag plaatsgevonden met externen, die onder meer heeft geleid tot een aanpassing van het curriculum.

Departementale medewerkers worden bij de interne kwaliteitszorg betrokken via de departementale stuurgroep Kwaliteitszorg, die samengesteld is uit rechtstreeks op het werkveld actieve partners. Daarnaast zijn ze ook aanwezig op de departementale commissie Onderwijskwaliteitszorg. Er zijn tevens infosessies voorzien voor nieuwe medewerkers.

Wat studenten betreft, zijn twee studentenvertegenwoordigers aanwezig in de stuurgroep. Zij hebben inzage in alle documenten en rapporten. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat zij op de hoogte zijn van deze gang van zaken. Zij kunnen altijd bij de studentenvertegenwoordigers terecht met hun grieven. De studentenvertegenwoordigers kaarten deze dan op een hoger niveau aan. Wel gaven enkele studenten in gesprekken aan niet tevreden te zijn met de vorm van inspraak.

De inspraakmogelijkheden voor het werkveld zijn eerder beperkt. De commissie raadt de opleiding daarom aan om het werkveld meer actief te betrekken bij het opstellen van het curriculum, bijvoorbeeld via de oprichting van een resonantiegroep, die een goed klankbord is voor de opleiding. Wel gaven de kwaliteitszorgcoördinatoren aan dat in juni 2010 eerste bevraging werd georganiseerd met als doel de kwaliteit van het aangeboden onderwijs op basis van de masterproef te toetsen aan het beroepenveld. De algemene tevredenheid over de externe jury bedraagt maar liefst 92 procent op de campus Brussel en 95 procent op de campus Gent. De conclusies zijn voor de beide campussen bijna identiek, wat de kwaliteit van de opleidingen per campus op hetzelfde niveau plaatst.

Aanbevelingen ter verbetering:

De evaluaties van alumni, studenten en werkveld dienen meer expliciet en met regelmaat betrokken te worden bij het uitwerken van het curriculum.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de commissie behaalt de opleiding niet alle doelstellingen die ze zelf vooropstelt, namelijk stedenbouwkundig ontwerpen, kritisch reflecteren en ruimtelijk analyseren, communiceren en negotiëren, en realiseren. Dit geldt vooral voor de onderdelen kritisch reflecteren, communiceren en negotiëren, alsmede realiseren. Dit wordt manifest in de masterproef, die doorgaans een adequaat academisch niveau ontbeert. De commissie constateert hier tevens dat de wel eerder aangeleerde kennis geen doorwerking krijgt in die masterproef, hetgeen cruciale vraagtekens plaatst bij de samenhang van het programma. In dat curriculum zijn weliswaar wel verbeteringen aangebracht, maar deze zijn nog niet meetbaar en stellen de commissie ook nog niet gerust. Daarnaast ontbreken er vaak ook nog juryleden die het academische aspect van de masterproef beoordelen; nog buiten het feit of dat zij dit daadwerkelijk zouden kunnen doen, omdat het schriftelijke materiaal blijkbaar geen rol van betekenis speelt want niet op voorhand wordt toegestuurd. Daarmee blijft de beoordeling vaak afhankelijk van het moment en de presentatie van de studenten daarbij. Desondanks studeert men veelal wel met een academische graad af, en zijn de cijfers van de studenten veelal van voldoende of goed niveau. Dit blijft een van de majeure vraag- en probleempunten van de commissie.

Daarnaast constateert de commissie dat er op het vlak van het verrichten van onderzoek – dit is het identificeren van relevante wetenschappelijke discoursen en literatuur ter zake – ondanks de verbeteringstrajecten van de laatste jaren nog steeds onvoldoende academische kennis en vaardigheden worden bijgebracht aan de studenten. De relatie tussen onderzoek en onderwijs laat te wensen over, terwijl ook de onderzoeksoutput nog niet voldoet aan de reguliere criteria van academische accreditatie. De opleiding moet volgens de commissie dan ook dringend enkele grote stappen zetten om het academiseringsproces alsnog te voltooien.

Wat het docentenkorps betreft, ziet de commissie een positieve evolutie in het aanwervingsbeleid. De commissie hoopt dan ook van harte dat deze trend zal worden verder gezet, en dat de opleiding zal blijven kiezen voor nieuw personeel met een doctoraat. Mogelijk dat daarmee ook de arbeidsintensieve begeleiding van het ontwerpwerk aangepast en/of deels ingeruild zal moeten worden met de aan onderzoek verbonden masterproeven.

Verruiming van het curriculum naar de ruimtelijke planning is daarbij tevens aan de orde, anders kan de opleiding beter het tweede deel van de titel van de opleiding laten vallen. Zowel wat theoretische vakken als praktijkvakken betreft, is de opleiding nu vooral toegespitst op ontwerpen. Wellicht zou dat de profilering van de opleiding ten opzichte van de andere gelijkaardige opleidingen in Vlaanderen tegemoet kunnen komen, maar dit vraagt dan wel om een veel meer gedegen, academische en wetenschappelijk verantwoorde uitwerking van het begrip 'ontwerpend onderzoek' of 'onderzoekend ontwerp'.

De studenten worden op verschillende manieren voorbereid op de instap in het werkveld. Dit geschiedt onder andere via ontwerp opdrachten, via lesgevers die in het werkveld actief zijn, workshops, jaarlijkse studiereizen en verschillende uitwisselingsmogelijkheden. Ook schakelt de opleiding regelmatig gastdocenten in voor gespecialiseerde thema's, die uit hun ervaring een deel van het latere professionele werkveld komen toelichten.

Niettemin bleek uit de gesprekken met het werkveld dat de studenten toch nog wel enige ervaring in het werkveld missen. Ze hebben geen ervaring met hoe een project gerund wordt in een bureau, hoe men met verschillende stakeholders (inlevend in de interesses en belangen van de ander) negotieert om plannen tot uitvoering te laten brengen, en hebben onvoldoende besef van de maatschappelijke en financiële implicaties van de getekende voorstellen. Alhoewel de opleiding vanzelfsprekend een meer vrije atelierruimte vraagt, en de studenten in staat gesteld moeten worden tot innovatieve creatie en reflectie, is dit voor toepassingsgerichte wetenschappen als stedenbouw en ruimtelijke planning een omissie. Bij de alumni valt hetzelfde verhaal te horen. De meeste afgestudeerden hebben deze opleiding gekozen voor de sterke nadruk op het ontwerpen. Wel geven ze aan minder voorbereid te zijn op management en de bestuurlijke context.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan ervoor te waken dat haar studenten in de eerste plaats voldoen aan de gestelde domeinspecifieke eisen met betrekking tot de ruimtelijke planning, in casu negotiëren, communiceren en realiseren.

De commissie dringt erop aan dat de leerlijn wetenschappelijk onderzoek gerealiseerd wordt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Niettemin, zoals in het zelfevaluatierapport wordt weergegeven, publiceert de opleiding ieder jaar intern een compleet overzicht van de personeelsgegevens, de instroomgegevens, de studentenaantallen, de slaagcijfers, de afstudeercijfers, de mobiliteit, de thema's van de bachelor- en de masterproeven, de publicaties en de onderzoeksoutput. Het intern verspreiden van slaagcijfers, instroomprofielen en evoluties in studentenaantallen biedt de mogelijkheid om snel in te spelen op eventuele problemen.

Volgens de commissie vertoont de opleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning niettemin een voldoende rendement. Wel vindt de commissie het jammer dat de opleiding geen streefcijfers vooropstelt. Deze zou de opleiding toch beter integreren. Ook heeft de opleiding zich tot nog toe geen echte doelen gesteld met betrekking tot rendement. De opleiding volgt niet stelselmatig studievertraging en uitval op.

Wat de studieduur betreft, blijkt uit het zelfevaluatierapport dat voor de academiejaren 2005-2006 tot en met 2007-2008 69 procent van de studenten het diploma behaalt op twee jaar tijd en 28 procent van de studenten op één jaar tijd. Dit laatste was uiteraard een uitdovend fenomeen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan om de slaagcijfers meer systematisch te bespreken, en om op die manier mogelijke verbeteringen op te sporen die het slaagpercentage van de studenten die deze studie aanvangen, kan verhogen zonder aan de kwaliteit van de opleiding te raken.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	onvoldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging, en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. Daarbij wegen de negatieve oordelen onder facet 6.1 voor de commissie veel fundamenteler en zwaarder dan die onder 6.2. Zonder een structurele oplossing voor het verhelpen van een onvoldoende gerealiseerd niveau op verschillende domeinen en op het vlak van academisering in het bijzonder, is de opleiding naar het oordeel van de commissie in 2013 niet academisch accreditatiewaardig. Het feit dat de opleiding geen leerlijn heeft uitgewerkt inzake academisch onderzoek, zorgt ervoor dat de commissie onvoldoende vertrouwen heeft in de realisatie hiervan op korte termijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De opleiding bezorgde aan de commissieleden het zelfevaluatie-rapport samen met de verplichte bijlagen. Gezien de tijdspanne tussen de indiening van het ZER en het visitatiebezoek bezorgde de opleiding een actualisatie van het ZER. Het zelfevaluatie-rapport hangt een helder beeld op van de opleiding. Niettemin bezorgde de actualisatie van het ZER-rapport, alsmede en vooral de gevoerde gesprekken die informatie die de commissie nodig had om een goed oordeel te vellen. Wel vond de commissie dat een sterkte-zwakteanalyse ontbrak in het rapport.

Tegen deze achtergrond en op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	onvoldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	onvoldoende

is de commissie van mening dat er onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	voldoende	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		onvoldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	onvoldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	onvoldoende	
Facet 2.3: Samenhang	onvoldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	onvoldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	onvoldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		onvoldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	onvoldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

bijlage 1 curriculum vitae van de commissieleden

Luuk Boelens

Is in 1983 afgestudeerd als architectonisch ingenieur, met specialisatie in de stedenbouw aan de Technische Hogeschool (thans Technische Universiteit) van Delft. Behaalde aan dezelfde universiteit in 1990 zijn doctoraatstitel in de socio-genesis van stedenbouw, planologie en filosofie met als titel: Stedenbouw en Planologie – een onvoltooid project. Hij was echter reeds tijdens zijn promotietraject ook werkzaam bij diverse (provinciale) overheden in Nederland op grote ruimtelijke projectstudies en vanaf beginjaren negentig als adjunct directeur van het Randstad Overleg Ruimtelijke Ordening; een samenwerkingsverband van de vier Randstadprovincies op het gebied van de Ruimtelijke Ordening. Tussen 1998 en 2002 was hij concern strateeg bij Holland Railconsult en sinds 2000 directeur van het stedenbouwkundig advies- en planningsbureau Urban Unlimited. Begin 2004 is hij tevens benoemd als rijkshoogleraar der planologie aan de Universiteit Utrecht (faculteit Geo-Wetenschappen), een positie ingesteld door het voormalig ministerie van VROM met betrekking tot de wetenschappelijke toepassingen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Hij is sinds enkele decennia opinionleader op de ruimtelijke impact van de netwerksamenleving en verzorgde reeds tal van professionele en wetenschappelijke publicaties in het domein van ruimtelijke planning en stedenbouw. Sinds 2009 is hij tevens lid van de redactieraad van het vakblad Ruimte van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning.

Nadine Engels

Behaalde haar licentiaatsdiploma en doctoraatstitel in de Pedagogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Zij was actief als lector en coördinator van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Hogeschool Antwerpen en als assistent en zelfstandig academisch personeelslid aan de Vrije Universiteit Brussel. Zij is momenteel als hoogleraar verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en actief binnen de Academische lerarenopleiding en de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen. Zij had binnen deze opleidingen ook de leiding over tal van onderzoeksprojecten. Daarnaast verzorgt zij bijdragen in de postgraduaatsopleiding Toegepast Pedagogisch Didactisch Onderzoek en de doctoraatsopleiding aan de Vrije Universiteit Brussel. Tot slot verzorgde zij tal van wetenschappelijke publicaties in het onderzoeksdomein van Opleidingsdidactiek, Socio-affectieve componenten van leren, onderwijzen en schoolmanagement en Schoolcultuur en professionele ontwikkeling.

Philippe Van Wesenbeeck

Is licentiaat in de Geografie, met als specialisatie sociale geografie en licentiaat Stedenbouw, ruimtelijke ordening en ontwikkeling, richting Stadsplanning. Hij werkte als stafmedewerker in het planteam Stad aan de Stroom te Antwerpen en in de Plangroep voor het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Daarnaast werkte hij als beleidsmedewerker bij de afdeling Ruimtelijk planning van de administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Monumenten en Landschappen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en als coördinator voor het project Gentse Kanaalzone bij de provincie Oost-Vlaanderen. Sinds 2004 is hij directeur-manager van de Dienst Stedenbouw en Ruimtelijk Planning bij Stad Gent. Hij verzorgde reeds enkele Nederlandstalige publicaties in het domein van Ruimtelijke planning en Stedenbouw. Tot slot is hij in het verleden als gastprofessor en tijdelijk docent actief geweest bij respectievelijk Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel en Sint-Lucas Gent.

Wil Zonneveld

Is in 1985 afgestudeerd als planoloog aan de Universiteit van Amsterdam waar hij in 1991 ook zijn doctoraatstitel behaalde. Tussen 1991 en 1994 werkte hij als senior-adviseur bij het studiebureau Zandvoort Ordening & Advies, dat werkzaam was op het vlak van stedenbouw en planologie. Hij was daar onder meer verantwoordelijk voor een structuurvisie voor de Leidse regio en een onderzoek naar de politieke haalbaarheid van een nieuwe ruimtelijke structuurschets voor de Benelux. In 1994 keerde hij terug naar de Universiteit van Amsterdam om zich daar te richten op een onderzoek naar de mogelijkheden en inhoud van een Europees ruimtelijk ontwikkelingsbeleid. In 2000 vervolgde hij zijn loopbaan aan het Onderzoeksinstituut OTB van de Technische Universiteit Delft (TUD), waar hij een jaar later programmaleider werd van een van de onderzoeksprogramma's. In 2008 werd hij benoemd tot hoogleraar Stedelijke en Regionale Ontwikkeling

bij Onderzoeksinstituut OTB/ Faculteit Bouwkunde van de TUD. Het expertisegebied van Wil Zonneveld betreft strategische ruimtelijke planning op regionaal, nationaal en Europees niveau. Hij verzorgde reeds tal van nationale en internationale wetenschappelijke publicaties binnen deze onderzoeksdomeinen.

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de masteropleiding in de stedenbouw en de ruimtelijke planning, in het studiegebied Architectuur/Industriële wetenschappen en technologie

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving (elektronisch) op 18 juni 2010 vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 18 juni 2010, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de masteropleiding in de stedenbouw en de ruimtelijke planning, in het studiegebied Architectuur/Industriële wetenschappen en technologie.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie zijn de volgende instellingen betrokken: Artesis Hogeschool Antwerpen, Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, Erasmushogeschool Brussel.

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer Van Wesenbeeck vermeldt op het curriculum vitae bij de EHSAL Europese Hogeschool Brussel: “Gastlezing – 1997”; bij de Artesis Hogeschool

Antwerpen: "Gastlezingen en jury thesissen aan de VCO opleiding stedendbouw en ruimtelijke planning – 1999-2002"; bij de Hogeschool Gent: "Gastlezingen – 1999-2003"; bij de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven: "Gastlezing – 1997"; bij de Provinciale Hogeschool Limburg: "Gastlezingen- 2002-2003".

Gezien de aard en de periode waarin deze activiteit heeft plaatsgevonden, is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid op geen enkele wijze in het gedrang komt (EHSAL en PHLim, HOGent en Sint-Lieven worden niet gevisiteerd).

Mevrouw Engels vermeldt op het curriculum vitae bij de Erasmushogeschool Brussel: "Gastdocent 'remedial teaching' (in kader van samenwerkingsakkoord tussen de instellingen) – 1997-1999"; bij de Artesis Hogeschool Antwerpen: "Oud-personeel (coördinator opleiding kleuteronderwijzers-lector pedagogische vakken)– 1999-2001".

Gezien de aard en de periode waarin deze activiteiten hebben plaatsgevonden, is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid op geen enkele wijze in het gedrang komt.

De Erkenningscommissie stelt vast dat er geen kandidaat-studentlid in de visitatiecommissie werd opgenomen. Het dossier vermeldt dat de VVS nog geen kandidaten heeft voorgedragen. Wanneer dit gebeurd is, kan de VLHORA een voorstel tot wijziging van de samenstelling van de visitatiecommissie voorleggen.

Aangezien de "Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA uitdrukkelijk stipuleert: *"Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren."*, meent de Erkenningscommissie het voorliggende voorstel toch te kunnen bekrachtigen. Wel formuleert de Commissie de aanbeveling ernstige pogingen te ondernemen een studentlid te vinden en op te nemen in de visitatiecommissie.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend. De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie voor de hogervermelde opleidingen in de stedendbouw en de ruimtelijke planning.

De commissie is per instelling als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Luuk Boelens, vakdeskundige

Leden:

Philippe Van Wesenbeeck, vakdeskundige

Wil Zonneveld, vakdeskundige

Nadine Engels, onderwijsdeskundige

Brussel, 28 juni 2010

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

bijlage 3 onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer / mevrouw prof.dr.ir. Luuk Boelens.

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: prof.dr.ir. Luuk Boelens

datum: 26 oktober 2009

handtekening:

23 NOV. 2009

001260

Onafhankelijkhe...verklaring.docx

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer / mevrouw *Luuk T. Baetens*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *Luuk T. Baetens*

datum: *3-10-2011*

handtekening: *[Handwritten Signature]*

onafhankelijkheidsverklaring 2de terugmelding

+32 2 211 4199

Vlaamse Hogescholenraad

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer / mevrouw ...Nadine Engels.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: Nadine Engels

datum: 17 jun 2010

handtekening:

Document1

binnengekomen op	17 JUNI 2010
inschrijvingsnummer	000779
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer / mevrouw *Madine Engels*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

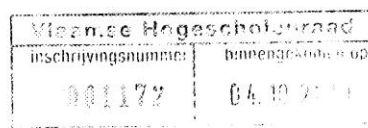
Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *Madine Engels*

datum: *31/10/2011*

handtekening: *[Handwritten Signature]*

Vlaamse Hogescholenraad

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding Stedenbouw en Ruimtelijke Planning

van de heer Philippe Van Wesenbeeck

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

naam: Philippe Van Wesenbeeck

datum: 21 februari 2010

handtekening:

binnengekomen op	22 FEB. 2010
inschrijvingsnummer	000259
bestemming	
opgesteld	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer / mevrouw *Philippe Van Wambeek*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

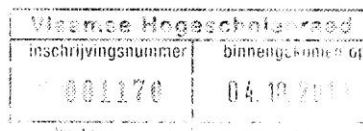
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *Philippe Van Wambeek*

datum: *3 oktober 2011*

handtekening:

Philippe Van Wambeek

binnengekomen op	17 MEI 2010
inschrijvingsnummer	000639
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Stedenbouw en ruimtelijke planning

van de heer W. L. Zonneveld.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

geen.....

naam: W. L. Zonneveld.....

datum: 29-4-2010.....

handtekening: [Handwritten Signature].....

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding **Stedenbouw en ruimtelijke planning**

van de heer / mevrouw W. Zonnveld.....

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitatie opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitatie opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

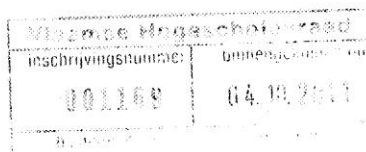
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: W. Zonnveld.....

datum: 2-10-2011.....

handtekening: [Handwritten Signature].....

onafhankelijkheidsverklaring 2de terugmelding

bijlage 4 bezoekschema

Bezoekschema voor de Artesis Hogeschool Antwerpen en de Erasmushogeschool Brussel

dag 1

08.30-11.00	intern werkoverleg, inzage bijlage
11.00-11.45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg van de opleiding
12.00-12.30	kennismaking met de algemeen directeur, het departementshoofd en de voorzitter van de associatiefaculteit
12.30-13.30	lunch en intern overleg voor de commissie
13.30-14.00	administratief-technisch personeel
14.00-15.30	rondgang
15.30-15.40	intern overleg commissie
15.40-16.50	studenten (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende studiejaren en afstudeerrichtingen, inclusief de studentenvertegenwoordigers)
16.50-17.40	docenten (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende studiejaren en de opleidingsonderdelen)
17.40-18.00	intern overleg
18.00-18.45	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld - personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
18.45-19.30	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de afstudeerrichtingen– zelfstandige, in dienstverband, in meer administratieve of commerciële functies...)
20.00- 22.00	avondmaal voor de commissie

dag 2

08.30-09.45	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleidingen, het departement en/of de hogeschool)
10.00-10.30	docenten betrokken bij onderzoek
10.30-11.15	ombudspers(o)n(en), verantwoordelijken studieadvies en –begeleiding
11.15-12.00	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
12.00-13.00	lunch voor de commissie
13.00-13.45	begeleiders stage- en masterproeven (max. 12, representatief samengesteld uit de afstudeerrichtingen)
13.45-14.30	intern overleg
14.30-15.00	opleidingsverantwoordelijke(n)
15.00-16.00	vrij spreekuur
16.00-19.00	voorbereiding mondelinge rapportering
19.00	mondelinge rapportering

Bezoekschema voor de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

dag 1 (campus Brussel)

09.00-12.00	samenkomst commissieleden en inzage bijlagen
12.00-13.00	lunch en informeel overleg commissieleden
13.00-13.45	kennismaking met de algemeen directeur, het departementshoofd
13.45-15.00	rondleiding campus Brussel
15.00-16.45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg

16.45-17.45 studenten Brussel
17.30-18.00 intern overleg commissie
18.00-18.30 informeel ontmoetingsmoment
18.30 verhuis naar Campus Gent
20.45 avondmaal commissie

dag 2 (campus Gent)

09.00-09.45 kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling
10.00-10.45 ombudsperso(o)n(en)n, verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding
11.00-12.15 docenten stedenbouw van Gent en Brussel
12.15-13.15 lunch voor de commissie
13.15-15.00 rondleiding campus Gent
15.15-16.00 docenten betrokken bij onderzoek/promovendi
16.00-16.30 intern werkoverleg + inzage werkdocumenten
16.45-17.30 begeleiders masterproeven Gent + Brussel
18.00-18.45 vertegenwoordigers werkveld
19.00-19.45 afgestudeerden
20.00 avondmaal

dag 3 (campus Gent)

09.00-09.30 administratief-technisch personeel uit beide campussen
09.30-10.15 studenten Gent
10.30-11.00 verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
uit beide campussen
11.15-12.00 intern werkoverleg
12.00-13.00 lunch voor de commissie
13.00-13.30 opleidingsverantwoordelijke(n)
13.30-14.15 vrij spreekuur
14.30-17.15 voorbereiding mondelinge rapportering
17.15 mondelinge rapportering

bijlage 5 **lijst van afkortingen en letterwoorden**

Artesis	Artesis Hogeschool Antwerpen
ADSL-week	Antwerp Design Seminars & Lectures week
ATP	Administratief en technisch personeel
CVO	centrum voor volwassenonderwijs
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
EHB	Erasmushogeschool Brussel
EVC	elders verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificaties
HOSP	Hoger onderwijs voor sociale promotie
HOR	Hogeronderwijsregister
ICT	internet- en communicatietechnologie
ICTO	ICT en Onderwijs
IKZ	interne kwaliteitszorg
K.U.Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
MA	academische masteropleiding
MUS	Master of Urban Studies
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
RTS	Research Training Session
SWOT	letterwoord, duid op een system waarbij 'Strengths', 'Weaknesses', 'Opportunities' en 'Threats' in de organisatie worden geanalyseerd
TRIS	Transnationale Institutionele Samenwerking (een Instrument van kwaliteitszorg)
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

VTE	voltijds equivalenten
VUB	Vrije Universiteit Brussel
W&K, W&K, W&K	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
ZER	zelfevaluatierapport

Reactie 2de terugmelding W&K

De profilering van de Master Stedenbouw & Ruimtelijke Planning (maSRP) van het departement Sint-Lucas Architectuur binnen het opleidingslandschap in Vlaanderen

Na een vergelijkende studie van de specialisaties aangeboden door de verschillende instituten die in Vlaanderen de opleiding Master Stedenbouw (en Ruimtelijke Planning) verzorgen, vindt er een geleidelijke profilering plaats die het opleidingslandschap langzaam verkavelt. Hierbij koos Sint-Lucas resoluut voor het ontwikkelen van ontwerp onderzoek als onderzoekdiscipline binnen de academische wereld. De kern van de maSRP ligt op het stedenbouwkundig ontwerpen vanuit een ruimtelijke en holistische benadering van de context. De opleiding vormt stedenbouwkundigen met een ontwerpde habitus (ruimtelijk ontwerper) die participeren in planvormingsprocessen (advies én beheer) en in staat zijn om op academisch niveau te participeren in wetenschappelijk onderzoek op het gebied van stedenbouw.

In Nederland beschikt men over professionele en academische masters; binnen Vlaanderen bestaat deze keuze niet. Binnen de Vlaamse context opteerde men dan ook om voor de opleiding maSRP een academisch traject te bewandelen. Naast de omvorming van het avondonderwijs (CVO) naar een masteropleiding in het dagonderwijs betekende deze beslissing tegelijkertijd de realisatie van de overgang van het professioneel naar het academisch onderwijs. Voor de opleidingen van Stedenbouw en Architectuur was er in Vlaanderen geen andere optie mogelijk.

Een evolutie naar internationalisering van de maSRP in aansluiting met de opleiding Architectuur heeft ons aangezet tot het onderzoeken van analoge opleidingen, hun opleidingsresultaten en masterproeven vanuit de behoefte om het opleidingslandschap te verkennen en onze positie hierin te kennen. Sinds geruime tijd is binnen de ontwerpdisciplines zowel op nationaal als internationaal vlak een intensief debat aan de gang over 'ontwerp' in relatie tot 'onderzoek' onder de vorm van de organisatie van conferenties, het opstarten van e-maildiscussiegroepen, de lancering van tijdschriften en de oprichting van werkgroepen. "Het samenbrengen van 'ontwerp' en 'onderzoek' is op zich niet nieuw maar gebeurt nu wel op een verrassend expliciete en hardnekkige manier. Het hoe en waarom van dit samengaan, is een intrigerende kwestie die ook vanuit de invalshoek van het 'ontwerp' moet worden ontwikkeld." stellen de auteurs Nel Janssens en Charlotte Geldof in hun artikel "Van ontwerpmatig denken naar onderzoek"¹.

De huidige situatie op het gebied van stedenbouwkundig ontwerp in Vlaanderen toont duidelijk aan dat er behoefte is aan kwalitatieve stedenbouwkundige ontwerpers en dit zowel in de creatieve sector als in de beoordelende stedenbouwkundige overheid. In deze zin beantwoordt een opleiding die een stedenbouwkundige met een ontwerpde habitus vormt aan een dwingende maatschappelijke vraag.

Bij het permanent aanscherpen en verbeteren van de opleiding met ontwerp onderzoek als profilering, zoekt de opleiding naar nieuwe communicatievormen die onderzoeksoutput aantonen. Het is onze ambitie om, parallel met het verhogen van het inhoudelijke niveau van de opleiding, op zoek te gaan naar nieuwe communicatievormen die eigen zijn aan zowel de discipline (Stedenbouw & Ruimtelijke Planning) waarin ontwerpen centraal staat en aangepast zijn aan deze tijd. De bestaande klassieke tekstuele communicatievorm over stedenbouwkundige projecten (ook in de masterproef) is niet de enige manier van voorstellen. Een geëigende vorm vinden voor de academische SRP-communicatie is voor ons instituut één van de belangrijke uitdagingen. Ontwerpmatige masterproeven dienen naast het analytisch, synthetisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau ook de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid van studenten te weerspiegelen in een communicatievorm aangepast aan de discipline. Tegelijkertijd koos het departement Sint-Lucas Architectuur om zich via ontwerp onderzoek te profileren binnen de verschillende onderzoeksdomeinen. Als men academisch relevant onderzoek enkel vanuit de enge interpretatie bekijkt die de commissie hanteert, zijn de standpunten met betrekking tot de kwaliteit van

¹ "Van ontwerpmatig denken naar onderzoek" is gepubliceerd in ACHTERGROND 03, Architect/ontwerper/onderzoeker? Casus Mare Meum, een oefening op zee, Uitgever: Vlaams architectuur instituut (www.vai.be), Antwerpen, 2007, p. 11-19.

de voorgelegde masterproeven maSRP valabel. De masterproeven die de visitatiecommissie inkeek, voldeden niet aan het klassieke wetenschappelijk karakter. Toch lagen nieuwe masterproefnota's 2010-2011 voor tijdens het visitatiebezoek met focus op een duidelijke probleem- en vraagstelling en nadruk op het aantonen van kritische reflectie via een nieuwe reflectienota met sterk verhoogde aandacht op bronvermelding om het academiseringsproces tegen 2013 bestendigen. Deze vernieuwde masterproeven 2010-2011 werden bij de 1ste terugmeldingsreactie doorgestuurd ter inzage maar deze output is helaas niet opgenomen in het advies van de commissie.

Vermits de opleiding zich voortdurend heeft vernieuwd de afgelopen jaren in het kader van de academisering, ontwikkelt de opleiding de nodige expertise waardoor de opleiding steeds grotere stappen kan nemen. In dit licht tonen de realisaties zoals beschreven in het ZER rapport (2009), update van het ZER rapport (2010) en de recente realisaties (2011-2012) de vooruitgang aan van de opleiding. Het aanleveren van deze informatie is volgens de opleiding zeer belangrijk zodat de visitatiecommissie een goede inschatting kan maken over het potentieel van de opleiding tegen 2013. De informatie die toegevoegd werd na de 1ste terugmelding betreft informatie ter duiding van de evolutie die de opleiding doormaakt alsook duiding van de informatie waarvan de opleiding overtuigd is dat deze niet goed werd begrepen door de visitatiecommissie tijdens het visitatiebezoek. De opleiding heeft verder een informatief schema toegevoegd om de samenhang van het programma gekoppeld aan het didactisch concept (interactie tussen atelier – theorie – onderzoek) scherper toe te lichten. Enkel het voorstel van de integratie van onderzoeksdomeinen in de masterproef is vrij nieuw. Het was wel degelijk al in ontwikkeling van voor de visitatie en het getuigt van de aanwezige onderzoekscompetentie waardoor de opleiding snel kan schakelen en in een korte periode kan evolueren. In dit opzicht is de opleiding gerust dat ze de ambitie voor academisering wel kan nakomen en dit niet alleen via de klassieke academiseringscriteria maar ook via het opzetten van vernieuwde evaluatiecriteria en communicatiemiddelen aangepast aan de stedenbouwkundige ontwerpdiscipline en in lijn met de behoeften van het internationale onderwijslandschap.

Naast het zoeken naar nieuwe evaluatiecriteria en communicatiemiddelen treedt Sint-Lucas Architectuur ook het advies van de onderwijsvisitee Architectuur (VLIR) bij dat in het kader van aanwervingen, aanstellingen, benoemingen en promoties er andere criteria zoals publicatie van een boek, winnen van internationale prijzen en zetelen in een jury aan een gerenommeerde universiteit ook verdere invulling vragen.

Het breed houden van de maSRP studenteninstroom is gebaseerd op het nemen van een maatschappelijke verantwoordelijkheid en het geven van een antwoord op een maatschappelijke vraag en behoefte, zowel vanuit de wetgever als vanuit de praktijk, om mensen uit diverse opleidingen de kans te geven om de opleiding maSRP te volgen. Het schakelprogramma is daarbij inderdaad niet altijd evident maar hangt samen met de al even moeilijke oefening van flexibilisering en geïndividualiseerde trajecten van studenten waarvoor de overheid kiest. Enerzijds dienen we zeker blijvend te sleutelen aan het aanbod van schakeljaar/voorbereidingsjaar om de diverse instroom mogelijk te maken. Anderzijds is het zeker aangetoond dat studenten uit niet-aanverwante opleidingen of studenten met een professionele bacheloropleiding met glans slagen. Graag vermelden we nadrukkelijk dat op basis van jaarlijkse feedback, vaststellingen en commentaar van schakelstudenten, docenten en alumni schakelprogramma's worden bijgestuurd. Speciaal voor schakelstudenten (zoals reeds vermeld in actualisatie van het ZER ter beschikking tijdens het visitatiebezoek) is er ook monitoraat 'ontwerpen' voorzien. Dit monitoraat werd reeds op basis van de signalen van studenten en docenten ingericht vanaf de aanvang van academiejaar 2010-2011. Wat betreft de reële instroomcijfers en studierendementcijfers kon de commissie merken dat er geen mismatch is tussen instroom en programma. De opleiding trekt nu vooral landschaps- en tuinarchitectuur studenten aan die een goed studierendement hebben. De beoordeling "onvoldoende" voor dit facet is volgens het huidige cijfermateriaal niet correct. We verwijzen tevens ook naar het oordeel van de onderwijsvisitee Architectuur (VLIR) waarbij de Master of Science in de Stedenbouw en de Ruimtelijke Planning UGent voor dit facet wel een "voldoende" niveau haalt terwijl ook hier de werkvormen onvoldoende aansluiten bij de onderwijsvisie, de doelstellingen, de inhoud van het programma, en de karakteristieken van de instromende studenten.